This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN · LIBRARIES

ՈՒՍՈՒՄՆ
ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ
ՀԱՒԱՏՈՅ

ԸՍՏ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅ. ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ Ս. ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

Ի ՊԷՏՍ ԱԶԳԱՅԻՆ ՆԱԽԱԿՐԹԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԱՑ

ՅՕՐԻՆԵԱՑ

ՍԱՀԱԿ Ա. ԽԱՆՃԵԱՆ

ՎԱՒԵՐԱՅՄԱՄԲ

ԱԶԳ. ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՅ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

معارف عموميه نظارت جليلهسنك فى ٨ مارت سنه ٣٢١ تاريخلى
و ١ نومرولى رخصتنامهسيله طبع اولنمشدر

Կ. ՊՈԼԻՍ

Տպգր. Վ. եւ Հ. ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

1905

UNIVERSITY OF MICHIGAN LIBRARIES

Khanchean, Sahak
Usumn kristoneakan hawatoy...

ՈՒՍՈՒՄՆ
ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ
ՀԱՒԱՏՈՅ

ԸՍՏ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅ. ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ Ս. ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

Ի ՊԷՏՍ ԱԶԳԱՅԻՆ ՆԱԽԱԿՐԹԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԱՑ

ՅՕՐԻՆԵԱՑ

ՍԱՀԱԿ Ա. ԽԱՆՃԵԱՆ

ՎԱՒԵՐԱՑՄԱՄԲ

ԱԶԳ. ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՅ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

معارف عموميه نظارت جليله‌سنك فى ٨ مارت سنه ٣٢١ تاريخلى
و ١ نومرولى رخصتنامه‌سيله طبع اولنمشدر

Կ. ՊՈԼԻՍ

Տպգր. Վ. եւ Հ. ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

1905

1642

FREN
869

Ի ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

Տ. Տ. ՄԿՐՏՉԻ

ԽՐԻՄԵԱՆ

ՍՐԲԱԶԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Ի ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ Կ. ՊՈԼՍՈՅ

Տ. ՄԱՂԱՔԻԱ Ս. ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

ՕՐՄԱՆԵԱՆ

GRAD
EREN
869
II 01.93

ՈՐՈՇՄՆԱԳԻՐ

Պատր. Կրօնական Ժողովոյ

Կրօնական Ժողովն ըստ տեղեկագրելոյ Արժ. Տէր Սահակ Աւագ Քահանայի Տ. Սարգսեան՝ որոշէ թոյլ տալ տպագրութեան **ՈՒՍՈՒՄՆ ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՀԱՒԱՏՈՅ** դասագրոց Գ. Սահակայ Խանճեան:

Ի դիւանց Կրօնական Ժողովոյ

Ատենադպիր	*Ատենապետ*
ՅԱԿՈԲ Ծ. Վ. ԱՇՈՏ ՓԱՓԱԶԵԱՆ	**ԽՈՐԷՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՆԱՐ ՊԷՅ**

19 *Մայիս* 1886

Ի Պատրիարքարանի Հայոց

Կ. Պոլիս

ՀՐԱՄԱՆԱԳԻՐ

ՍՐԲԱԶԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՀՕՐ

Ըստ որոշման Կրօնական Ժողովոյ Ազգային Կեդրոնական Վարչութեան՝ հրամայեմք տպագրութեան այն դասագրոյ յուսումն ուխտի մանկանց Ս. Եկեղեցւոյս Հայոց:

Պ. Կ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐՔԵՊՍ.

19 *Մայիս* 1886

Ի Պատրիարքարանի Հայոց

Կ. Պոլիս

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Կրօնն՝ է մի զօրաւոր եւ անքակտելի կապ, որ կը միացնէ զմարդ իւր Արարչին Աստուծոյ հետ ։

Միանալ եւ կապուիլ Աստուծոյ հետ եւ երջանիկ լինել՝ ուրիշ բանով երբէք չէ կարելի, եթէ ոչ ճանաչնալով, սիրելով եւ պաշտելով զԱստուած ։

Ուրեմն կրօնի ուսումն՝ որ հիմն է բարոյական դաստիարակութեան, ամենէն գլխաւոր եւ կարեւոր գիտութիւնն է ամեն դասակարգի մարդոց համար միանգամայն. զի անով կ'ուսանի մարդ նոյն այդ ճանաչնալու, սիրելու եւ պաշտելու հանգամանքներն, հետեւաբար հարկ անհրաժեշտ է որ մեր մատաղ սերնդեան ջամբենք այդ գիտութիւնն իբրեւ կաթն հոգեպարար իւր մանկական հասակէն սկսելով ։

Եւ որովհետեւ մարդ ամեն հասակի մէջ ունի ամեն բանէ յառաջ առ Աստուած վերաբերեալ իւր սրբազան պարտաւորութիւններ, քանի որ չիք հնար ամենեւին որ ապրի մարդ անկարօտ հոգւոյ հանգստեան, սրտի անդորրութեան, Նախախնամական օգնութեան, շնորհաց, յուսոյ եւ մխիթարութեան, ուրեմն կրօնի ուսմամբ եւ դաստիարակութեամբ պէտք է որ գիտնայ եւ ճանաչնայ մարդ այդ պարտաւորութեանց կատարման հարկն ու եղանակը. վասն զի մարդուս վարած կեանքին գլխաւոր եւ առաջին պայմանն է պարտքը կատարել,՝ իրաւունքն ալ պահանջել. զի ի՞նչպէս կրնամք համարձակիլ եւ պահանջել

Աստուծմէ մեր կենաց անհրաժեշտ պէտքեր, երբ թերանանք եւ զլանանք մեր ծառայութեան պարտուց կատարման մէջ ։

Ուրեմն կրօնի եւ բարոյականի ուսումն պէտք է պարտաւորիչ ըլլայ մեր ամէն կարգի թաղային եւ մասնաւոր նախակրթարանաց մէջ, որպէս զի ունենայ ազգն ապագայ բարեկիրթ եւ բարեպաշտ հայրեր ու մայրեր, պարտաճանաչ, բարի եւ ազնիւ քաղաքացիներ ։

Սոյն զգացմամբ եւ մանաւանդ մեր ուսանող մանկտւոյն բարոյապէս դաստիարակուելուն իմովսանն փոքր ի շատէ օժանդակած լինելու բաղձանքով ահա հրատարակած լինելով այս Քրիստ. հաւատոյ ուսման դասագիրքն, ուրախ եմ որ յաջողուած է ինձ նորա հինգերորդ տպագրութեանն ալ ձեռնարկել այս անգամ հարկ եղած կարեւոր սրբագրութեանց կատարմամբ եւ նորագոյն ձեւի մը վերածմամբ. զոր աւարտելով կը յանձնեմ ահա ի կիրառութիւն ուսանող Հայ մանկտւոյն, որոց օգտուիլն անշուշտ փառաց եւ վարձուց պսակ մ՚է ինձ յաւէտ ։

ՍԱՀԱԿ Ա. ԽԱՆՃԵԱՆ

ՈՒՍՈՒՄՆ

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՀԱՒԱՏՈՅ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՆԱԽԱԳԻՏԵԼԻՔ

1. *Դուն ի՞նչ ես.*

Ես ճշմարիտ Հայ քրիստոնեայ եմ։

2. *Հայ քրիստոնեայ ըսելուդ պատճառն ի՞նչ է։*

Հայ քրիստոնեայ ըսելուս պատճառն այն է որ, ազգաւ Հայ և կրօնքով քրիստոնեայ եմ։

3. *Քրիստոնեայ ի՞նչ ըսել է.*

Քրիստոնեայ կ'ըսուի այն անձը, որ Քրիստոսի հետևող և հաւատացող է ճշմարտութեանը։

4. *Քրիստոսի ի՞նչպէս հաւատալ պէտք է.*

Քրիստոսի պէտք է հաւատալ ճշմարիտ և կատարեալ հաւատքով, յուսով և սիրով։

5. *Քրիստոնէին արտաքին նշանն ի՞նչ է.*

Քրիստոնէին արտաքին նշանն է Քրիստոսի Սուրբ Խաչը, զոր կը կնքէ

միշտ իւր անձին վրայ բերելով. Յանուն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ Ամէն։

6. *Ի՞նչպէս կը խաչակնքենք.*

Այսպէս պէտք է խաչակնքենք. մեր աջ ձեռքին երեք մատները իրար միացնելով կը տանինք մեր ճակտին և կ'ըսենք «Յանուն Հօր». յետոյ մեր սրտին վրայ տանելով կ'ըսենք «Եւ Որդւոյ». յետոյ մեր ձախ թեւին և անկէ ալ աջ թեւին կողմը տանելով կ'ըսենք «Եւ Հոգւոյն Սրբոյ». Ամէն։

7. *Խաչակնքելով ի՞նչ յայտնած կ'ըլլանք.*

Խաչակնքելով կը յայտնենք թէ կը հաւատանք ամենասուրբ Երրորդութեան և միոյ Աստուածութեան։

ԴԱՍ Ա.

ԱՍՏՈՒԱԾ

1. *Աստուած ո՞վ է.*

Աստուած՝ երկնի և երկրի և ամէն բաներու միակ ստեղծողն ու կառավարողն է։

2. *Աստուած ի՞նչ է.*

Աստուած Հոգի է, որ ո՛չ սկիզբն ունի և ո՛չ վերջ։

3. *Հոգի ըսելով ի՞նչ կ՚իմանանք.*

Հոգի ըսելով կ՚իմանանք որ Աստուած անհիւթ և անմարմին էութիւն մ՚է, զոր մեր զգայութեամբ չենք կրնար ըմբռնել։

4. *Աստուծոյ էութեանը կրնա՞նք խելք հասցնել.*

Աստուծոյ էութեանը չենք կրնար խելք հասցնել, վասն զի ո՛չ ոք կրցած է զանի տեսնել, և ո՛չ ոք կրնայ զանի հասկնալ իր տկար մտքով։

5. *Ինչէ՞ն գիտենք որ Աստուած կայ.*

Միայն՝ երբ երկինքն ու երկիրը դիտենք ու մեր վրայ նայինք, կ՚ըսենք որ այս ամէն հրաշալի բաներ ունին տէր եւ ստեղծող մը, որ է Աստուած։

6. *Աստուած ո՞ւր է.*

Աստուած իւր ամբաւ և անհուն զօրութեամբ ամէն տեղ է։

7. *Հապա ինչո՞ւ համար երկինքն է կ՚ըսենք.*

Աստուած երկինքն է կ՚ըսենք, անոր գերագոյն բարձրութիւնն ու մեծ վայելչութիւնը ցոյց տալու համար։

ԴԱՍ Բ.

ԱՄԵՆԱՍՈՒՐԲ ԵՐՐՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

1. *Աստուծոյ էութեանը վրայ ուրիշ ի՞նչ տեղեկութիւն ունինք.*

Ս. Գիրքը մեզ կը սորվեցնէ որ մի Աստուածութեան մէջ երեք անձնաւորութիւն կայ. Հայր, Որդի 'և Հոգի սուրբ։

2. *Այդ երեք անձինք իրարմէ կը զանազանի՞ն.*

Մենք այսչափ գիտենք և կը հաւատանք որ երեք անձինք՝ ո՛չ թէ բնութեամբ, այլ անձնաւորութեամբ կը զանազանին իրարմէ։

3. *Ի՞նչպէս.*

Այսպէս՝ Հօր անձը ուրիշ է. Որդւոյ անձը ուրիշ է, Հոգւոյն սրբոյ անձը ուրիշ է։

4. *Ինչո՞ւ բնութեամբ չեն զանազանիր.*

Վասն զի երեք անձինք միանգամայն համազօր, համակամ և համափառ են բնութեամբ։

5. *Երեք անձինք ի՞նչ որոշ յատկութիւններ ունին.*

Հայր Աստուած ծնող է անեղանելի. Որդին Աստուած անսկզբնական ծնունդ է Հօր. իսկ Հոգին սուրբ Աստուած է բղխումն Հօր և առող յՈրդւոյ։

6. *Աստուծոյ երեք անձնեայ մի Աստուածութիւն ըմբռնելուն օրինակ մը խելքերնիս կրնա՞յ հասնիլ.*

Այս անճառ խորհրդոյն համար խսկական նմանութիւն և օրինակ չենք կրնար յառաջ բերել, բայց խելքերնիս փոքր ի շատէ պարզելու համար կրնանք մեր անձը օրինակ տալ։

7. *Ի՞նչպէս.*

Վասն զի մեր անձն ալ մէկ բնութեան մէջ երեք զօրութիւններ կը բովանդակէ, որք են հոգեկան կարողութիւն կամ զգայութիւն, միտք և կամք։

8. *Ասկէ ի՞նչ պիտի հասկնամք.*

Ասկէ սա կը հասկնանք որ այս ե-

րեք զօրութիւնք թէեւ իրարմէ տարբեր են, բայց երեքն ալ անբաժանելի են մեր անձին մէջ, այնպէս որ մէկն ալ չենք կրնար զատել հեռացնել մեզմէ ։

ԴԱՍ Գ.

ԱՐԱՐՉԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ

1. *Ո՞վ ստեղծեց այս աշխարհը.*

Այս աշխարհն ստեղծեց Աստուած ամենաբարին վեց օրուան մէջ ։

2. *Ի՞նչ բանէ ստեղծեց.*

Աստուած «Եղիցի» ըսելով ոչինչէն գոյացուց երկինքն ու երկիրը, արեւը, լուսինը, աստղերը, ջուրը, հողը, կրակը, օդը, մետաղները, տունկերը, կենդանիները և այլ ամէն բան ։

3. *Ոչինչէ գոյացնել ըսելով ի՞նչ կ'իմանանք.*

Ոչինչէ գոյացնել ըսելով սա կ'իմանանք որ այս ամէն բաներուն մէկն ալ առաջ չկար, ետքը երբ Աստուած ուզեց, ստեղծեց ։

4. *Ուրեմն առաջ ի՞նչ կար.*

Առաջ միմիայն Աստուած կար. այսինքն Հայր, Որդի և Հոգի սուրբ ։

5. *Աստուած մարդն ի՞նչ բանէ ստեղծեց.*

Աստուած մարդն հողէ ստեղծեց, և անոր բանական և անմահ հոգի տուաւ։

6. *Մարդն ի՞նչ առաւելութիւն ունի միւս արարածոց վրայ.*

Մարդն ուրիշ ամէն արարածներէն աւելի բարձր ու գերազանց է իր անմահ հոգւով, իր իմացականութեամբն ու բանականութեամբ։

7. *Աստուած մարդն ի՞նչ վիճակի մէջ ստեղծեց.*

Աստուած մարդն արդար, անմեղ և անմահ վիճակի մէջ ստեղծեց, որ զինքը փառաւորէ հրեշտակաց պէս և երջանիկ ըլլայ։

8. *Մնա՞ց նա այդ վիճակին մէջ.*

Չմնաց մարդն այդ վիճակին մէջ, վասն զի մեր նախածնողք մեղանչեցին Աստուծոյ դէմ։

ԴԱՍ Դ.

ՀՐԵՇՏԱԿՔ

1. *Հրեշտակներն ի՞նչ են.*

Հրեշտակներն հոգեղէն արարածներ են։

2. *Հոգեղէն ըսելով ի՞նչ պիտի հասկնանք.*

Հոգեղէն ըսելով կը հասկնանք որ անոնք լոկ հոգի են, մարմին չունին։

3. Ինչո՞ւ համար ստեղծուած են անոնք.

Հրեշտակներն անոր համար ստեղծուած են որ սպասաւորեն Ամենասուրբ Երրորդութեան, և միշտ փառաւորեն զՆա։

4. Ո՞ւր են հրեշտակները.

Հրեշտակները երկինքն են Աստուծոյ քով։

5. Հրեշտակաց ամենքն ալ երջանի՞կ են.

Հրեշտակներէն մաս մը ապստամբելով Աստուծմէ, դժոխոց յաւիտենական տանջանաց մատնուեցան։

6. Ի՞նչ էր անոնց ապստամբութիւնը.

Անոնք ուզեցին Աստուծոյ նման և Աստուծոյ հաւասար ըլլալ։

7. Այդ ապստամբեալ հրեշտակները ի՞նչ կը կոչուին.

Անոնք դեւ կամ սատանայ կը կոչուին։

8. Երջանիկ հրեշտակք ի՞նչ վերաբերութիւն ունին մարդոց.

Երջանիկ հրեշտակներն Աստուծոյ հրամանաւ մարդոց պահապան և պաշտպան են։

9. Հրեշտակաց գլխաւորները ո՞րոնք են.

Հրեշտակաց գլխաւորներն են Գաբրիէլ և Միքայէլ հրեշտակապետները։

ԴԱՍ Ե.

ՆԱԽԱԾՆՈՂՔ ՄԵՐ ԱԴԱՄ ԵՒ ԵՒԱ

1. *Ո՞յք են մեր նախածնողք.*

Մեր նախածնողք են Ադամ և Եւա, որոնցմէ սերեցան բոլոր մարդիկ։

2. *Նախածնողք ի՞նչպէս ստեղծուեցան Աստուծմէ։*

Աստուած Ադամն ստեղծեց հողէն, Եւան ալ Ադամայ մէկ կողէն։

3. *Ո՞ւր էր անոնց բնակավայրը.*

Մեր նախածնողաց բնակավայրն էր դրախտը(*). որ ամէն տեսակ պտղոյ ծառերով լի դեղեցիկ պարտէզ մ'էր։

4. *Ի՞նչպէս մեղանչեցին անոնք.*

Անոնք Աստուծոյ արգիլած պտուղն ուտելով անոր պատուէրին դէմ անհնազանդ գտնուեցան։

5. *Այդ արգիլուած պտուղին ծառը ի՞նչ կը կոչուէր.*

Այս ծառը կը կոչուէր ծառ գիտութեան բարւոյ և չարի։

6. *Այդ մեղքն ի՞նչպէս գործեցին.*

Նախ և առաջ Եւա մեղանչեց սատանայէն թելադրուելով։

(*) *Դրախտն էր Ասիոյ այն կողմն, ուր կը բղխին չորս գլխաւոր գետք։*

7. *Սատանային թելադրութիւնն ի՞նչ էր.*

Սատանան օձի կերպարանքով ե-րեւալով Եւային ըսաւ որ՝ եթէ այն արգիլուած պտղէն ուտեն, Աստուծոյ պէս պիտի ըլլան։

8. *Ինչո՞ւ համար սատանան այդ խաբէութիւնը գործեց.*

Սատանան անոր համար գործեց

այս խաբէութիւնը որ իր կորսնցու-ցած երկնաւոր վայելչութիւնը մարդիկ չվայելեն։

9. *Եւա անսա՞ց այս խաբէութեան.*

Եւա այս սուտ խօսքին խաբուե-ցաւ, ինքն այս պտուղէն ուտելէն ետքը Ադամայ ալ տուաւ, որ կերաւ զայն։

ԴԱՍ Զ.

ԱՆԿՈՒՄՆ ՄԱՐԴՈՅ

1. *Մեր նախածնողաց անհնազանդութեան մեղաց հետեւանքն ի՞նչ եղաւ.*

Մեր նախածնողք այս անհնազանդութեան մեղօք Աստուծոյ երեսէն ինկան և պատժուեցան։

2. *Ի՞նչ պատիժ կրեցին.*

Աստուած անոնց ըսաւ որ "հող էիք

և հող դառնաք" և դրախտէն դուրս վռնտեց զանոնք։

3. *Ուրիշ պատիժ ալ կրեցի՞ն.*

Նաեւ անոնք իրենց անմեղութիւնը կորուսին, և ինկան մարմնաւոր և հոգեւոր թշուառութեան մէջ։

4. *Որո՞նք են մարմնաւոր թշուառութիւնք.*

Մարմնաւոր թշուառութիւնք են, տառապանք, հիւանդութիւն և մահ։

5. *Որո՞նք են հոգեւոր թշուառութիւնք.*

Հոգեւոր թշուառութիւնք են՝ Աստուծոյ արքայութենէն զրկուիլ եւ դժոխոց դատապարտութեան մատնուիլ։

6. *Մեր նախածնո՞ղք միայն պատժուեցան.*

Մեր նախածնողաց այս յանցանքն ու պատիժը իրենց սերնդոց ալ անցաւ, և անոր համար է որ ամէն մարդ անոնց յանցանացը մէջ կը ծնի ի մօրէ։

7. *Այդ յանցանքն ի՞նչ մեղք կը կոչուի.*

Այս յանցանք՝ Ադամային կամ սկզբնական մեղք կը կոչուի, որ կը ջնջուի միայն Սուրբ Աւազանին մկրտութեամբ։

ԴԱՍ Է.

ԽՈՍՏՈՒՄՆ ԳԱԼՍՏԵԱՆ ՄԵՍԻԱՅԻ

1. *Ադամ և Եւա և անոնց սերունդը այս պատիժէն փրկուեցա՞ն.*

Աստուած ողորմելով մարդոց թշուառութեան վրայ, խոստացաւ որ Փրկիչ մը ղրկէ իրենց։

2. *Այդ Փրկիչն ի՞նչ պիտի ընէր.*

Այս Փրկիչը մարդոց մեղքերը պիտի քաւէր. զիրենք սատանային գերութենէն պիտի ազատէր և արքայութեան ժառանգ պիտի ընէր։

3. *Ե՞րբ եկաւ յաշխարհ.*

Ադամայ և Եւայի մեղանչելէն շատ երկար տարիներ ետքը այս խոստացեալ Փրկիչն յաշխարհ եկաւ։

4. *Մարդիկ այդ Փրկչին գալուն կ՚սպասէի՞ն.*

Մարդիկ արդարեւ կ՚սպասէին Փրկչին գալուն, վասն զի առանց անոր՝ Աստուծոյ երեսէն ինկած պիտի մնային յաւիտեան։

5. *Ս. Գրքին մէջ այդ Փրկիչը ի՞նչ անունով կը յիշուի.*

Ս. Գիրք Մեսիա կ՚անուանէ զայն որ Եբրայեցւոց լեզուաւ Օծեալ ըսել է։

6. *Մեսիա չեկած մարդիկ ի՞նչ վիճակի մէջ էին.*

Մարդիկ առ հասարակ դժոխոց բանտին մէջ կ՚սպասէին անոր դալըստեան։

7. *Ինչո՞ւ համար կը սպասէին.*

Որպէս զի Մեսիա զիրենք փրկելով դժոխքի տառապանքէն, արքայութեան փառաց հասցնէ։

ԴԱՍ Ը.

ՈՐԴԻՔ ԵՒ ՍԵՐՈՒՆԴՔ ԱԴԱՄԱՅ

1. *Ադամ ու Եւա մեղանչելէ յառաջ զաւակ ունեցա՞ն.*

Ադամ ու Եւա մեղանչելէ ետքը զաւակ ունեցան, և ասիկայ ապացոյց է որ մարդիկ առ հասարակ սկզբնական մեղաց մէջ կը ծնանին։

2. *Ադամայ զաւակները որո՞նք էին.*

Ադամ շատ զաւակներ ունեցաւ, բայց անոնց մէջ յանուանէ յիշուածներն են Կայէն, Աբէլ և Սեթ։

3. *Ասոնք ի՞նչպէս վարք ունեցան.*

Կայէն չար մարդ ըլլալով Աբէլը սպաննեց ատելութեամբ. բայց Աբէլ և Սեթ արդար և բարեպաշտ էին։

4. *Ասոնց սերունդն ի՞նչ ընթացք ունեցան.*

Աբէլ սերունդ չունեցաւ, վասն զի սպաննուեցաւ. իսկ Կայենի զաւակները հօրերնուն պէս չար եղան։

5. *Սեթայ ցեղը ի՞նչպէս էր.*

Սեթայ ցեղը բարեպաշտ մնաց երկար ատեն. բայց ետքը անոնք ալ աւրուեցան։

6. Ինչո՞ւ համար.

Վասն զի չարերուն օրինակին հետեւեցան։

7. Ուրեմն բարի մարդ չմնա՞ց աշխարհի վրայ.

Սեթայ ցեղէն միայն Նոյ նահապետ և իւր ընտանիքը՝ մնացին արդար և աստուածապաշտ։

ԴԱՍ Թ.

ՋՐՀԵՂԵՂ

1. Երբոր բոլոր մարդիկ այսպէս չարացան, Աստուած ի՞նչ ըրաւ.

Աստուած բաց ի Նոյէն և նորա

ընտանիքէն բոլոր մարդկային ազգը հեղեղով պատժեց։

2. Ուրեմն քանի՞ հոգի ազատեցան.

Նոյ, անոր կինը, երեք մանչ զաւկներն և անոնց կիներն, ընդ ամենն

ութ Հոգի ազատեցան այս պատիժէն տապանով մը ։

Ինչպէս բան էր այդ տապանը .

Այս տապանը նաւի մը կը նմանէր, զոր Աստուած ինքն շինել հրամայած էր Նոյի ։

4. Այս ութ հոգիներէն զատ ուրիշ ի՞նչեր կային Տապանին մէջ .

Աստուծոյ հրամանաւ Նոյ նահապետ անբան կենդանեաց ամեն տեսակներէն ալ մէյմէկ կամ աւելի զոյգ հոն տեղաւորած էր ։

5. Ջրհեղեղն ի՞նչպէս եղաւ .

Քառասուն օր և քառասուն գիշեր շարունակ անձրեւ տեղալով ջրհեղեղ եղաւ, և ջուրերուն մէջ մեռան ջնջուեցան ամէն մարդ, անասուն, ծառ, բոյս եւայլն ։

6. Նոյի երեք որդւոց անունները ի՞նչ էին .

Նոյի երեք որդիք էին Սեմ, Քամ, Յաբեթ ։

7. Ջրհեղեղէն ետքը մարդիկ ի՞նչպէս ապրեցան ։

Ջրհեղեղէն ետքը մարդիկ երբոր դարձեալ հետզհետէ բազմացան սկսան գէշնալ, և շատեր զԱստուած մոռնալով անոր տեղ զանազան կուռքեր պաշտեցին ։

ԴԱՍ Ժ.

ԱԶԳԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀՐԷԻՑ

1. *Աշխարհի վրայ բարեպաշտ մարդիկ չմնացի՞ն.*

Նոյի երեք որդւոցմէ Սեմայ և Յաբեթայ ցեղերը մասամբ մնացին բարեպաշտ։

2. *Սեմայ ցեղը բարեպաշտութեան մէջ ի՞նչպէս նշանաւոր եղաւ.*

Աստուած Սեմայ ցեղէն Աբրահամ

նահապետը ընտրեց, որ Փրկիչ մը ղրկելու խոստումը մարդոց մէջ անկորուստ մնայ։

3. *Այդ նահապետն ի՞նչ ըրաւ.*

Աբրահամ նախահայր եղաւ զատ ժողովրդեան մը և առաջնորդ Աստուածպաշտութեան։

4. Ո՞րն է այդ զատ ժողովուրդը.

Աստուծոյ ընտրեալ ժողովուրդն եղան Իսրայելացիք, զոր Հայերէն լեզուաւ Հրէայ կը կոչենք։

5. Այդ Իսրայէլ անունը ուրկէ՞ ժառանգեցին Հրէայք.

Հայր Աբրահամու Իսահակ որդւոյն Յակոբ անուն զաւակը Աստուծոյ կողմանէ Իսրայէլ կոչուեցաւ, ուստի անոր սերունդն ալ Իսրայելացի ըսուեցաւ։

6. Իսրայէլ ի՞նչ ըսել է.

Իսրայել՝ աստուածազօր ըսել է։

7. Յաբեթայ ցեղին բարեպաշտութիւնը ինչո՞վ կը յայտնուի.

Յաբեթայ թոռնորդին՝ նահապետն Հայկ՝ Աստուծոյ հաւատացեալ և բարեպաշտ ըլլալով սպաննեց ջնջեց Բէլ անուն անաստուածը։

8. Բէլ ո՞վ էր.

Բէլ՝ Քամայ թոռնորդին էր։

9. Ինչո՞ւ նախահայրն մեր Հայկ սպաննեց զԲէլ.

Վասն զի Բէլ ամբարտաւանութեամբ կը պահանջէր որ Հայկ՝ միանգամայն և ամէն մարդիկ Աստուծոյ տեղ զինք պաշտեն և հնազանդին իրեն։

ԴԱՍ ԺԱ.

ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ

1. *Աստուած ի՞նչ բարիքներ ըրաւ Իսրայելացւոց.*

Աստուած շատ բարիքներ, շնորհներ և հրաշքներ ըրաւ Իսրայելացւոց իր մեծ սէրն և ողորմութիւնն անոնց ցոյց տալու համար ։

2. *Որո՞նք են գլխաւորներն այդ շնորհաց.*

Այս շնորհաց գլխաւորներէն մին այն է որ Աստուած խոստացաւ Մեսիան Իսրայելի ցեղէն յաշխարհ ղրկելու ։

3. *Ուրիշ ի՞նչ կայ նշանաւոր.*

Նշանաւոր է նաեւ Օրէնքը և Աւետեաց երկրին ժառանգութիւնը՝ զոր Աստուած շնորհեց Իսրայելացւոց ։

4. *Աստուած ե՞րբ ժառանգեցուց անոնց այդ երկիրը ։*

Երբոր Իսրայելացիք յԵգիպտոս դառն գերութեան մէջ կը չարչարուէին Փարաւոններու ձեռքը, Աստուած ազատեց զիրենք ։

5. *Ի՞նչպէս ազատեցան այդ գերութենէն ։*

Աստուած ղրկեց անոնց Մովսէս մարգարէն իբրեւ առաջնորդ, որ զա-

նոնք Եգիպտոսէն հանելով Կարմիր ծովէն անցուց հրաշքով։

6. Յետոյ ի՞նչ եղաւ.

Մովսէսի մեռնելէն յետոյ անոր յաջորդ Յեսու զօրավարին առաջնորդութեամբ Աստուած տարաւ հասուց զանոնք Աւետեաց երկիրը, զոր խոստացած էր։

7. Ո՞րն է Աւետեաց երկիրը.

Ս. Գրոց մէջ Աւետեաց կամ Քանանու երկիր և այժմ Պաղեստին կը կոչուի այն երկիրը՝ ուր է Երուսաղէմ հռչակաւոր քաղաքը։

ԴԱՍ ԺԲ.

ՕՐԷՆՍԴՐՈՒԹԻՒՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ

1. *Աստուած օրէնքը որո՞ւ ձեռքովը տուաւ.*

Աստուած օրէնքը Մովսէս Մարգարէին ձեռքով տուաւ Սինա լերանէն։

2. *Այդ օրէնքը քանի՞ տեսակ էր.*

Այս օրէնք՝ երեք տեսակ էր, բարոյական, ծիսական եւ դատաստանական։

3. *Այդ երեքն ալ մինչեւ հիմայ կը մնա՞ն.*

Քրիստոնէից համար բարոյականը կը մնայ միշտ. իսկ միւս ծիսական եւ դատաստանական օրէնքները խափանուած են։

4. *Բարոյական օրէնքն ի՞նչ պատուէրներ կը պարունակէ.*

Բարոյական օրէնքը կը պարունակէ Աստուծոյ տասն պատուիրանքներն, որ երկու քարեղէն տախտակներու վրայ գրուած էին։

5. *Ի՞նչ կ՚ուսանի մարդ այդ տասն պատուէրներով.*

Առաջին չորս պատուէրներով կ՚ուսանի մարդ իւր առ Աստուած ունեցած պարտաւորութիւնները։

6. *Ուրի՞շ.*

Վերջին վեց պատուէրներով կ՚ու-

սանի մարդ իւր առ ընկերն ունեցած պարտաւորութիւնները ։

7. Ըսէ՛ ինձ այդ տասն պատուիրանքները.

Ա. Մի՛ եղիցին քեզ այլ աստուածք բաց յինէն ։

Բ. Մի՛ արասցես քեզ կուռս ։

Գ. Մի՛ առնուցուս զանուն Աստուծոյ քոյ ի վերայ սնոտեաց ։

Դ. Յիշեա՛ սրբել զօր շաբաթուն ։

Ե. Պատուեա՛ զհայր քո և զմայր ։

Զ. Մի՛ սպանաներ ։

Է. Մի՛ շնար ։

Ը. Մի՛ գողանար ։

Թ. Մի՛ սուտ վկայեր ։

Ժ. Մի՛ ցանկանար տան ընկերի քոյ և մի՛ ամենայնի զինչ ընկերին քո իցէ ։

ԴԱՍ ԺԳ.

Ա. Բ. ԵՒ Գ. ՊԱՏՈՒԻՐԱՆ

1. Բարոյական օրինաց առաջին պատուէրովն Աստուած ի՞նչ հրամայած է.

Աստուած կը հրամայէ որ իրմէ զատ ուրիշ Աստուած չճանչնանք ու չպաշտենք ։

2. *Ի՞նչպէս պաշտել պէտք է զԱստուած.*

Պէտք է որ պաշտենք զԱստուած ճշմարիտ հաւատքով, հաստատուն յուսով և անկեղծ սիրով։

3. *Երկրորդ պատուէրով Աստուած ի՞նչ կը հրամայէ.*

Աստուած կը հրամայէ որ կուռք չշինենք. այսինքն Աստուծոյ անունը չտանք ոչինչ և ձեռագործ բաներու և չպաշտենք զանոնք։

4. *Այդ պատուէրին միթէ չհա՞կառակիր մեր եկեղեցւոյ մէջ պատկերներ ունենալնիս ու յարգելնիս.*

Այս պատուէրին հակառակ չեն բնաւ մեր Եկեղեցական պատկերներն. վասն զի անոնք դրուած են եկեղեցւոյ մէջ մի միայն մեր միտքը ձգելու համար մեր Փրկիչը, նորա ամենօրհեալ մայրը, և իրենց առաքինութեամբ Աստուծոյ հաճելի եղող սուրբերը։

5. *Ուրեմն ի՞նչ կ՚ընենք մենք այդ պատկերները.*

Կը յարգենք մենք այս պատկերները, վասն զի օրհնեալ և նուիրական են. բայց մեր ուխտն ու բարեխօսելու աղաչանքը պատկերաց տէրերուն կը վերաբերին։

6. *Երրորդ պատուէրով Աստուած ի՞նչ կը հրամայէ.*

Աստուած հրամայած է որ ոչինչ բաներու համար Աստուծոյ անունը բերաննիս չառնենք. այլինքն սուտ և պարապ տեղը երդում չընենք:

ԴԱՍ Ա.

Դ. ՊԱՏՈՒԻՐԱՆ

1. *Չորրորդ պատուէրով ի՞նչ կը հրամայէ Աստուած.*

Աստուած կը հրամայէ որ իրեն համար նուիրուած օրը սուրբ պահուի:

2. *Ո՞րն է այդ նուիրական օրը.*

Աստուծոյ նուիրական օրը Շաբաթն է, որ Հրէից լեզուաւ հանգստութիւն կը նշանակէ:

3. *Մինչեւ ցարդ ամէն մարդիկ ալ առ հասարակ շաբաթ օրը՞ սուրբ կը պահեն.*

Հրէայք՝ Շաբաթը, իսկ քրիստոնեայք՝ Կիրակին սուրբ կը պահեն:

4. *Այդ փոփոխութիւնը ո՞վ անօրինեց.*

Այս փոփոխութիւնը առաքեալք անօրինեցին Քրիստոսի համբարձմանէն յետոյ:

5. *Ինչո՞ւ համար.*

Վասն զի Քրիստոս կիրակի օր յա-

րութիւն առաւ և կեանք պարգևեց աշխարհի։

6. *Կիրակի ո՞ր ազգի բառ է.*

Կիրակի՝ Յունարէն է, և տէրունական ըսել է։

7. *Կիրակին ի՞նչպէս սուրբ կը պահուի.*

Կիրակին սուրբ կը պահուի ամէն աւուր շահու գործերէ դադրելով, և Աստուածպաշտութեան գործերու զբաղելով։

8. *Ո՞յք են աստուածպաշտական գործեր.*

Աստուածպաշտական գործեր են՝ եկեղեցի երթալ, աղօթել, Ս. Պատարագ տեսնել, քարոզ լսել, Սուրբ Գիրք կարդալ, բարի գործեր կատարել, անմեղ մնալ, և այլն։

ԴԱՍ Թ.

Ե. ՊԱՏՈՒԻՐԱՆ

1. *Հինգերորդ պատուիրանով Աստուած ի՞նչ կը հրամայէ.*

Կը հրամայէ որ սիրենք ու պատուենք մեր հայրն ու մայրը, ինչպէս նաեւ մեր մեծերը որդիական հնազանդութեամբ։

2. *Ինչո՞ւ համար պատուելու ենք մեր ծնողքը.*

Վասն զի Աստուծմէ ետքը մեր ծնողք եղան մեր կենաց պատճառ, և մեզի համար ամէն նեղութիւն քաշած են և կը քաշեն մեր տղայութենէն ի վեր։

3. *Այդ բարեաց փոխարէն ի՞նչ ընել կը վայլէ մեզ.*

Անոնց բարեաց փոխարէն մը չենք կրնար ընել, միայն թէ պարտք սեպելու ենք կրցածնուս չափ խնամք տանիլ և օգնել անոնց մանաւանդ իրենց ծերութեան և կարօտութեան ատեն։

5. *Այդ պատուէրին հակառակ վարուող տղայք ի՞նչ կը լինին.*

Այս պատուէրին անսաստող տղայք ծանր յանցանաց և պարտազանցութեան մէջ գտնուած ըլլալնուն համար ծանրապէս կը պատժուին Աստուծմէ։

6. *Մեր մեծերն ո՞վ են.*

Մեր մեծերն են մեր քահանայք, մեր ուսուցիչք, իշխանք, վերջապէս մեզի բարիք ընողները, որոնք հոգեւոր ծնողք կը կոչուին։

7. *Ի՞նչ ընելու ենք անոնց.*

Անոնց միշտ յարգ ու պատիւ տալու ենք, և երախտիքնին բնաւ մոռնալու չենք։

ԴԱՍ ԺԶ.

Զ. Է. Ը. Թ. ԵՒ Ժ. ՊԱՏՈՒԻՐԱՆՔ

1. *Վեցերորդ պատուիրանով Աստուած ի՞նչ կը հրամայէ.*

Կը հրամայէ որ սպանութիւն չընենք, այսինքն մեր և ուրիշին մահուանը կամ վշտին պատճառ չըլլանք։

2. *Ի՞նչպիսի գործեր սպանութիւն են.*

Սպանութիւն է ո՛չ միայն ուրիշը սրով մեռցնելը, այլ նաեւ անոր անունը կոտրելը, զրպարտութիւն ընելը, անիրաւ տեղ մարդու ձեռք վերցնելը, եւայլն։

3. *Եօթներորդ պատուէրով ի՞նչ կը հրամայէ.*

Կը հրամայէ շնութիւն չընել, այսինքն գէշ, աղտեղի եւ անբարոյական ընթացք չունենալ։

4. *Ութերորդ պատուէրով ի՞նչ կը հրամայէ.*

Կը հրամայէ գողութիւն չընել, այսինքն ուրիշին եղած ո՛ր և է բան առանց անոր գիտութեան գաղտուկ վերցնել։

5. *Իններորդ պատուէրով ի՞նչ կը հրամայէ.*

Կը հրամայէ սուտ բանի վկայ չըլալ. այսինքն բնաւ երբէ՛ք սուտ չխօ-

այլ ո՛չ մեր օգտին համար և ո՛չ ուրիշին շահուն կամ վնասուն համար։

6. *Տասներորդ պատուէրով Աստուած ի՞նչ կը հրամայէ.*

Կը հրամայէ որ ուրիշին ունեցածը ի՛նչ որ ալ ըլլայ, վրան աչք չտնկենք ու չյափշտակենք։

ԴԱՍ ԺԶ.

ՆԱՀԱՊԵՏՔ ԵՒ ՄԱՐԳԱՐԷՔ

1. *Աստուած որո՞յ միջոցաւ կը կառավարէր Իսրայէլի ազգը.*

Աստուած Նահապետներով, Դա-

տաւորներով, Մարգարէներով, և վերջապէս Թագաւորներով կը կառավարէր Իսրայէլի ազգը։

2. *Մարգարէներն ի՞նչ մարդիկ էին.*

Մարգարէները Հոգւով սրբով լըց-ուած արդար և սուրբ մարդիկ էին, որ Աստուծմէ պաշտօնի կը կոչուէին։

3. *Ի՞նչ էր անոնց պաշտօնը.*

Անոնք ժողովուրդը կը յորդորէին Աստուածպաշտութեան, և ետքի ըլ-լալիք բաները առաջուց կը գուշակէին։

4. *Մարգարէից գուշակութիւնք ի՞նչ բաներ էին.*

Մարգարէք կանխաւ գուշակեցին Մեսիային աշխարհ գալը, Հրէաներէն անարգուիլն ու մեռնիլը, Հեթանոսաց դարձը, եւայլն։

5. *Հեթանոսներն ո՞վ են.*

Մեսիան չեկած՝ Հրէաներէն ի զատ ամէն ազգեր հեթանոս կը կոչուէին, ինչպէս նաեւ մեր Հայոց ազգը։

6. *Հեթանոսաց մէջ ի հնումն Աստուածապաշտ-ներ կայի՞ն.*

Հեթանոսաց մէջ ալ կային Աստուա-ծապաշտներ, ինչպէս է Յոբ երանելին և ուրիշներ։

7. *Կրնա՞ս ըսել ինձ, որո՞նք են մարգարէք.*

Մարգարէք են Մովսէս, Սամուէլ, Դաւիթ, Եսայի, Երեմիա, Բարուք,

Դանիէլ, Եզեկիէլ, ինչպէս նաեւ Եզրա եւ Եզրաս ։

8. *Ասոնցմէ զատ ուրիշներ ալ կա՞ն.*

Կան նաեւ տասներկու փոքր Մարգարէք ալ, որք են Ովսէէ, Ամոս, Յովէլ, Աբդիու, Յովնան, Միքիա, Նաւում, Ամբակում, Սոփոնիա, Անգէոս, Զաքարիա եւ Մաղաքիա ։

9. *Այդ մարգարէից խօսածները գրաւո՞ր են.*

Եղիայէն եւ Եղիսէէն ի զատ բոլոր մարգարէից խօսածները գրաւոր են, որ եւ կը կոչուի Հին Կտակարան կամ Աստուածաշունչ ։

10. *Ինչո՞ւ համար Աստուածաշունչ կը կոչուի.*

Որովհետեւ Աստուծոյ շնչով կամ ազդեցութեամբ գրեցին զայն մարգարէք ։

ԴԱՍ ԺԶ.

ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՏԻԺ ՀՐԷԻՑ

1. *Իսրայէլացիք Աստուծոյ այնքան բարիքները վայելելով հաւատարիմ մնացի՞ն.*

Իսրայէլացիք շատ անգամ ապերախտութիւն ըրին Աստուծոյ դէմ ծանր պատիժներ կրեցին ։

2. Ի՞նչ էին անոնց ապերախտութիւնք.

Անոնք Աստուծոյ օրէնքն անարգեցին, մեղքերու հետեւեցան, օտարներու հետ խնամութիւն ըրին եւ անոնց կուռքերը պաշտել սկսան։

3. Ուրի՞շ.

Նաեւ իրենց մեծերն ու առաջնորդները անարգեցին, շատերն ալ սպաննեցին։

4. Ուրի՞շ.

Վերջապէս երբ խոստացուած Մեսիան աշխարհ եկաւ, զանի ալ չարչարեցին ու խաչեցին։

5. Այդ ամենուն համար ի՞նչ պատիժ կրեցին.

Այս չարեաց համար Մովսէսի ատեն անապատին մէջ ջարդուեցան, դատաւորաց ատեն այլազգիներու ձեռքն ինկան։

6. Ուրիշ ի՞նչ եղաւ.

Հզօր թագաւորներու ձեռօք տէրութիւննին խափանեցաւ, իրենք ալ ուրիշ երկիրներ գերի տարուեցան։

7. Մեսիան այսինքն Աստուածորդին խաչելնուն համար ի՞նչ պատիժ կրեցին.

Մեսիան խաչելնուն համար Իսրայէլացւոց երկիրն աւերակ եղաւ, տաճարնին կործանեցաւ, իրենք ալ ցիրուցան եւ անարգ եղան։

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԴԱՍ ԺԹ.

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԱՄ ՄԱՐԴԵՂՈՒԹԻՒՆ ՓՐԿՉԻՆ

1. *Աստուծոյ խոստացած Փրկիչն այսինքն Մեսիան աշխարհ եկա՞ւ.*

Մարգարէից գուշակած ժամանակ աշխարհ եկաւ Մեսիան, որ է Փրկիչն մեր Յիսուս Քրիստոս։

2. *Ո՞վ է Յիսուս Քրիստոս։*

Յիսուս Քրիստոս Ամենասուրբ Երրորդութեան երկրորդ անձն է, այսինքն Որդին Աստուած։

3. *Ե՞րբ եկաւ աշխարհ.*

Քրիստոս աշխարհ եկաւ աշխարհի ստեղծուելէն իբր չորս հազար տարի ետքը, երբ Հրէից երկիրը Հռովմայեցւոց իշխանութեան տակ ինկած էր։

4. *Այն ատեն Հռովմայեցւոց կայսրն ո՞վ էր.*

Այն ատեն Հռովմայեցւոց կայսրն էր Օգոստոս, որոյ կողմէն Հրէից թագաւոր էր Հերովդէս Եդովմայեցին։

5. *Որդին Աստուած ի՞նչպէս աշխարհ եկաւ.*

Որդին Աստուած մարմին առնելով

այսինքն մեզ նման մարդ ըլլալով աշխարհ եկաւ։

6. Որմէ՞ մարմին առաւ.

Մարմնացաւ Ս. Կոյս Մարիամէն, որ աղջիկն էր Յովակիմայ և Աննայի և նշանուած էր Յովսէփ անուն արդար մարդու մը։

7 Սուրբ կոյս Մարիամ որո՞ւն ցեղէն էր.

Ս. կոյս Մարիամ Յուդայի ցեղէն Դաւիթ մարգարէի սերնդէն էր։

8. Ո՞ւր կը բնակէր.

Ս. Յովսեփայ հետ կը բնակէր Գալիլիայի Նազարէթ քաղաքը։

9. Ի՞նչպէս եղաւ Յիսուսի մարդեղութիւնը.

Գաբրիէլ հրեշտակապետ Աստուծոյ կողմանէ աւետեց Ս. Կոյս Մարիամու թէ Յիսուս իրմէ պիտի ծնանի։

10. Հրեշտակն ի՞նչպէս աւետեց Մարիամու.

Հրեշտակն այսպէս աւետեց «Ուրախ լեր բերկրեալդ, Տէր ընդ քեզ»։

11. Սուրբ Մարիամ ի՞նչ պատասխանեց.

Ս. Մարիամ տակնուվրայ եղաւ և սկսաւ մտածել. բայց Հրեշտակը վստահացուց զնա։

12. Ի՞նչպէս.

Ըսաւ թէ Յիսուս Քրիստոս՝ Հոգւով սրբով իրմէ պիտի ծնանի։

13. Սուրբ Մարիամ ատոր ի՞նչ պատասխանեց.

Ս. Մարիամ այսպէս պատասխանեց առ այս «Ահաւասիկ կամ աղախին Տեառն, եղիցի ինձ ըստ բանի քում» և յղացաւ։

14. Ուրեմն Սուրբ Մարիամ Աստուածամայր կրնա՞յ ըսուիլ.

Ս. Մարիամ անտարակոյս Աստուածամայր կ'ըսուի, վասն զի իր ծնած որդին ոչ միայն մարդ էր, այլ և Աստուած և Աստուծոյ որդի էր։

ԴԱՍ Ի.

Ս. ԾՆՈՒՆԴ ՅԻՍՈՒՍԻ

1. *Սուրբ Մարիամու յղութեան ատեն ի՞նչ տեղի ունեցաւ.*

Ս. Մարիամու յղութեան ատեն Օգոստոս կայսր հռովմայեցւոց՝ հրաման ըրաւ աշխարհագիր ընել իր իշխած երկիրներուն մէջ։

2. *Աշխարհագիր ի՞նչ ըսել է.*

Աշխարհագիր՝ մարդահամար ըսել է. այսինքն երկրի մը մէջ որչափ մարդ գտնուիլը գրի առնել։

3. *Այդ աշխարհագրէն ի՞նչ հետեւեցաւ Սուրբ կոյս Մարիամու.*

Այն ատեն Ս. կոյս Մարիամ և Յովսէփ՝ Նազարէթ քաղաքէն ելնելով Բեթղեհէմ եկան արձանագրուելու համար։

4. *Ինչո՞ւ համար Բեթղեհեմ եկան.*

Վասն զի երկուքն ալ Դաւթի ցեղէն ըլլալով հարկ էր որ Դաւթի քաղաքը գտնուէին։

5. *Բեթղեհեմի մէջ ո՞ւր բնակեցան.*

Այրի մը մէջ բնակեցան. վասն զի իջեւանի տեղ չունէին։

6. Հո՞ն ի՞նչ տեղի ունեցաւ.

Ս. կոյս Մարիամու ծննդեան ժամանակները հասած ըլլալով, հոն այրին մէջ ծնաւ Յիսուսը, զոր խանձարրով պատեց։

7. Ո՞ր օր եղաւ Յիսուսի ծնունդը.

Յիսուսի ծնունդն եղաւ Յունվար ամսոյ 6ին (1), ինչպէս որ Հայոց Ս. Եկեղեցին կը տօնէ մինչեւ ցայսօր։

8. Յիսուսի ծնած ըլլալն ի՞նչպէս իմացուեցաւ.

Աստուծոյ հրեշտակը Բեթղեհեմի մօտ գտնուող բացօթեայ հովիւներուն աւետեց ըսելով "Ուրախացէք, Յիսուս Փրկիչ ծնաւ"։

---

(1) Քրիստոսի Ս. Ծննդեան տօնը Յունվար 6ի տեղ Դեկտ. 25ին կատարելու փոփոխութիւնը Գ. Դարու վերջերը սկսած է, որուն՝ Հայոց եկեղեցին համակերպած չէ։

9. *Ուրիշ հրեշտակներ ալ իջա՞ն յերկնից.*

Ուրիշ շատ հրեշտակներ ալ իջան և սկսան երգել, «Փառք ի բարձունս Աստուծոյ և յերկիր խաղաղութիւն ի մարդիկ հաճութիւն»։

10. *Հովիւներն այդ լսելով ի՞նչ ըրին.*

Հովիւք վազեցին Բեթղեհեմ եկան և մսուրին մէջ Յիսուսը գտնելով անոր երկրպագութիւն ըրին։

ԴԱՍ ԻԱ.

ԵՐԿՐՈՊԱԳՈՒԹԻՒՆ ՄՈԳՈՒՑ

1. *Հովիւներէն ի զատ ուրիշներ ալ եկա՞ն Յիսուսը տեսնելու.*

Հովիւներէն զատ Արեւելքի կողմէն երեք մոգեր ալ եկան, որ գիտուն և շատ հարուստ մարդիկ էին։

2. *Անոնք ի՞նչպէս գիտցան որ Յիսուս ծներ է.*

Անոնք երկնքի վրայ նշանաւոր աստղ մը տեսած ըլլալով, հասկցան որ մեծ թագաւոր մը ծներ է։

3. *Ի՞նչպէս գտան ծնած տեղը.*

Այս մոգեր երբ Երուսաղէմ հասան, սկսան հարցնել թէ ո՞ւր է նոր ծնած թագաւորը, և վերջապէս գտնե-

լով անոր երկրպագութիւն ըրին և ընծայ տուին ոսկի, խունկ և զմուռս(1)։

4. Հերովդէս թագաւոր լսե՞ց Յիսուսի ծնունդը։

Հերովդէս լսեց ու շատ վախցաւ, և մոգերուն ապսպրեց որ իրեն ալ իմաց տան տեղը, երբոր գտնեն։

5. Ասիկա ի՞նչ մտքով պատուիրեց.

Ասիկա այն մտքով պատուիրեց որ Յիսուսը մեռցնել տայ, վասն զի կը վախնար որ չըլլայ թէ Յիսուս իրեն տեղ թագաւորէ։

6. Կրցա՞ւ այդ չար խորհուրդը կատարել.

Բայս այս դիտաւորութիւնը չկրցաւ կատարել, վասն զի մոգերը ուրիշ ճամբով իրենց տեղը դարձան։

(1) Այսպիսի ընծայք թագաւորաց և աստուածոց կը նուիրուէին ի հնումն։

7. *Ո՞վ պատուիրեց անոնց որ այդպէս ընեն.*

Աստուծոյ Հրեշտակը երազնուն մէջ անոնց երեւնալով պատուիրեց։

8. *Հերովդէս չբարկացա՞ւ մոգերուն այդ ըրածին.*

Հերովդէս սաստիկ բարկացաւ, եւ հրաման ըրաւ որ Բեթղեհեմի եւ անոր սահմաններուն մէջ գտնուած երկու տարուընէ վար եղող տղաքները ջարդուին։

9. *Ինչո՞ւ համար այդ անգթութիւնն ըրաւ.*

Որպէս զի Յիսուս ալ այդ անմեղ մանկանց մէջ գտնուելով սպաննուի։

10. *Հերովդէսի այդ չար դիտաւորութիւնը կատարուեցա՞ւ.*

Հերովդէսի այդ չար դիտաւորութիւնը չկատարուեցաւ. վասն զի Հրեշ-

տակին խրատով Յովսէփ Յիսուսը մօրը հետ առնելով Եգիպտոս փախուց։

11. *Մինչեւ ետքը հոն մնացին։*

Քանի մը տարի միայն հոն կեցան, և երբ Հերովդէս մեռաւ, դարձեալ հրեշտակին խորհրդով Հրէից երկիրը դարձան ու Նազարէթ բնակեցան։

ԴԱՍ ԻԲ.

ԸՆԾԱՅՈՒՄՆ ՅԻՍՈՒՍԻ Ի ՏԱՃԱՐՆ

1. *Յիսուս Եգիպտոս չտարուած ի՞նչ պատահեցաւ.*

Յիսուս ութ օրուան ըլլալուն պէս Հրէից սովորութեան համեմատ թլփատուելով Յիսուս այսինքն Փրկիչ կոչուեցաւ։ (Ղուկ. Բ. Գլ. 21 համար :)

2. *Անկէ ետքը ի՞նչ եղաւ.*

Երբոր Յիսուս քառասուն օրուան եղաւ, Մարիամ Աստուածածին զԱնի տաճարը տարաւ, և հետը երկու տատրակ կամ աղաւնւոյ ձագեր առաւ։

3. *Ինչո՞ւ համար առաւ զանոնք.*

Տաճարին մէջ զանոնք Աստուծոյ պատարագ մատուցանելու համար, վասն զի Մովսիսական օրէնքը այնպէս կը հրամայէր։

4. Այդ միջոցին ի՞նչ պատահեցաւ.

Սիմէոն անունով ծերունի մը՝ որ Սուրբ Հոգիէն խոստումն առած էր Փրկիչը տեսնել և ապա մեռնիլ, նոյն միջոցին տաճարին մէջ գտնուեցաւ։

5. Ի՞նչ ըրաւ այդ ծերունին.

Սա երբ Յիսուսը տեսաւ, գիրկը առաւ, օրհնեց և ըսաւ. “Ահա աչքս տեսաւ Փրկիչը, այլ ասկէ ետքը թող մեռնիմ„։

6. Սիմէոն ծերունին Յիսուսի համար ի՞նչ խօսեցաւ.

Յիսուսի համար մարգարէական հոգւով ըսաւ. “Ահա սա կայ ի գլորումն և ի կանգնումն բազմաց ի մէջ Իսրայէլի և ի նշան հակառակութեան։„ (Ղուկ. Բ. Գլ. 34 համար)։

7. Այդ խօսքով ի՞նչ հասկցնել ուզեց.

Այս խօսքով հասկցնել ուզեց թէ

Իսրայէլացւոց մէջէն շատերը կատարելապէս հաւատալով Քրիստոսի պիտի փրկուին, շատերին ալ անհաւատութեամբ պիտի կորսուին ։

8. *Ս. Աստուածամօր ալ բան ըսա՞ւ.*

Ս. Աստուածամօր ալ այսպէս ըսաւ. «Եւ ընդ քո իսկ անձն անցցէ սուր. զի յայտնեսցին ի բազում սրտից խորհուրդք» ։

9. *Ասով ի՞նչ հասկցնել ուզեց.*

Ասով հասկցնել ուզեց որ սուրը Աստուածամօր սիրտը պիտի վիրաւորուէր իր որդւոյն Յիսուսի՝ չարչարանքը և Հրէից հակառակութիւնը տեսնելով ։

10. *Սիմէօն ծերունիէն զատ ուրիշ ո՞վ գտնուեցաւ տաճարին մէջ ։*

Տաճարին մէջ էր նաեւ Աննա մարգարէն, որ 84 տարեկան որբեւայրի կին մ'էր, և գիշեր ցերեկ չէր հեռանար անկէ ։

11. *Այդ կինն ի՞նչ ըրաւ.*

Այս կինը Յիսուսը տեսնելուն պէս փառք տալով Աստուծոյ, սկսաւ անոր Փրկիչ ըլլալը քարոզել ժողովրդեան ։

ԴԱՍ ԻԴ.

ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ ՅԻՍՈՒՍԻ

1. Յիսուս Նազարէթի մէջ ի՞նչպէս կեանք անցուց.

Յիսուս շնորհօք և իմաստութեամբ մեծցաւ և միշտ հնազանդ էր իր ծնողաց, որոց հետ ամէն տարի Զատկի տօնին Երուսաղիմայ տաճարը կ'երթար ուխտի։

2 Ի՞նչ զարմանալի գործ ցուցուց Յիսուս երբ տասներկու տարեկան էր.

Յիսուս իր ծնողաց հետ ըստ սովորութեան տաճարը գացած ըլլալով՝ այս անգամ առանց անոնց գիտութեան հոն մնաց։

3. Ի՞նչ ըրաւ հոն.

Հրէից վարդապետներուն հետ անանկ իմաստութեամբ խօսեցաւ որ բոլոր լսողները զարմացան։

4. Ինչո՞ւ համար զարմացան.

Վասն զի անոնք Յովսէփայ տղան կարծելով զնա կ'ըսէին թէ այս տղայ հասակին մէջ ի՞նչպէս գիտէ այս բաները, զոր բնաւ սորված չէ։

5. Յիսուսի ծնողք յետոյ զինքը չփնտռեցի՞ն.

Յիսուսի ծնողք զանի ի զուր փնտռելէ յետոյ՝ նորէն Երուսաղէմ դարձան և զանի գտան տաճարին մէջ, ուր երբ սուրբ Աստուածածին իր տառապանքն Անոր յայտնեց, Յիսուս ըսաւ. «Չէ՞ք գիտեր որ իմ Հօրս տան մէջ պէտք է ըլլամ»։ (Ղուկ. Բ. Գլ. 49 համար)

6. Յիսուսի Տեառն մերոյ այդ ընթացքն ի՞նչ կը սորվեցնէ.

Յիսուսի այս ընթացքը կը սորվեցնէ որ տղայք պէտք է որ խոնարհութեամբ և սիրով միշտ հնազանդ ըլլան իրենց ծնողաց, և աճին Աստուծոյ շնորհքով։

7. Ուրի՞շ.

Նաեւ պէտք է ի մանկութենէ վարժուին տղայք աղօթասիրութեան և աստուածպաշտութեան, եկեղեցի գիմեն յաճախ և սորվին ու կատարեն իրենց կրօնական պարտքերը։

8. Յիսուս ինքզինքը ե՞րբ յայտնեց աշխարհի.

Յիսուս ինքզինքն յայտնեց աշխարհի իւր մկրտութենէն յետոյ, որ կատարուեցաւ ի ձեռն Յովհաննու Մկրտչի։

ԴԱՍ ԻԴ.

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԿՐՏԻՉ

1. *Յովհաննէս Մկրտիչ ո՞վ էր.*

Յովհաննէս Մկրտիչ Զաքարիա անուն քահանայի մը որդին էր, որուն մօրը անունը Եղիսաբեթ էր։

2. *Յովհաննէս Մկրտիչ ե՞րբ ծնաւ.*

Յովհաննէս՝ Քրիստոսէ իբր վեց ամիս առաջ հրաշքով ծնաւ։

3. *Ինչո՞ւ ըսիր հրաշքով ծնաւ.*

Վասնզի նորա հայրն ալ մայրն ալ տարիքնին առած ծերունիներ էին, մանաւանդ որ Եղիսաբեթ ամուլ էր։

4. *Ուրեմն ինչպէս ծնաւ Յովհաննէս.*

Աստուած Զաքարիայի և նորա կնոջ արդարութեանը համար այս շնորհալի զաւակը տուաւ անոնց, որ մարգարէից մէջ ամենէն մեծ և սուրբ մարդն եղաւ։

5. *Յովհաննէս երբոր մեծցաւ ինչպէս կ'ապրէր.*

Յովհաննէս անապատը կը բնակէր, կ'ուտէր մարախ և մեղր վայրենի, բրդեղէն կը հագնէր և մաշկեղէն գօտի կը կապէր։

6. Ի՞նչ պաշտօն կը վարէր.

Յովհաննէսի պաշտօնն էր Հրէաները Մեսիայի գալստեան պատրաստել, և անոր համար Կարապետ ալ կոչուեցաւ, որ առաջնորդ ըսել է։

7. Յովհաննէս ուրիշ պաշտօն ալ ունէ՞ր.

Յովհաննէս կը քարոզէր և ժողովուրդը ապաշխարութեան կը յորդորէր և ապաշխարողներն ալ կը մկրտէր Յորդանան գետին մէջ։

8. Հրէայք Յովհաննէսի վրայ ի՞նչ կարծիք ունեցան.

Հրէայք կարծեցին որ Յովհաննէս՝ Մեսիան այսինքն Քրիստոսն է. բայց ինքն ըսաւ որ Քրիստոսը ես չեմ, այլ անոր կարապետն եմ։

ԴԱՍ ԻԵ.

ՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆ ՅԻՍՈՒՍԻ

1. *Յիսուս ե՞րբ Մկրտուեցաւ Յովհաննէս Մկրտիչէն.*

Յիսուս իր ծննդենէն երեսուն տարի վերջը դարձեալ Յունուար վեցին մկրտուեցաւ։

2. *Յիսուս ալ մեղաց թողութեան համա՞ր մկրտուեցաւ.*

Յիսուս մեղաց թողութեան համար չմկրտուեցաւ, վասն զի Նա սուրբ և սրբութեան աղբիւր էր։

3. *Հապա ինչո՞ւ համար մկրտուեցաւ.*

Անոր համար մկրտուեցաւ որ խո-

նարհութեան և ապաշխարութեան օրինակ ըլլայ մարդոց, և մանաւանդ որ՝ ջուրը սրբելով մեր մկրտութեան խորհուրդը հաստատէ։

4. Յիսուսի մկրտուած ատեն ի՞նչ պատահեցաւ.

Մկրտութեան ատեն Աստուածային երրորդութեան խորհուրդը հրաշալի կերպով յայտնուեցաւ։

5. Ի՞նչպէս.

Հոգին սուրբ աղաւնւոյ կերպարանքով Յիսուսի վրայ իջաւ և Հայր Աստուած վկայեց յերկնից թէ Յիսուս է Աստուծոյ սիրելի որդին։

6. Յովհաննէս Մկրտիչ Յիսուսը մկրտելէն ետքը ի՞նչ եղաւ.

Ժամանակէ մը յետոյ Գալիլիացւոց Հերովդէս Անդիպաս թագաւորն զՅովհաննէս բանտարկեց, ուր մնաց երկու տարւոյ չափ։

7. Ինչո՞ւ համար բանտարկեց.

Վասն զի Յովհաննէս խստիւ կը յանդիմանէր զՀերովդէս իւր անվայել ու չար գործերուն համար։

8. Վերջն ի՞նչ եղաւ.

Յետոյ Հերովդիա անուն անառակ

կնկան մ՚աղջիկը Հերովդէսին հաճոյանալով, իւր մօր խրատով Յովհաննէսին գլուխն ուզեց։

9. Հերովդէս ի՞նչ ըրաւ.

Հերովդէս ալ իւր ըրած երդումը ետ չառնելու համար բանտին մէջ գլխատել տուաւ զՅովհաննէս։

ԴԱՍ ԻԶ.

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԱՌԱՔԵԼՈՑ

1. Յիսուս Մկրտուելէն ետքը ի՞նչ ըրաւ.

Մկրտութենէն յետոյ Երիքովի անապատը գնաց. հոն քառասուն օր քառասուն գիշեր ծոմ պահեց և յետոյ սատանայէն փորձուեցաւ և յաղթեց անոր։

2. Ինչո՞ւ համար փորձուեցաւ.

Որպէս զի օրինակ տայ մեզի իր շնորհքովը սատանային փորձութեանց յաղթելու։

3. Քրիստոսի փորձութեան վերջն ի՞նչ եղաւ.

Յետ այս փորձութեան սատանան խայտառակ եղած ամօթով մեկնեցաւ, և հրեշտակները մօտենալով կը ծառայէին Քրիստոսի։

4. Քրիստոս անապատէն դառնալով ի՞նչ ըրաւ.

Քրիստոս աշակերտներ ժողվեց ո-րոնք թուով տասներկու էին, որոնք Առաքեալ կոչուեցան որ ղրկուած ըսել է ։

5. Ի՞նչ մարդիկներ էին անոնք.

Առաքեալք՝ անուսումն բայց սըրտով և հոգւով բարի մարդիկ էին ։

6. Ի՞նչ էին անոնց անունները.

Անոնց անուններն էին

Ա. Պետրոս ։
Բ. Անդրէաս ։
Գ. Յակոբոս ։
Դ. Յովհաննէս ։
Ե. Փիլիպպոս ։
Զ. Բարթուղիմէոս ։
Է. Մատթէոս ։
Ը. Յակոբոս Ալփեայ ։
Թ. Թովմաս ։
Ժ. Թադէոս կամ Ղեբէոս ։
ԺԱ. Սիմոն Կանանացի ։
ԺԲ. Յուդայ Իսկարիովտացի ։

7. Անոնցմէ զատ Յիսուս ուրիշ աշակերտներ ալ ունեցա՞ւ.

Առաքեալներէն ի զատ Յիսուս ու-

րիչ եօթանասուն աշակերտներ ալ ժողվեց, և ասոնք ամենքը քարոզելու կը ղրկէր ։

8. *Յիսուս այս ընտրութիւնները կատարելէ յետոյ ի՞նչ ըրաւ.*

Յիսուս Գալիլիայի Նազարէթ քաղաքէն սկսելով բոլոր Հրէից երկիրը պտտեցաւ և քարոզեց ամէն տեղ ։

9. *Ո՞րպիսի տեղեր քարոզեց.*

Քարոզեց Յիսուս նախ տաճարին մէջ, Հրէից ժողովարանները , այս լեռան գլուխը, տունը, դաշտերը, արտերը, ծովեզերքը, նաւակի մէջ, անապատները եւայլն ։

ԴԱՍ ԻԴ.

ՔԱՐՈԶՈՒԹԻՒՆ ՅԻՍՈՒՍԻ, ՕՐԷՆՔ

1. *Յիսուս իր քարոզութեանց մէջ ի՞նչպիսի բաներ սորվեցուց.*

Յիսուս սորվեցուց մարդոյն առ Աստուած, առ ընկերն և առ անձն պարտաւորութիւնները , որ կը բովանդակին բնական և գրական օրինաց մէջ ։

2. *Ո՞րն է բնական օրէնքը.*

Խղճմտանքն է բնական օրէնք։

3. *Ինչո՞ւ համար խղճմտանքը օրէնք կը կոչուի.*

Վասն զի ամեն բանէ առաջ խիղճը մարդուս կը սորվեցնէ աղէկն ու գէշը։

4. *Ինչո՞ւ համար բնական կը կոչուի.*

Խիղճը՝ բնական օրէնք կը կոչուի անոր համար որ մարդկային հոգւոյ սկզբնական մէկ զօրութիւնն է անի։

5. *Ասով ի՞նչ հասկնալու ենք.*

Ասկէ հասկնալու ենք որ խղճի օրէնքը մարդուս բնութեանը մէջ իր ծնած օրէն տպաւորուած է, եւ ալ եւքէն վարժութեամբ սորվուած բան չէ։

6. *Բնական օրէնքէն գլխաւորապէս ի՞նչ պիտի սորվինք.*

Բնական օրէնքէն երկու բան կը սորվինք. Ա. Ընել ուրիշին այն բանը՝ զոր ուրիշին մեզ ընելը կ'ուզենք։ Բ. Չընել ուրիշին այն բանը՝ զոր ուրիշին մեզ ընելը չենք ուզեր։

7. *Դրական օրէնքն ո՞րն է.*

Դրական օրէնք են Տասնաբանեա պատուիրանքներն, զոր Քրիստոս նորէ հաստատեց։

8. *Այս օրէնքէն ի զատ Յիսուս ուրիշ ի՞նչ բաներ սորվեցուց.*

Այս օրէնքէն ի զատ Յիսուս սորվեցուց նաեւ մեր ընկերը սիրել նոյն իսկ մեր անձին պէս, և բարիք ընել մեր թշնամեաց և ատելեաց իսկ։

9. *Ի՞նչ պատուէրներ աւանդեց Յիսուս գլխաւորապէս.*

Նաեւ պատուիրեց մեղքերէ հեռու կենալ, ճշմարիտ խօսիլ, այլոց չարիք չընել և միշտ առ Աստուած աղօթել փորձութեան մէջ չիյնալու համար։

ԴԱՍ ԻԲ.

ԱՂՕԹՔ

1. *Ո՞ր աղօթքն է որ Յիսուս Քրիստոս սորվեցուցած է.*

Յիսուսի Քրիստոսի սորվեցուցած աղօթքն է Տէրունական աղօթքը, որ այսպէս է. «Հայր մեր որ յերկինս, սուրբ եղիցի անուն քո։ Եկեսցէ արքայութիւն քո։ Եղիցին կամք քո որպէս յերկինս և յերկրի։ Զհաց մեր հանապազորդ տուր մեզ այսօր։ Եւ թող մեզ զպարտիս մեր, որպէս և մեք

թողումք մերոց պարտապանաց։ Եւ մի տանիր զմեզ ի փորձութիւն։ Այլ փրկեա ի չարէ. զի քո է արքայութիւն և զօրութիւն և փառք յաւիտեանս. Ամէն։

2. Ի՞նչ խնդրուածքներ կան այդ աղօթքին մէջ.

Այս աղօթքին մէջ եօթն խնդրուածքներ կան. որք են.

Ա. Ով Հայր մեր երկնաւոր, քու անունդ սուրբ ըլլայ։

Բ. Քու արքայութիւնդ թող գայ։

Գ. Քու կամքդ ըլլայ երկրիս վրայ, ինչպէս երկնից մէջ։

Դ. Մեր ամենաւուր հացը այսօր ալ տուր մեզի ։

Ե. Ներէ մեր յանցանքը, ինչպէս որ մենք ալ կը ներենք մեզ պարտապան եղողներուն ։

Զ. Մեզ փորձութեան մէջ մի ձգեր։

Է. Մեզ չարէն փրկէ, վասն զի քուկդ է արքայութիւնը, փառքը, զօրութիւնը յաւիտեանս ամէն ։

3. Աստուծմէ առաւելապէս ի՞նչ խնդրել սորվեցուց Յիսուս.

Խնդրեցէք, ըսաւ Յիսուս, Աստուծոյ արքայութիւնը և արդարութիւնը, և ուրիշ ամէն բան կը տրուի ձեզի ։

4. Ե՞րբ աղօթելու ենք.

Իւրաքանչիւր ոք պարտի ջերմեռանդ սրտիւ աղօթել ամէն ատեն, մանաւանդ առաւօտ և երեկոյ ։

5. Աղօթքը քանի՞ կերպով կը կատարուի.

Աղօթքը երկու կերպ կըլլայ. առանձին և հրապարակաւ ։

6. Առանձին աղօթքը ո՞րն է.

Առանձին աղօթքը այն է որ մինակ խուցի կամ սենեակի մը մէջ կը կատարուի ։

7. Հրապարակական աղօթքը ո՞րն է.

Հրապարակային աղօթքը այն է որ Եկեղեցիներու մէջ հաւատացելոց բազմութեամբ և միաձայն կը կատարուի։

8. Ի՞նչ բարոյական խրատներ տուած է Յիսուս.

Խրատեց Յիսուս որ.

Ամէնքնիս ջերմեռանդաբար սիրենք զԱստուած։

Աստուծոյ խօսքերն արդիւնաւորենք։

Զիրար սիրենք և իրարու յանցանք ներենք։

Մեր ընկերին օգնենք կարեկցութեամբ։

Աստուծոյ գթութեան ապաւինինք որչափ որ մեղաւոր ալ ըլլանք։

Աղքատասէր ըլլանք և ողորմութիւն տանք։

Աշխատութեան հետեւինք։

Հեզ և խոնարհ ըլլանք։

Աշխարհի վրայ յոյս չդնենք։

Բարի գործերով պատրաստ գտնուինք Քրիստոսի ներկայանալու։

Այս ամէն խրատները գեղեցիկ առակներով և օրինակներով հասկնալի ըրաւ ժողովրդեան։

ԴԱՍ ԻԲ.

ՀՐԱՇԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՔ ՅԻՍՈՒՍԻ

1. *Ի՞նչ են Յիսուսի հրաշագործութիւնք.*

Յիսուսի գործած հրաշագործութիւնք են հիւանդներու, ցաւագարներու եւ դիւահարներու բժշկութիւնը, համրերուն խօսիլը, անդամալոյծներուն ոտք ելլելը, մեռելոց յարութիւնը։

2. *Յիսուսի գործած հրաշքներուն առաջինը ո՞րն է.*

Յիսուսի առաջին հրաշքը՝ ջուրը գինիի փոխելն է, զոր կատարեց Կանա Գալիլիացւոց հարսնիքին մէջ։

3. *Այդ ի՞նչպէս եղաւ.*

Երբ Մարիամ Աստուածածին հարսանեաց գինւոյն հատած ըլլալն յայտնեց Յիսուսի, նա իւր մօրը խօսքը պատուելու համար հոն գտնուած վեց թակոյկները ջրով լեցնել տուաւ, որ եղաւ անուշ եւ պատուական գինի։

5. *Ո՞ր հիւանդները կը յիշուին յանուանէ՝ որ բժշկուեցան.*

Յիսուսի բժշկած հիւանդներն են Կափառնայումցի տղան, տասն բորոտները, Քանանացի կնոջ աղջիկը, եւայլն։

5. Կափառնայումցի տղան ինչպէս բժշկուեցաւ.

Կափառնայումի մէջ տղայ մը հի-
ւանդ պառկած էր, անոր հայրը որ
երեւելի իշխան մ'էր, եկաւ Գալիլիա
Յիսուսի քով, և աղաչեց անոր որ գայ
ու տղան բժշկէ. Յիսուս անոր ըսաւ
“Երթ որդին քո կենդանի է”։ Իշխա-
նը հաւատալով տուն գնաց ու տղան
բժշկուած գտաւ։

6. Տասն բորոտները ինչպէս բժշկուեցան.

Անգամ մը Յիսուսի անցնելու ատեն
տասն բորոտներ սկսան աղաղակել,
“Յիսուս, ողորմեաց մեզ”։ Յիսուս զա-
մենքն ալ բժշկեց, բայց անոնցմէ մէկը
միայն որ Սամարացի էր, դարձաւ շնոր-
հակալ եղաւ Յիսուսի. ուստի Յիսուս
անոր ըսաւ “Գնա՛, հաւատքդ քեզ ապ-
րեցուց”։

7. Քանանացի կնոջ աղջիկն ինչպէս բժշկուեցաւ.

Քանանացի կինը՝ թէեւ կռապաշտ՝
բայց հաւատքով կ'աղաչէր Յիսուսի,
“Որդի Դաւթի ողորմեա ինձ, դուստ-
րիմ չարաչար այսահարի”, ըսելով։ Յի-
սուս անոր ըսաւ. “Չվայլեր տղոց ձեռ-
քէն հացը առնել և շուներուն տալ։

8. *Կինը առոր ի՞նչ պատասխան տուաւ.*

Կինը խոնարհութեամբ պատասխանեց թէ "Տէ՛ր, շուներն ալ իրենց տիրոջ սեղանէն ինկած փշրանքներով կ'ապրին"։ Յայնժամ Յիսուս հեթանոս կնկան հաւատքը գովելով ըսաւ. "Ով կին, հաւատքդ մեծ է, ուզածիդ պէս թող ըլլայ"։ այս ըսելուն պէս անոր աղջիկը բժշկուեցաւ ։

9. *Յիսուս ո՞ր դիւահարը բժշկեց.*

Յիսուս բժշկեց նաեւ Մարիամ Մագթաղենացին, որմէ եօթն դեւ հանեց ։

ԴԱՍ Լ.

ԲԺՇԿՈՒԹԻՒՆ ԿՈՒՐԱՑ ԵՒ ԱՆԴԱՄԱԼՈՒԾԱՑ

1. *Յիսուս ո՞ր կոյրերուն աչքը լուսաւորեց.*

Յիսուս Բարտիմէոսին և ի ծնէ կուրին աչքերը բացաւ ։

2. *Բարտիմէոս ո՞վ էր.*

Բարտիմէոս՝ Երիքովի մօտ ճամբուն վրայ մուրացիկ մ'էր կոյր աչքերով ։

3. *Յիսուս ի՞նչպէս բժշկեց զնա.*

Երբոր Յիսուս կ'անցնէր, կոյրը պո-ռաց, "Յիսուս որդի Դաւթի, ողորմեա

ինձ», Յիսուս ալ զանի կանչելով ըսաւ «Քու հաւատքդ քեզ ապրեցուց»։ Եւ իսկոյն անոր աչքերը բացուեցան։

4. Ի ծնէ կոյրն ո՞վ էր.

Ի ծնէ կոյրը մուրացկան մ՚էր որ Երուսաղէմայ տաճարին դրան տակ կը նստէր։

5. Յիսուս ի՞նչպէս բժշկեց զնա.

Յիսուս գետնէն հող առնելով թքովը թրջեց եւ կուրին աչքին ծեփելով հրամայեց որ երթայ Սելովամայ աղբիւրէն լուացուի. կոյրը այսպէս ընելով սկսաւ համարձակ տեսնել, անանկ որ ամէն մարդ զարմացաւ։

6. Ո՞ր անդամալոյծն է այն զոր Յիսուս բժշկեց.

Յիսուս շատ անդամալոյծներ առող-

ջացուց, որոց մէջ նշանաւոր է այն որ 38 տարիէ ի վեր կը մնար Երուսաղէմայ Պրոպատիկէ աւազանին քով։

7. Ինչո՞ւ համար կը մնար հոն.

Վասն զի Հրեշտակ Աստուծոյ տարին անգամ մը իջնելով աւազանին ջուրը կը խառնէր, և այն պահուն ով որ առաջ ջուրը նետուէր, նա կը բժշկուէր։

8. Ինչո՞ւ համար անդամալոյծն այդ միջոցէն օգուտ չէր քաղեր.

Անդամալոյծն ասկէ չէր օգտուած, վասն զի օգնական մը չէր ունեցած զինքն ջուրը նետելու։

9. Ուրեմն Յիսուս ի՞նչ ըրաւ այդ մարդուն.

Յիսուս այս մարդուն ըսաւ. “Ել անկողինդ ա՛ռ ու գնա՛„, և իսկոյն անդամալոյծն առողջանալով գնաց։

ԴԱՍ ԼԱ.

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԵՌԵԼՈՑ, ԱՌԱՏՈՒԹԻՒՆ ՀԱՑԻ

1. *Յիսուսի յարուցած մեռելները որո՞նք են.*

Յիսուս կենդանացուց Յայրոսի աղջիկը, այրի կնոջ մը տղան և Ղազարոսը։

2. *Յայրոս ո՞վ էր.*

Յայրոս՝ Հրէից ազգէն բարեպաշտ իշխան մ'էր։

3. *Ատոր աղջիկը Յիսուս ի՞նչպէս կենդանացուց.*

Յիսուս մեռելին քով մօտենալով կանչեց "Տալիթա կումի", այսինքն ո՛վ աղջիկ, ե՛լ, ըսաւ, և իսկոյն աղջիկը կենդանացաւ.

4. *Այրի կնոջ տղան ի՞նչպէս կենդանացուց.*

Այրի կնոջ տղան իւր մօր մէկ հա-

տիկ զաւակն էր, զոր երբ թաղելու կը տանէին Նային քաղաքէն դուրս, Յիսուս գթալով դագաղին մօտեցաւ և ըսաւ «Որդեակ, ել կայնէ». մեռելը իսկոյն դագաղին մէջ նստաւ.

5. Ղազարոս ո՞վ էր.

Ղազարոս Յիսուսի բարեկամն էր, որ Երուսաղիմայ մօտ Բեթանիա գիւղը կը բնակէր։

6. Ա՞ս ալ չը թաղուած կենդանացաւ.

Ասիկա չորս օրուան թաղուած ըլլալէն ետքը յարութիւն առաւ։

7. Ի՞նչպէս.

Երբ մեռնողին քոյրերն և Հրէայք ամանք անոր մահուան վրայ տրտմած կուլային յուսահատ, Յիսուս գերեզմանին մօտ եկաւ, և բարձր ձայնիւ

կանչեց, «Ղա՛զարոս, ե՛լ, դուրս եկուր»։

8 Ղազարոս այդ ձայնը լսե՞ց.

Ղազարոս խսկոյն պատանքով դուրս ելաւ գերեզմանէն։

9. Յիսուս ի՞նչ հրաշքներ գործեց.

Յիսուս ծովը ձուկ չեղած ատեն՝ Պետրոսին և ընկերներուն ուռկանները

ձկով լեցուց, ծովուն կատղած ալիքներն ու հովը սաստելով հանդարտեցուց։

10. Ուրի՞շ.

Ծովուն վրայ ոտքով քալեց, և մանաւանդ երկուանգամ քիչ մը հացը և ձուկն օրհնելով շատ մարդիկ կշտացուց։

11. Առաջին անգամ քանի՞ հացով քանի՞ մարդ կշտացուց.

Հինգ հացով և երկու ձկով հինգ

Հազար մարդ կշտացուց. որոնք տասներկու սակառ «սէբէթ» ալ հացի կտորուանք աւելցուցին։

12. *Երկրորդ անգամ քանի՞ հացով քանի՞ մարդ կշտացուց.*

Եօթն հացով և քանի մը ձուկերով չորս հազար մարդ կշտացուց. որոնք

եօթն զամբիւղ «զէմպիլ» հացի կտորուանք աւելցուցին։

13. *Սատերին հրաշքը ո՞րն է.*

Անգամ մը երբ հարկահանք (տուրք ժողվող) եկան Յիսուսէն տուրք կ'ուզէին, Պետրոս Յիսուսի հրամանաւ ծովէն հանած ձկան փորէն սատեր[1] մը գտնելով հարկահանաց տուաւ։

(1) Սատեր՝ տեսակ մը ստակ է չորս տրամի չափ։

ԴԱՍ ԼԲ.

ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ՓԱՌԱՑ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

1. *Յիսուս իր քարոզութիւններն ու հրաշքները կատարելէ յետոյ ի՞նչ եղաւ.*

Յիսուս իւր չարչարանաց մօտ աշակերտներէն երեքը Պետրոսը, Յակոբոսն և Յովհաննէսը առած Թափոր լեռը ելաւ և հոն անոնց առջին այլակերպեցաւ։

2. *Այլակերպիլ ի՞նչ ըսել է.*

Յիսուսի երեսը արեւու պէս փայլուն, զգեստներն ալ ձիւնի պէս ճերմակ երեւցան։

3. *Հոն ուրիշ մարդիկ ալ երեւցա՞ն։*

Հոն Մովսէս և Եղիա մարգարէներն ալ երեւնալով խօսեցան Յիսուսի հետ իւր մահուան վրայ։

4. Ցետոյ ի՞նչ եղաւ.

Երբ առաքեալք աղօթած էին, և կուզէին միշտ հոն մնալ, յանկարծ ամպ մը զանոնք ծածկեց, և երկինքէն Հայր Աստուած վկայեց ըսելով «Դա է որդի իմ սիրելի, դմա լուարուք»։

5. Առաքեալք զայդ լսելով ի՞նչ ըրին.

Առաքեալք վախնալով երեսի վրայ ինկան. և երբ Յիսուս զանոնք կանգնեցուց, Իրմէ զատ մէկը չտեսան։

6. Ինչո՞ւ համար Յիսուս այս տեսիլը ցուցուց աշակերտաց.

Յիսուս այս տեսիլն անոր համար ցուցուց որ աշակերտք տեսնան իւր Աստուածային փառքը, և հաւատալով որ Նա է ճշմարիտ Աստուծոյ որդին, ըստ այնմ վկայեն իրեն համար յետ Յարութեան։

7. Այս այլակերպութեան յիշատակը կը կատարէ՞ Հայոց եկեղեցին.

Այլակերպութեան յիշատակը կը կատարէ Հայոց եկեղեցին Վարդավառ անուամբ։

ԴԱՍ ԼԴ.

ԹՇՆԱՄԻՔ ՅԻՍՈՒՍԻ

1. *Հրէայք Յիսուսի Աստուածութեանը հաւատացի՞ն.*

Հրէից շատերը Յիսուսի խրատներովն ու հրաշքներով լուսաւորուած հաւատացին, իսկ շատերն ալ չհաւատացին և թշնամի ալ եղան։

2. *Որո՞նք էին այդ թշնամիները.*

Թշնամի էին Քահանայապետք հրէից և ծերք, դպիրք, փարիսեցիք, հերովդիանոսք և այլք։

3. *Դպիրներն ի՞նչ մարդիկ էին.*

Դպիր կը կոչուէին հրէից վարդապետներն ու գիտունները, որ հրէական կրօնը կը սորվեցնէին.

4. *Փարիսեցիներն ի՞նչ մարդիկ էին.*

Փարիսեցիները կեղծաւոր, ագահ և խաբեբայ մարդիկ էին, որ ինքզինքնին ամենէն արդար կը ձեւացնէին։

5. *Անոնց համար ի՞նչ ըսաւ Յիսուս.*

Փարիսեցւոց համար ըսաւ Յիսուս. «Ամենայն զոր ասեն ձեզ, արարջիք, բայց ըստ գործոց նոցա մի՛ առնէք, զի ասեն և ո՛չ առնեն»։

6. Հերովդիանոսներն ո՞վ էին.

Հերովդիանոս կոչուածները Հերովդէսի կողմանէ դրուած պաշտօնեաներ էին, որ հարկերը կը հաւաքէին։

7. Ասոնք ամէնքն ինչո՞ւ Քրիստոսի թշնամի եղան.

Ասոնք ամէնքը թշնամի եղան, վասն զի Յիսուս անոնց կոյր նախանձը, մոլութիւնն ու կեղծաւորութիւնը միշտ երեսնին կը զարնէր։

8. Ուրեմն այդ թշնամիք ի՞նչ կը խորհէին Յիսուսի վրայ.

Կը խորհէին որ զանի մեռցնեն, բայց հնարք մը կը փնտռէին։

9. Ի՞նչ հնարք գտան.

Անգամ մը ուզելով որ Յիսուսը կառավարութեան դէմ ապստամբ ցոյց տան, հարցուցին Յիսուսի թէ «Վարդապետ, կայսեր հարկ տալ պէ՞տք է թէ ո՛չ»։

10. Յիսուս անոնց ի՞նչ պատասխան տուաւ առ այդ.

Յիսուս դահեկան մը բերել տալով անոնց հարցուց թէ անոր վրայի պատկերը որո՞ւն է, երբ անոնք «կայսերն» ըսին, ուրեմն տարէք ըսաւ Յիսուս կայսերինը կայսեր տուէք, Աստուծոյնն ալ՝ Աստուծոյ»։ Ասոր վրայ փախեցին պապանձեցան։

ԴԱՍ Ի...

ԹՇՆԱՄԻՔ ...

1. Հրէայք Յիսուսի ...
տացի՞ն.

Հրէից շատե...
րոմն ու Հրա...
Հաւատացին...
տացին և ...

2. Որ...

Թշն...
լց և ...
րոմ...

2. Յիսուս Եփրայիմէն ո՞ւր գնաց.

Զատկի տօնէն վեց օր յառաջ Յի-սուս Բեթանիա գիւղը իւր բարեկա-մին՝ Ղազարու տունն եկաւ։

3. Հոն ի՞նչ պատահեցաւ.

Հոն՝ Ղազարու քոյրը լտր մի պա...
ուական իւղ բերելով Յիսուսի ոտքե...
օծեց և մազերովը սրբեց։

4. Յիսու…

Յիսուս…

«Ա…

ակէ

աշ

Յ

ԴԱՍ ԼԵ.

…ՀԻՒՆ ՅԻՍՈՒՍԻ

…զինքը պիտի սպաննեն.

… զինք պիտի ըս-
…աշակերտներուն
… օրէն Զատիկ
…ւիմ անօրի-
…ւոր» :

…էմի

…ու.

…այ Իս-
…ի եր-

…նն

6. Ինչպէս եղաւ այդ հանդէսը.

Երբ ժողովուրդը լսեց որ Յիսուս կուգայ, արմաւենւոյ և ձիթենւոյ ճիւ-ղ ձեռքերնին առած գանի դիմաւո-ցին. և մեծ ու պզտիկ սկսան երգել, Ովսաննա, օրհնեալ որ գաս յանուն տեառն» :

կանչեց, «Ղա՛զարոս, ել, դուրս եկուր»։

8 Ղազարոս այդ ձայնը լսե՞ց.

Ղազարոս իսկոյն պատանքով դուրս ելաւ գերեզմանէն։

9. Յիսուս ի՞նչ հրաշքներ գործեց.

Յիսուս ծովը ձուկ չեղած ատեն՝ Պետրոսին և ընկերներուն ուռկանները

ձկով լեցուց, ծովուն կատղած ալիքներն ու հովը սաստելով հանդարտեցուց։

10. Ուրի՞շ.

Ծովուն վրայ ոտքով քալեց, և մանաւանդ երկուանգամ քիչ մը հացը և ձուկն օրհնելով շատ մարդիկ կշտացուց։

11. Առաջին անգամ քանի՞ հացով քանի՞ մարդ կշտացուց.

Հինգ հացով և երկու ձկով հինգ

հազար մարդ կշտացուց. որոնք տասներկու սակառ «սէփէթ» ալ հացի կտորուանք աւելցուցին:

12. Երկրորդ անգամ քանի՞ հացով քանի՞ մարդ կշտացուց.

Եօթն հացով և քանի մը ձուկերով չորս հազար մարդ կշտացուց. որոնք

եօթն զամբիւղ «զէմպիլ» հացի կտորուանք աւելցուցին:

13. Սատերին հրաշքը ո՞րն է.

Անգամ մը երբ հարկահանք (տուրք ժողվող) եկան Յիսուսէն տուրք կ'ուզէին, Պետրոս Յիսուսի հրամանաւ ծովէն հանած ձկան փորէն սատեր(1) մը գտնելով հարկահանաց տուաւ:

(1) Սատեր՝ տեսակ մը ստակ է չորս տրամի չափ:

ԴԱՍ ԼԹ.

ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ՓԱՌԱՑ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

1. *Յիսուս իր քարոզութիւններն ու հրաշքները կատարելէ յետոյ ի՞նչ եղաւ.*

Յիսուս իւր չարչարանաց մօտ աշակերտներէն երեքը Պետրոսը, Յակոբոսն և Յովհաննէսը առած Թափոր լեռը ելաւ և հոն անոնց առջին այլակերպեցաւ։

2. *Այլակերպիլ ի՞նչ ըսել է.*

Յիսուսի երեսը արեւու պէս փայլուն, զգեստներն ալ ձիւնի պէս ճերմակ երեւցան։

3. *Հոն ուրիշ մարդիկ ալ երեւցա՞ն։*

Հոն Մովսէս և Եղիա մարգարէներն ալ երեւնալով խօսեցան Յիսուսի հետ իւր մահուան վրայ։

4. *Յետոյ ի՞նչ եղաւ.*

Երբ առաքեալք ապշած էին, և կուզէին միշտ հոն մնալ, յանկարծ ամպ մը զանոնք ծածկեց, և երկինքէն Հայր Աստուած վկայեց ըսելով «Դա է որդի իմ սիրելի, զմա լուարուք»։

5. *Առաքեալք զայդ լսելով ի՞նչ ըրին.*

Առաքեալք վախնալով երեսի վրայ ինկան. և երբ Յիսուս զանոնք կանգնեցուց, Իրմէ զատ մէկը չտեսան։

6. *Ինչո՞ւ համար Յիսուս այս տեսիլը ցուցուց աշակերտաց.*

Յիսուս այս տեսիլն անոր համար ցուցուց որ աշակերտք տեսնան իր Աստուածային փառքը, և հաւատալով որ Նա է ճշմարիտ Աստուծոյ որդին, ըստ այնմ վկայեն իրեն համար յետ Յարութեանն։

7. *Այս այլակերպութեան յիշատակը կը կատարէ՞ Հայոց եկեղեցին.*

Այլակերպութեան յիշատակը կը կատարէ Հայոց եկեղեցին Վարդավառնուամբ։

ԴԱՍ ԼԳ.

ԹՇՆԱՄԻՔ ՅԻՍՈՒՍԻ

1. *Հրէայք Յիսուսի Աստուածութեանը հաւատացի՞ն.*

Հրէից շատերը Յիսուսի խրատներուն ու հրաշքներով լուսաւորուած հաւատացին, իսկ շատերն ալ չհաւատացին և թշնամի ալ եղան։

2. *Որո՞նք էին այդ թշնամիները.*

Թշնամի էին Քահանայապետք Հրէից և ծերք, դպիրք, փարիսեցիք, Հերովդիանոսք և այլք։

3. *Դպիրներն ի՞նչ մարդիկ էին.*

Դպիր կը կոչուէին Հրէից վարդապետներն ու գիտուններն, որ Հրէական կրօնը կը սորվեցնէին.

4. *Փարիսեցիներն ի՞նչ մարդիկ էին.*

Փարիսեցիները կեղծաւոր, ագահ և խաբեբայ մարդիկ էին, որ ինքզինքնին ամենէն արդար կը ձեւացնէին։

5. *Անոնց համար ի՞նչ ըսաւ Յիսուս.*

Փարիսեցւոց համար ըսաւ Յիսուս. «Զամենայն զոր ասեն ձեզ, արարէք, բայց ըստ գործոց նոցա մի՛ առնէք, զի ասեն և ո՛չ առնեն»։

6. *Հերովդիանոսներն ո՞վ էին.*

Հերովդիանոս կոչուածները Հերովդէսի կողմանէ դրուած պաշտօնեաներ էին, որ հարկերը կը հաւաքէին։

7. *Ասոնք ամէնքն ինչո՞ւ Քրիստոսի թշնամի եղան.*

Ասոնք ամէնքը թշնամի եղան, վասն զի Յիսուս անոնց կոյր նախանձը, մոլութիւնն ու կեղծաւորութիւնը միշտ երեսնին կը զարնէր։

8. *Ուրեմն այդ թշնամիք ի՞նչ կը խորհէին Յիսուսի վրայ.*

Կը խորհէին որ զանի մեռցնեն, բայց հնարք մը կը փնտռէին։

9. *Ի՞նչ հնարք գտան.*

Անգամ մը ուզելով որ Յիսուսը կառավարութեան դէմ ապստամբ ցոյց տան, հարցուցին Յիսուսի թէ “Վարդապետ, կայսեր հարկ տալ պէ՞տք է թէ ո՛չ։”

10. *Յիսուս անոնց ի՞նչ պատասխան տուաւ առ այդ.*

Յիսուս դահեկան մը բերել տալով անոնց հարցուց թէ անոր վրայի պատկերը որո՞ւն է, երբ անոնք “կայսերն” ըսին, ուրեմն տարէք ըսաւ Յիսուս կայսերինը կայսեր տուէք, Աստուծոյնն ալ՝ Աստուծոյ”։ Ասոր վրայ փարիսեցիք պապանձեցան։

ԴԱՍ ԼԴ.

ԳԱԼՈՒՍՏ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՅԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

1. *Յիսուս Զատկի տօնին մօտ ո՞ւր կը գտնուէր.*

Յիսուս Զատկի տօնին մօտ Եփրայիմ քաղաքը կը կենար աշակերտներով մեկտեղ. զի Հրէայք Երուսաղիմայ մէջ կուզէին զՆա քարկոծել։

2. *Յիսուս Եփրայիմէն ո՞ւր գնաց.*

Զատկի տօնէն վեց օր յառաջ Յիսուս Բեթանիա գիւղը իւր բարեկամին՝ Ղազարու տունն եկաւ։

3. *Հոն ի՞նչ պատահեցաւ.*

Հոն՝ Ղազարու քոյրը լիտր մի պատուական իւղ բերելով Յիսուսի ոտքեր օծեց և մազերովը սրբեց։

4. Յիսուս այդ օծման համար ի՞նչ ըսաւ:

Յիսուս ասկէ շատ գոհ եղաւ և ըսաւ "Այդ օծումն իմ թաղումս կը նշանակէ. ուստի այդ կնոջ յիշատակը բոլոր աշխարհ պիտի քարոզուի":

5. Յիսուս Բեթանիոյ մէջ ո՞րչափ կեցաւ.

Հետեւեալ օրը Յիսուս իշոյ և յաւանակի վրայ նստած մեծ հանդիսիւ Երուսաղէմի տաճարը մտաւ:

6. Ի՞նչպէս եղաւ այդ հանդէսը.

Երբ ժողովուրդը լսեց որ Յիսուս կուգայ, արմաւենւոյ և ձիթենւոյ ճիւղեր ձեռքերնին առած զանի դիմաւորեցին. և մեծ ու պզտիկ սկսան երգել, Ովսաննա, օրհնեալ որ գաս յանուն Տեառն":

7. *Ովսաննա ի՞նչ ըսել է.*

Ովսաննա՝ Եբրայեցւոց բառ է և ո՛վ Յիսուս, մեզ փրկէ կը նշանակէ։

8. *Յիսուսի թշնամիք այս տեսնելով ի՞նչ ըրին.*

Յիսուսի թշնամիք բարկացան ատոր վրայ, և ուզեցին ժողովուրդը լռեցնել. բայց Յիսուս ըսաւ, «Թէ որ ատոնք լռեն, քարերը պիտի պոռան»։

9. *Տաճարին մէջ ի՞նչ ըրաւ Յիսուս.*

Տեսնելով Յիսուս որ շատերն առուտուր կ՚ընեն Տաճարին մէջ, զամենքն ալ վռնտեց խարազանաւ ըսելով, «Իմ տունս աղօթարան է, բայց դուք գողերու բնակավայր ըրեր էք»։ և իրիկուան դէմ նորէն Բեթանիա դարձաւ։

10. *Հետեւեալ օրն ի՞նչ տեղի ունեցաւ.*

Երբ Յիսուս Բեթանիայէն աշակերտներովը մէկտեղ վերստին կուգար, ճամբան անօթեցաւ. և թզենւոյ մը մօտենալով երբ վրան պտուղ չգտաւ, անիծեց ծառն, որ իսկոյն չորցաւ։

11. *Առ այդ աշակերտներն Յիսուսի բան մ՚ըսի՞ն.*

Աշակերտք տեսնելով այս սքանչելիքը զարմացան, և Յիսուս ըսաւ. «Եթէ հաւատք ունենայք, ամէն բա կրնայք ընել, նաեւ աղօթքով ի՛նչ ո խնդրէք, կ՚առնուք»։

ԴԱՍ ԼԵ.

ՄԱՏՆՈՒԹԻՒՆ ՅԻՍՈՒՍԻ

1. *Յիսուս գիտէ՞ր որ զինքը պիտի սպաննեն.*

Գիտէր Յիսուս որ զինք պիտի ըս-պաննեն, ուստի ըսաւ աշակերտներուն «Գիտցած եք որ երկու օրէն Զատիկ կ'ըլլայ, և ես պիտի մատնուիմ անօրէ-նաց ձեռքը խաչուելու համար»:

2. *Յիսուս որո՞ւ ձեռքով մատնուեցաւ.*

Յիսուս մատնուեցաւ Յուդայ Իս-կարիովտացւոյ ձեռքով որ Յիսուսի եր-կոտասան առաքելոց մին էր:

3. *Ինչու համար Յուդայ այդ անօրէնութիւնն ըրաւ.*

Այս Յուդայ՝ ագահ և արծաթա-սէր մէկն էր:

4. *Ուրեմն անոր սատակ տալու խօսք տուող մը եղա՞ծ էր.*

Հրէից քահանայապետները երե-սուն արծաթ տալ խոստացեր էին Յու-դայի, թէ որ իր Տէրը մատնէր:

5. *Յուդայի՞ն սատանի չար դիտաւորութիւն մ'ու-նենալը Յիսուս առաջուց գիտէ՞ր:*

Յիսուս այս բանն առաջուց գիտէր, և յայտնեց զայն բաղարջակերաց տօ-

նին առջի իրիկունը որ էր Աւագ հինգշաբթի ։

6. Ի՞նչպէս.

Երբ հրէական սովորութեան համեմատ Յիսուս Զատկական գառը ուտելու համար իր աշակերտաց հետ սեղան նստած էր, աշակերտներուն ըսաւ. «Ձեզմէ մէկը զիս պիտի մատնէ» ։

7. Այդ խօսքով ի՞նչպէս հասկցուեցաւ որ Յուդան է.

Այս խօսքին վրայ երբ աշակերտները հարցուցին ո՛վ ըլլալը, Յիսուս ըսաւ. «Որու որ պատառը թաթխեմ տամ, ան է». և իսկոյն Յուդայի տուաւ ։

8. *Յուդայ ա՞ն ատեն ի՞նչ ըրաւ.*

Յուդայ պատառն առնելուն պէս գիշերանց դուրս ելնելով Քահանայապետներուն գնաց, իր միտքը դրածը կատարելու համար։

ԴԱՍ ԼԶ.

ՈՏՆԱԼՈՒԱՑ ԵՒ ԽՈՐՀՈՒՐԴ Ս. ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ

1. *Ընթրեաց ժամանակ ի՞նչ տեղի ունեցաւ.*

Ընթրեաց ժամանակ կատարուե-

ցաւ նախ Ոտնալուայն և ապա սուրբ Հաղորդութեան խորհուրդը։

2. *Ի՞նչպէս եղաւ Ոտնալուայն.*

Ընթրիքէն քիչ մը յառաջ Յիսուս առջեւը ղենջակ մը կապած՝ նստաւ.

և ջրով լեցուն կոնքի մը մէջ իր աշակերտաց ոտքերը լուաց։

3. Ինչո՞ւ համար.

Անիկա ըրաւ խոնարհութեան օրինակ տալու համար, և ըսաւ «Ինչպէս ես ձեզի ըրի, դուք ալ իրարու ըրէք»։

4. Յիսուս Ս. Հաղորդութեան խորհուրդը ինչպէս կատարեց.

Ոտնալուայէն ետքը Յիսուս դարձեալ սեղան բազմելով հացն առաւ, օրհնեց և տուաւ աշակերտներուն ըսելով, «Առէք կերէք, այս է մարմին իմ». յետոյ բաժակն օրհնելով տուաւ և ըսաւ. «Արբէք ի սմանէ, այս է արիւն իմ»։

5. Ուրիշ բան մ'ալ պատուիրե՞ց աշակերտներուն.

Պատուիրեց Յիսուս միշտ կատարել այս Սուրբ խորհուրդը՝ (որ է Ս. Պատարագ) զինքն յիշելու և իրեն հետ հաղորդակից ըլլալու համար։

6. Յիսուս անկէ ետքը, ի՞նչ ըրաւ.

Յետոյ Յիսուս աշակերտներուն մխիթարական խօսքեր խօսեցաւ. և ապա անոնց հետ Երուսաղիմայ մօտ Գեթսեմանի պարտէզը մտաւ աղօթելու։

7. Այդ միջոցին ի՞նչ պատահեցաւ.

Հոն երբ Յիսուս կ'աղօթէր, ահա Յուդայ՝ քահանայապետներուն և զինուորներուն առջին ինկած Յիսուսի քովն եկաւ, համբուրեց զնա։

8. Ինչո՞ւ համար.

Վասն զի Յուդայ առաջուց իր հետ

եղողներուն ըսած էր թէ "Որն որ ես համբուրեմ, նա է Յիսուս". ուստի զինուորք իսկոյն զնա բռնելով կապեցին։

9. Յիսուս բան մը չըսա՞ւ Յուդայի.

Յիսուս այսչափ միայն ըսաւ "Յուդա՛յ, համբուրելո՞վ կը մատնես զիս"։

10. Այդ խօսքն ազդեցութիւն չըրա՞ւ Յուդայի.

Թէպէտ Յուդայ հասկցաւ իր անօ-

րէնութիւնը, բայց զզջալու տեղ յու-սահատելով գնաց ինքզինքը կախեց, և հոգւով մարմնով կորսուեցաւ։

11. *Յուդայի առած 30 արծաթին ի՞նչ եղաւ.*

Յուդայ անձնասպան ըլլալէ յառաջ՝ առած արծաթը քահանայապետներուն յանձնեց ըսելով. «Ես մեղք գործեցի որ արդարին արիւնը մատնեցի»։

12. *Քահանայապետք այդ արծաթը առի՞ն.*

Քահանայապետք թէպէտ առին արծաթը, բայց արեան գին ըլլալուն համար տաճարին գանձանակը դնել արժան չսեպեցին։

13. *Հապա ի՞նչ ըրին.*

Ան արծաթով բրուտի ագարակ մը գնեցին և կոչեցին «Ակեղդամայ», որ ըսել է ագարակ արեան, և օտարակա-նաց մեռելները հոն կը թաղէին։

ԴԱՍ ԼԷ.

ՈՒՐԱՑՈՒԹԻՒՆ ՊԵՏՐՈՍԻ

1. *Երբ Յիսուս բռնուեցաւ զինուորներէն, աշակերտք ի՞նչ ըրին.*

Երբ Յիսուս բռնուեցաւ, աշակերտք ուզեցին թշնամեաց հետ կռուիլ. Պետ-

բոս ու դանակով Քահանայապետին ծառային ականջը կտրեց։

2. Յիսուս կ՚ուզէ՞ր որ առաքեալք այդպէս վարուին.

Յիսուս չէր ուզեր որ այդպէս վարուին, ուստի խակոյն ծառային ականջը բժշկեց և ըսաւ. «Սուրերը տեղը դրէք, վասն զի սուր առնողը սրով պիտի իյնայ»։

3. Յիսուսը ո՞ւր տարին.

Զինուորք՝ Յիսուսը առաջ Աննա քահանայապետին և ապա Կայիափայ քահանայապետին տունը տարին որ դատուի. աշակերտներն ալ փախան ցրուեցան։

4. Յիսուսի քով իրեններէն մարդ չմնա՞ց.

Միայն Պետրոս և Յովհաննէս առաքեալք մնացին, որ Յիսուսի ետեւէն մինչեւ քահանայապետին տունը մտան։

5. Հոն ի՞նչ դէպք պատահեցաւ.

Հոն Յիսուսի առաջուց ըրած մարգարէութիւնը կատարուեցաւ, որով ըսած էր թէ Պետրոս այն գիշեր հաւախօսէ առաջ զինք երեք անգամ պիտի ուրանար։

6. Ե՞րբ ըրած էր այդ մարգարէութիւնը.

Այս մարգարէութիւնը ըրաւ Յիսուս, երբ Գեթսեմանի պարտիզին մէջ Պետրոս պնդելով կ'ըսէր Յիսուսի թէ «Մեռնելս գիտնամ, քենէ չպիտի զատուիմ»։

7. Պետրոսի այդ ուրացումը ի՞նչպէս տեղի ունեցաւ.

Երբ երեք անգամ զանազան մարդիկ եկան Պետրոսի ըսին թէ դու ալ Յիսուսի աշակերտներէն ես, Պետրոս վախնալով նզովեց և ուրացաւ զՅիսուս։

8. Պետրոս զգա՞ց որ այդ ըրածը մեղք էր.

Երբ երրորդ անգամուն Յիսուսի ըսածին պէս հաւը խօսեցաւ, Պետրոս Յիսուսի խօսքը յիշեց, և դուրս ելնելով դառն արտասուք թափեց։

ԴԱՍ ԼԲ.

ՉԱՐՉԱՐԱՆՔ ՅԻՍՈՒՍԻ

1. *Կայիափայի տունը Հրէայք ի՞նչ ըրին Յիսուսի.*

Կայիափայի տան մէջ Հրէայք մինչեւ առաւօտ Յիսուսի երեսը թքնելով, ծաղրելով, ապտակ զարնելով չարչարեցին զնա։

2. *Առաւօտուն Յիսուսը ո՞ւր տարին.*

Առաւօտուն Պոնտացի Պիղատոս անուն դատաւորին տարին զնա, որ մեռցնելու հրաման առնուն անկէ։

3. *Պիղատոս ի՞նչ ազգէ էր.*

Պիղատոս Հռովմայեցի էր և Հռովմայեցւոց կողմէն Հրէից երկրին կուսակալ դրուած էր։

4. *Ինչո՞ւ համար Պիղատոսէն հրաման խնդրեցին.*

Վասն զի Հրէայք Հռովմայեցւոց հպատակ ըլլալով իրենք իրենց մահուան վճիռ տալու արտօնութիւն չունէին։

5. *Հրէայք ի՞նչ յանցանք գրած էին Յիսուսի վրայ.*

Հրէայք կ'ըսէին Յիսուսի համար

թէ այս մարդը՝ ըստ մեր օրինաց մահապարտ է. որովհետեւ ինքզինք Հրէից թագաւոր կոչելով ժողովուրդը կը գրգռէ։

6. *Պիղատոս ի՞նչ ըրաւ.*

Պիղատոս Յիսուսը քննելով հասկցաւ որ Հրէայք նախանձու համար մատնած էին զինքը “Ես աս մարդուն

վրայ մահու արժանի յանցանք մի չեմ տեսներ», ըսաւ ։

7. Հրէայք այս խօսքով գո՞հ եղա՞ն.

Հրէայք գոհ չեղան սաով, այլ կստիպէին որ մահուան վճիռ տայ. Պիղատոս ալ Յիսուսի Գալիլիացի ըլլալը լսելով զանի Հերովդէսին(1) ղրկեց, որ նա ալ անգամ մը դատէ Յիսուսը ։

8. Հերովդէս ի՞նչ ըրաւ.

Հերովդէս արդէն Յիսուսի համբաւը լսած ըլլալով, երբ տեսաւ զնա, ուրախացաւ և ուզեց որ Յիսուս իր առջին հրաշք գործէ ։

9. Յիսուս անոր կամքը կատարե՞ց.

Յիսուս ոչ միայն անոր կամքը չ՚կատարեց, այլ և հարցումներուն ալ պատասխան չտուաւ ։

10. Ետքը ի՞նչ եղաւ.

Հերովդէս Յիսուսի լռութեան վրայ բարկանալով, ծաղրելու համար վրան ճերմակ լաթ մը ձգեց և նորէն Պիղատոսի ղրկեց ։

11. Պիղատոս յայնժամ ի՞նչպէս վարուեցաւ Յիսուսի հետ.

---

(1) Այս այն Հերովդէսն է որ Գալիլիայի չորրորդապետն էր և որ զՅովհաննէս Մկրտիչ գլխատել տուաւ ։

Պիղատոս յայնժամ ուզեց Յիսուսը արձակել· բայց Հրէայք խնդրեցին որ մարդասպան Բարաբբան թող տայ և Յիսուսը խաչէ ։

12. Պիղատոս հաւանեցա՞ւ այդ խօսքին·

Նա չհաւանեցաւ, այլ բազմութեան առջեւ ձեռքերը լուաց ըսելով· «Ես այդ արդար մարդուն արիւնէն քաւեալ եմ» ։

13. Հրէաները ի՞նչ պատասխան տուին·

Հրէայք պատասխանեցին թէ «Ատոր արիւնը մեր վրայ և մեր զաւակաց վրայ թող ըլլայ» ։

14. Ուրեմն Պիղատոս հրաման տուա՞ւ Յիսուսը խաչելու·

Վերջապէս Պիղատոս ուզելով ամբոխին սիրտը հաճեցնել, Յիսուսը Հրէից ձեռքը տուաւ որ ընեն անոր ինչ որ կ'ուզեն ։

ԴԱՍ ԼԹ.

ԽԱՉԵԼՈՒԹԻՒՆ ՅԻՍՈՒՍԻ

1. Հրէայք ի՞նչ ըրին Յիսուսի·

Հրէայք Յիսուսը հոն զինուորներուն յանձնեցին· որոնք անարգաբար

անոր կարմիր քղամիդ (վերարկու) հագուցին, գլուխը փշէ պսակ դրին, ձեռքն ալ եղէգ մը տալով կը ծաղրէին ու կ'ըսէին, “Ողջ լեր Հրէից Թագաւոր”։

2. Ուրիշ ի՞նչ անօրէնութիւն գործեցին.

Ահագին խաչ մը Յիսուսի ուսը տալով ուզեցին որ մինչեւ Գողգոթա լեռը տանի։

3. Գողգոթա ի՞նչպիսի տեղ էր.

Այս լեռը քաղաքէն դուրս տեղ մ'էր, ուր սովորաբար մահապարտները տանելով կ'սպաննէին։

4. Յիսուս կրցա՞ւ խաչափայտը մինչեւ Գողգոթա տանիլ.

Հրէայք ճամբան Սիմոն Կիւրենացի անուն մարդու մը հանդիպելով զանի

պահակ բռնեցին որ խաչը տանելու օգնէ։

5. Ի՞նչ տեղի ունեցաւ ճամբուն վրայ․

Ճամբուն վրայ խեղ մը կիներ գթալով կուլային Յիսուսի վրայ․ բայց Նա ըսաւ անոնց․ «Իմ վրայ մի՛ լաք, այլ ձեր ու զաւակներնուդ վրայ լացէք»։

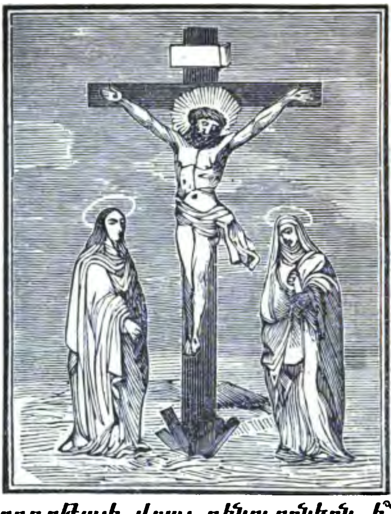

6. Գողգոթայի վրայ զինուորներն ի՞նչ ըրին․

Զինուորք լեղիով և զմռսով խառնուած քացախ տուին Յիսուսի, բայց Նա չուզեց խմել։

7. Յետոյ ի՞նչ եղաւ․

Այն օր՝ որ էր Աւագ Ուրբաթ, յերրորդ ժամուն Յիսուսը խաչեցին ուրիշ երկու մարդոց մէջտեղ։

8. *Ասոնք ի՞նչ մարդիկ էին.*

Ասոնք երկուքն ալ չարագործ աւազակներ էին, բայց անոնցմէ մին՝ աջակողմեանը՝ արքայութեան արժանացաւ։

9. *Ի՞նչպէս արժանացաւ.*

Վասն զի երբ ձախակողմեան աւազակը կը նախատէր զՅիսուս, աջակողմեանը յանդիմանեց զանի, և ինք դարձի գալով հաւատաց Յիսուսի Աստուածութեանը։

10. *Ի՞նչպէս յայտնեց նա իր հաւատքը.*

Նա Յիսուսի ըսաւ, “Յիշեա զիս, Տէ՛ր, յորժամ գայցես արքայութեամբ քով”, Յիսուս ալ ըսաւ անոր. “Այսօր ընդ իս իցես ի դրախտին”։

11. *Յիսուսի հանդերձները ի՞նչ ըրին.*

Զինուորք Յիսուսի հանդերձները չորս կտոր պատռելով մէջերնին բաժնեցին։

12. *Պատմուճանն ալ պատռեցի՞ն.*

Պատմուճանը առանց կարի ըլլալուն համար անոր վրայ վիճակ ձգեցին։

13. *Յիսուսի խաչին վրայ ի՞նչ գրուած էր.*

Յիսուսի խաչին վրայ Պիղատոս

գրել տուած էր, Եբրայեցերէն, Դաղմատերէն (Լատիներէն) և Յունարէն լեզուաւ այսպէս, «Յիսուս Նազովրեցի Թագաւոր Հրէից»։

14. Յիսուս խաչին վրայ եղած ատեն ի՞նչ բաներ պատահեցան.

Յիսուսի թշնամիք խաչին դիմացը գալով կը նախատէին և կը ծաղրէին զՆա, բայց Ինքն Հօր Աստուծմէ անոնց համար թողութիւն կը խնդրէր։

15. Ուրի՞շ.

Երբ Յիսուս ծարաւի եմ ըսաւ, զինուորք Ջրոյ տեղ լեղախառն քացախի մէջ թաթխուած սպունգ (սիւնկէր) մը անոր բերանը տուին։

16. Որո՞նք կային Յիսուսի խաչին մօտ.

Յիսուսի խաչին մօտ կային Յիսուսի մայրը Ս. Մարիամ Աստուածածին, Մարիամ Կղէոփայ, Յովհաննէս աւետարանիչ և այլք։

17. Ի՞նչ յանձնարարութիւն ըրաւ Յիսուս խաչին վրայէն.

Յիսուս խաչին վրայէն իւր մօրը Ս. Աստուածամօր՝ «Կի՛ն դու, ահա որդի քո» ըսաւ, Յովհաննէսը ակնարկելով. Յովհաննէսին ալ՝ «Ահա մայր քո» ըսաւ, Աստուածամայրը ակնարկելով

ԴԱՍ Խ.

ՄԱՀ ԵՒ ԹԱՂՈՒՄՆ ՅԻՍՈՒՍԻ

1. *Յիսուս ի՞նչպէս աւանդեց իւր հոգին.*

Յիսուս խաչին վրայ բարձր ձայնիւ գոչեց ըսելով «Հայր, ի ձեռս քո աւանդեմ զհոգի իմ»։

2. *Ի՞նչ սքանչելիք եղան Յիսուսի մահուան ատեն.*

Յիսուսի մահուան ատեն խաւար

պատեց բոլոր երկրի վրայ. արեգակը խաւարեցաւ արտասովոր(1) կերպիւ. Տաճարին վարագոյրը մէջտեղէն ինքնին պատռեցաւ։

(1) Այս խաւարումն արտասովոր կ'ըսուի, վասն զի այն ատեն լուսնի լրումն ըլլալով, բնական կարգաւ արեգական խաւարումն չէր կրնար ըլլալ։

3. Ուրի՞շ.

Գետնաշարժ եղաւ. ապառաժները ճեղքուեցան, գերեզմանները բացուեցան, բազում արդար մարդիկ յարութիւն առնելով շատերուն երեւեցան։

4. Ուրիշ ի՞նչ տեղի ունեցաւ.

Զինուորներէն մին Յիսուսի կողը ծակեց նիզակով, ուրկէ արիւն և ջուր վազեց։

5. Յիսուսի մարմինը ո՞վ վար առաւ խաչէն.

Յովսէփ Արեմաթացին ու Նիկոդիմոս Աւագ ուրբաթ երեկոյ Յիսուսի մարմինը խաչէն վար առին։

6. Ո՞վ էին այդ մարդիկ.

Ասոնք Հրէից իշխաններ և Յիսուսի ծածուկ աշակերտներ էին։

7. *Յիսուսի մարմինն ո՞ւր թաղեցին.*

Յիսուսի մարմինը անուշահոտ իւղով օծեցին և մաքուր կտաւի մէջ պատելով Գողգոթայի մօտ պարտէզը տարին ու վիմափոր դերեզմանի մէջ դրին, որուն մէջ մարդ չէր գրուած։

8. *Հրէից անզգամութիւնը այսքանով լմնցա՞ւ.*

Հրէայք գերեզմանը կնքելէ յետոյ պահապան զինուորաց հսկողութեան տակ դրին զայն։

9. *Ինչո՞ւ համար.*

Վասն զի կը վախնային որ Առաքեալք Յիսուսի մարմինը կը գողնան և ետքը լուր կը հանեն թէ յարութիւն առեր է։

ԴԱՍ ԽԶ.

ՀՐԱՇԱՓԱՌ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

1. *Քրիստոս ե՞րբ յարութիւն առաւ.*

Քրիստոս թաղման երրորդ օրը այսինքն Կիրակի առտու լուսնալու մօտ յարութիւն առաւ։

2. *Գերեզմանին պահապաններն ի՞նչ եղան.*

Գերեզմանին պահապանները վախցան, սարսափեցան ու մեռելի պէս գետին ինկան։

3. Ինչո՞ւ այդպէս եղան պահապանք.

Վասն զի զիրենք վախցուց այն հրեշտակին ահաւորութիւնը՝ որ յանկարծ փայլակի պէս իջնելով գերեզմանին դրան քարը գլորեց ու վրան նըստաւ։

4. Քրիստոսի յարութիւնն ի՞նչպէս իմացուեցաւ.

Կիրակի առաւօտ կանուխ երբ իւ-

զաբեր կանայք Յիսուսի մարմինն օծելու եկան, գերեզմանը բացուած տեսան և մարմինն ալ հոն չգտան։

5. Ատով ի՞նչպէս հասկցան Յիսուսի յարութիւն առած ըլլալը.

Յանկարծ երկու լուսափայլ հրեշտակք անոնց երեւելով ըսին «Կենդանին մեռելոց հետ ի՞նչ կը փնտռէք, հոս չէ, այլ յարեաւ»։

6. Ուրիշ ի՞նչ եղաւ.

Երբ Մարիամ Մագդաղենացի կուլար, Յիսուս պարտիզպանի կերպարանքով անոր երեւելով պատուիրեց որ երթայ աշակերտներուն աւետէ իր յարութիւնը։

7. Պահապան զինուորք յետոյ չգացի՞ն այս դէպքն իրենց մեծերուն պատմելու.

Պահապաններն անկէց անմիջապէս գացին Քահանայապետներուն եւ Հրէից երեւելիներուն պատմեցին այս եղածը։

8. Անոնք ի՞նչ ըրին.

Քահանայապետք զինուորներուն շատ ստակ տուին խրատելով որ սուտ հանեն յարութիւնը եւ ըսեն թէ աշակերտք գիշերանց մարմինը գողցան, երբ իրենք կը քնանային։

9. Առաքեալք իմացա՞ն Քրիստոսի յարութիւնը.

Մարիամ Մագթաղենացի եւ այլք իսկոյն Առաքելոց աւետեցին եւ Յիսուսի պատուիրածն անոնց իմացուցին։

10. Յիսուս անոնց ի՞նչ պատուիրած էր.

Յիսուս պատուիրած էր որ Առաքեալք շուտով Գալիլիա երթան զինքը տեսնելու, անոնք ալ գացին եւ հոն

տեսնելով ուրախացան և անոր երկրրպագեցին։

11. Ուրիշ անգամներ ալ Յիսուս երեւցա՞ւ իր աշակերտներուն.

Յիսուս մինչեւ քառասուն օր տասն և մէկ անգամ երեւցաւ իր աշակերտաց, իր ձեռքերուն և ոտքերուն վէրքերը անոնց ցուցուց որ հաւատան։

12. Մի՞թէ անոնց մէջ չհաւատացող կա՞ր.

Առաքեալներէն մին՝ Թովմաս՝ առաջին անգամ՝ ընկերներուն հետ չգըտնուելուն համար կասկած յայտնած էր։

13. Յետոյ Թովմաս հաւատա՞ց.

Թովմաս երբ շօշափեց Յիսուսի վէրքերն, հաւատաց. բայց Յիսուս ըսաւ "Երանի՛ անոնց որ զիս չտեսած պիտի հաւատան"։

ԴԱՍ ԽԲ.

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

1. *Յիսուս քառասուն օրէն ետքը ի՞նչ ըրաւ.*

Յիսուս իւր յարութեան քառասու-

ներորդ օրը աշակերտներն առած Ձիթենեաց լեռը ելաւ, իր վերջին պատուէրներն և օրհնութիւնը անոնց տալու համար։

2. Ի՞նչ էին Յիսուսի պատուէրները.

Պատուիրեց Յիսուս իր առաքելոց որ բոլոր աշխարհ պտըտին, քարոզեն հեթանոսաց, ու մկրտեն զանոնք յանուն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն սրբոյ։

3. Ուրիշ ի՞նչ պատուիրեց Յիսուս.

Պատուիրեց նաեւ Յիսուս իւր առաքելոց որ Երուսաղէմէն չհեռանան մինչեւ Հոգւոյն սրբոյ գալուստը, զոր խոստացաւ անոնց ղրկել։

4. Ետքը ի՞նչ եղաւ.

Ետքը իր աշակերտներին օրհնելով երկինք համբարձաւ։

5. Աշակերտներն այդ տեսնելով ի՞նչ ըրին.

Աշակերտք երբ Յիսուսի ետեւէն ապշած դէպ ի երկինք կը նայէին, նոյն միջոցին մարդու կերպարանքով երկու հրեշտակներ երեւեցան։

6. Այդ հրեշտակներ ի՞նչ ըսին աշակերտաց.

Հրեշտակներն ըսին թէ, «Ո՛վ Գալիլիացիք, ի՞նչ զարմացած երկինք կը նայիք, այս Յիսուս՝ որ համբարձաւ դարձեալ օր մը պիտի գայ փառօք զօրութեամբ»։

ԴԱՍ ԽԴ.

ԳԱԼՈՒՍՏ ՀՈԳՒՈՅՆ ՍՐԲՈՅ

1. *Քրիստոսի առաքեալք Ձիթենեաց լեռնէն ո՞ւր գացին.*

Առաքեալք անմիջապէս Երուսաղէմ դարձան, և Ս. Սիոն վերնատան մէջ ժողվուած կ'սպասէին Հոգւոյն սրբոյ գալստեան։

2. *Հոն առաքելոց հետ ուրիշներ ալ կայի՞ն.*

Հոն կային նաեւ Ս. Մարիամ Աստուածամայրն, Յակոբ Տեառն եղբայր, աշակերտք և ուրիշ հաւատացեալք, ընդ ամէնն հարիւր քսանի չափ։

3. *Վերնատան մէջ ի՞նչ նշանաւոր բաներ տեղի ունեցան.*

Պետրոս առաքեալ զգացուց որ մատնիչ Յուդայի տեղ պէտք է ուրիշ մ'ընտրել առաքելութեան. ուստի երկու ընտրելեաց վրայ վիճակ ձգեցին։

4. *Ո՞վ էին այդ ընտրելիներ.*

Այս ընտրելիք էին Յուստոս և Մատաթիա, երկու պարկեշտ և բարեպաշտ անձինք։

5. *Ի՞նչպէս կատարուեցաւ ընտրութիւնը.*

Առաքեալք ամենքնին միատեղ

աղօթքի կենալով Հոգւոյն սրբոյ կոչումն ըրին սոյն երկուքէն մին ընտրելու, յետոյ վիճակաւ Մատաթիա ընտրուելով լրացաւ առաքելոց թիւը։

6. Ե՞րբ եղաւ Հոգւոյն սրբոյ գալուստը.

Հոգւոյն սրբոյ գալուստն եղաւ Քրիստոսի համբարձմանէն տասն օր ետքը՝ Կիրակի օր։

7. Ի՞նչպէս եղաւ.

Երբ վերնատան մէջ եղողները միաբան կ'աղօթէին, յանկարծ սաստիկ հովի նման ձայն մ'եղաւ, և նոյն հետայն Հոգին սուրբ հրեղէն լեզուօք անոնց իւրաքանչիւրին վրայ իջաւ։

8։ Այս հրաշալի տեսլեան հետեւանքն ի՞նչ եղաւ.

Ամէնքն ալ Հոգւոյն սրբոյ շնորհօք

և իմաստութեամբ լցուելով սկսան զանազան լեզուներ խօսիլ, անանկ որ ամէն ոք զանոնք տեսնելով պապշած կը զարմանար ։

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԴԱՍ ԽԴ.

ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՀԱՒԱՏՈՅ

1. *Առաքեալք զՀոգին սուրբ ընդունելէ յետոյ ի՞նչ ըրին.*

Ա. Առաքեալք Հոգւով սրբով լցուած՝ Քրիստոնէական հաւատոյ հանգանակը սահմանեցին ։

Բ. Սուրբ Աւետարանը քարոզեցին ։

Գ. Բոլոր աշխարհ պտըտելով հաւատացեալները մկրտեցին, և Քրիստոսի եկեղեցին հաստատեցին իր Ս. Խորհուրդներով ։

2. *Քրիստոնէական հաւատոյ հանգանակը ո՞րն է.*

Քրիստոնէական հաւատոյ հանգանակը "Հաւատամք"ն է, որ Քրիս-

տոնէական եկեղեցւոյ Հաւատալիքներն իր մէջ կը պարունակէ համառօտիւ։

3. Ինչո՞ւ համար առաքեալք սահմանեցին զայն.

Վասն զի պէտք է որ բոլոր Քրիստոնեայք անխտիր զանի գոց գիտնան իբրեւ կանոն Հաւատոյ։

4. Կրնա՞ս ըսել ինձ այդ «Հաւատամք»ն.

Հաւատամք ի մի Աստուած ի Հայրն ամենակալ՝ յարարիչն երկնի և երկրի երեւելեաց և աներեւութից։ Եւ ի մի տէր Յիսուս Քրիստոս՝ յորդին Աստուծոյ, ծնեալն յԱստուծոյ հօրէ միածին՝ այսինքն յէութենէ Հօր։

Աստուած յԱստուծոյ, լոյս ի լուսոյ, Աստուած ճշմարիտ յԱստուծոյ ճշմարտէ, ծնունդ՝ և ո՛չ արարած։ Նոյն ինքն ի բնութենէ Հօր, որով ամենայն ինչ եղեւ յերկինս և ի վերայ երկրի երեւելիք և աներեւոյթք. որ յաղագս մեր մարդկան և վասն մերոյ փրկութեան իջեալ յերկնից մարմնացաւ, մարդացաւ, ծնաւ կատարելապէս ի Մարիամայ սրբոյ կուսէն հոգւովն սրբով։ Որով էառ մարմին, հոգի և

միտք և զամենայն որ ինչ է ի մարդ, ճշմարտապէս և ոչ կարծեօք։ Չարչարեալ, խաչեալ, թաղեալ, յերրորդ աւուր յարուցեալ, ելեալ յերկինս նովին մարմնովն նստաւ ընդ աջմէ Հօր։ Գալոց է նովին մարմնովն և փառօք Հօր ի դատել զկենդանիս և զմեռեալս, որոյ թագաւորութեանն ո՛չ գոյ վախճան։

Հաւատամք և ի սուրբ Հոգին՝ յանեղն և ի կատարեալն, որ խօսեցաւ յօրէնս, և ի մարգարէս և յաւետարանս, որ էջն ի Յորդանան, քարոզեաց զԱռաքեալն և բնակեցաւ ի սուրբսն։

Հաւատամք և ի միմիայն յընդհանրական և յառաքելական եկեղեցի, ի մի մկրտութիւն, յապաշխարութիւն, ի քաւութիւն և ի թողութիւն մեղաց, ի յարութիւն մեռելոց, ի դատաստանն յաւիտենից հոգւոց և մարմնոց, յարքայութիւնն երկնից և ի կեանսն յաւիտենականս։

Իսկ որք ասենն՝ էր երբեմն յորժամ ո՛չ էր Որդին, կամ էր երբեմն յորժամ ո՛չ էր սուրբ Հոգին. կամ թէ յոչէից եղեն, կամ յայլմէ էու-

թենէ առեն լինել զՈրդին Աստուծոյ և կամ զսուրբ Հոգին. և թէ փոփոխելիք են կամ այլայլելիք, զայնպիսին նզովէ Կաթողիկէ և Առաքելական սուրբ Եկեղեցի։

Իսկ մեք փառաւորեսցուք որ յառաջ քան զյաւիտեանս երկիրպագանելով սրբոյ Երրորդութեանն և միոյ Աստուածութեանն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն սրբոյ, այժմ և միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից ամէն։

ԴԱՍ ԽԶ.

ՀԱՆԳԱՆԱԿ ԵՒ Ս. ԱՒԵՏԱՐԱՆ

1. *Հանգանակով ի՞նչ բաներու հաւատացած կ'ըլլանք.*

Հանգանակով կը հաւատանք,

Ա. Թէ մի է Աստուած։

Բ. Թէ մի Աստուած երեք անձն ունի, Հայր, Որդի և Հոգի սուրբ։

Գ. Թէ Աստուած՝ արարիչն է երկնի և երկրի, և կը խնամէ զանոնք իւր ողորմութեամբ։

Դ. Թէ Որդին Աստուած՝ որ է Յիսուս Քրիստոս, մարմին առնելով աշխարհ եկած է մարդոց փրկութեան համար։

Ե. Թէ Հոգին սուրբ իւր շնորհօք և իմաստութեամբ լցուցած է Մարգարէներն և Առաքեալները։

Զ. Թէ Հոգին սուրբ իջաւ Յորդանան և քարոզեց Քրիստոսի աստուածութիւնը։

Է. Թէ Քրիստոս հաստատած է իւր Ս. Եկեղեցին և անոր Ս. խորհուրդները։

Ը. Թէ ի վախճանի աշխարհիս՝ բոլոր մեռեալ մարդիկ պիտի կենդանանան։

Թ. Թէ Քրիստոս նորէն պիտի գայ յաշխարհ բոլոր մարդկային ազգը դատելու համար։

2. Այս «Հաւատամք»ն ամբողջ իր նոյնութեամբ Առաքեա՞լք օրինադրեցին.

"Հաւատամք"ին էական մասերն արդէն Առաքեալք սահմանեցին, բայց յետոյ Նիկիոյ Ս. ժողովոյն մէջ Հայ-

րապետք անոր իմաստները տեղ տեղ բացատրեցին։

3. Ո՞րչափ Հայրապետներ ժողովուած էին Նիկիոյ մէջ.

Նիկիոյ ժողովին մէջ երեք հարիւր տասն եւ ութ Հայրապետներ ժողվըուած էին։

4. Մեր ազգէն ո՞ր հայրապետը ներկայ էր այդ ժողովին.

Ս. Գրիգոր լուսաւորչի կրտսեր որդին Ս. Արիստակէս Հայրապետ ներկայ էր այդ ժողովին։

5։ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ բան մ'աւելցո՞ւց հանգանակին վրայ·

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ ի նշան իւր հաւանութեան կնքեց հանգանակը “Իսկ մեք փառաւորեսցուք” յաւելուածով։

6. Աւետարան ի՞նչ ըսել է.

Աւետարան աւետիս կամ աւետաւոր լուր պարունակող ըսել է, որ և կը կոչուի Նոր կտակարան։

7, Ս. Աւետարանը ո՞վ գրեց.

Մատթէոս, Մարկոս, Ղուկաս Յովհաննէս աւետարանիչք գրեցին Աւետարանը։

8. *Ի՞նչ լեզուաւ գրեցին.*

Մատթէոս գրեց Եբրայեցւոց լեզուաւ, Մարկոս՝ Եգիպտացւոց, Ղուկաս՝ Ասորւոց, և Յովհաննէս՝ Յունաց լեզուաւ։

9. *Նոր կտակարանին մէջ պատմուածներն ի՞նչ են.*

Նոր կտակարանին մէջ պատմուածներն են.

Ա. Քրիստոսի ծնունդը։
Բ. Մկրտութիւնը։
Գ. Քարոզութիւնները։
Դ. Հրաշագործութիւնները։
Ե. Չարչարանքը, մահը, թաղումը։
Զ. Յարութիւնը։
Է. Համբարձումը։

Ասոնց հետ կցորդուած են նաև Առաքելոց գործերն և թղթերը։

ԴԱՍ ԽՋ.

ԵԿԵՂԵՑԻ

1. *Ի՞նչ է եկեղեցին.*

Եկեղեցի կ'ըսուի ճշմարիտ Աստուածպաշտութեան նպատակաւ ի մի

միաբանեալ հաւատացելոց ամբողջութիւնն, որուն գլուխը Քրիստոս է։

2. Եկեղեցի ինչ ազգի բառ է և ինչ կը նշանակէ.

Եկեղեցի Յունական բառ է և կը նշանակէ ժողով կամ ժողովուրդ։

3. Քանիի՞ կը բաժնուի եկեղեցին.

Եկեղեցին երկու կը բաժնուի, Յաղթական եկեղեցի, Զինուորեալ եկեղեցի։

4. Յաղթական եկեղեցին ո՞րն է.

Յաղթական եկեղեցի կ՚ըսուի հրեշտակաց և սուրբ հոգիներու ժողովն որ երկինքն է։

5. Զինուորեալ եկեղեցին ո՞րն է.

Ամէն ճշմարիտ քրիստոնեայ՝ քրիստոսի զինուորեալ եկեղեցին է։

6. Ինչո՞ւ կ՚ըսուի զինուորեալ.

Վասն զի քրիստոնեայք հոգեւոր զէնքով զինուած են մեղաց և սատանային դէմ կռուելու համար, որ հոգւոյ թշնամիներն են։

7. Ուրեմն ինչ են այն նուիրական շէնքեր՝ ուր մենք կ՚երթանք աղօթելու.

Մեր աղօթատեղիներն նուիրական տաճարներ են, բայց եկեղեցի կը կոչուին, վասն՚զի քրիստոնեայք հոն կը

ժողովուրդին զԱստուած պաշտելու և փառաբանելու համար։

8. *Որո՞նք են քրիստոնեայք.*

Քրիստոնեայ կ'ըսուին անոնք որ Քրիստոսի կը հաւատան և մկրտուած են ամենասուրբ Երրորդութեան անուամբ և Քրիստոսի պատուէրները կը պահեն։

9. *Ուրեմն ի՞նչ են չմկրտուողք.*

Անոնք որ մկրտուած չեն, Քրիստոնեայ չեն. և հաղորդակցութիւն չունին Քրիստոսի հետ։

10. *Այդ մասին ի՞նչ ըսած է Քրիստոս.*

Քրիստոս վճռապէս այս խօսքն ըսած է, "Նա՝ որ ջրէն և Հոգիէն չէ ծնած, չկրնար Աստուծոյ արքայութիւնը մտնել"։

ԴԱՍ ԽԲ.

ԵԿԵՂԵՑԻ ՀԱՅՈՑ

1. *Մեր հայոց ազգն ե՞րբ եղաւ քրիստոնեայ.*

Հրէաներէն դատ ամէն ուրիշ ազգաց մէջ՝ որ հեթանոս կը կոչուէին ի հնումն, առաջինն եղաւ մեր Հայոց

ազգն, որ ընդունեց քրիստոնէութիւնը առաջին լուսաւորիչ Ս. Թադէոս և Բարթուղիմէոս առաքելոց ձեռքով, այս պատճառաւ Հայոց եկեղեցին կը կոչուի Անդրանիկ Քրիստոնեայ եկեղեցի:

2. Այդ սրբազան առաքեալք ի՞նչ գործեր կատարեցին Հայոց մէջ.

Ս. Թադէոս բժշկեց սրբոյն Աբգարու հիւանդութիւնը. մկրտեց զնա և նորա ընտանիքն, ինչպէս նաեւ շատ ժողովուրդ, եկեղեցիներ կառոյց շատ քաղաքներու մէջ, և ձեռնադրեց եպիսկոպոսներ։

3. Ուրի՞շ.

Ս. Բարթուղիմէոս առաքեալ Հոգեաց վանքն հիմնեց. կառոյց նաեւ շատ եկեղեցիներ և ձեռնադրեց քահանաներ։

4. Ո՞վ եղաւ գլխաւոր թշնամի քրիստոնէութեան Հայոց.

Սրբոյն Աբգարու քեռորդին Սանատրուկ երբ քրիստոնէութիւնն ուրանալով նորէն դարձաւ կռապաշտութեան, նահատակեց անդթութեամբ Ս. Թադէոս և Բարթուղիմէոս առաք.

եալները, իւր աղջիկը՝ Ս. Սանդուխտ կոյսն, և ուրիշներ։

5. Ուրեմն քրիստոնէութիւնն խափանեցա՞ւ Հայոց մէջ.

Քրիստոնէութիւնը՝ Հակառակ ամէն տեսակ Հալածանաց, ծածուկ և յայտնի պաշտպանուեցաւ և Հետզհետէ տարածուեցաւ Հայոց մէջ մինչեւ ի սուրբն Գրիգոր։

6. Ո՞վ է Ս. Գրիգոր.

Ս. Գրիգոր՝ երկրորդ լուսաւորիչն է Հայոց, որ յամի Փրկչին 303 բոլոր Հայոց ազգը դարձուց ի լոյս աստուածգիտութեան, և կռապաշտութիւնը ջնջեց։

7. Ս. Գրիգոր որմէ՞ ձեռնադրուեցաւ Եպիսկոպոս.

Ս. Գրիգոր՝ Եպիսկոպոս ձեռնադրուեցաւ Կեսարիոյ Ս. Ղեւոնդ Հայրապետէն, որ Թադէոս առաքելոյ ձեռնադրած Թէոփիլոս Եպիսկոպոսի յաջորդներէն էր։

8. Ս. Լուսաւորիչ ո՞ւր Հաստատեց Հայրապետութեան աթոռը.

Ս. Լուսաւորիչ Հայրապետական Ա-

թոռն Հաստատեց Ս. Էջմիածնայ կաթողիկէ մայր տաճարին մէջ, զոր շինել տուաւ՝ Քրիստոսի կողմանէ իւր տեսիլքին մէջ ցոյց տրուած ձեւին համեմատ։

ԴԱՍ ԻԲ.

ՆՇԱՆ ԵՒ ԽՈՐՀՈՒՐԴՔ Ս. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

1. Քրիստոսի Ս. եկեղեցին քանի՞ նշան կամ յատկութիւն ունի.

Քրիստոսի եկեղեցին ունի չորս յատկութիւն՝ միութիւն, սրբութիւն, ընդհանրականութիւն և առաքելականութիւն։

2. Եկեղեցին ինչու համար մի կ'ըսուի.

Եկեղեցին մի կ'ըսուի, որովհետեւ մի է գլուխն եկեղեցւոյ Քրիստոս. և անոր հաւատացեալք մի և միաբան են հաւատով, յուսով և սիրով։

3. Ինչու համար սուրբ կ'ըսուի.

Եկեղեցին սուրբ կ'ըսուի, որովհետեւ քրիստոնեայք սրբուած ու մաքրուած են Ս. Աւազանին Մկրտու-

թեամբ, և քրիստոնէական եկեղեցին սրբութիւն կը քարոզէ։

4. Ինչո՞ւ համար ընդհանրական կամ կաթողիկէ կ'ըսուի.

Ընդհանրական անոր համար կ'ըսուի որ քրիստոնէութիւնը բոլոր աշխարհ տարածուած է և պիտի տարածուի Քրիստոսի խոստման համեմատ, և պիտի տեւէ մինչեւ վերջ աշխարհի։

5. Ինչո՞ւ համար առաքելական կ'ըսուի.

Առաքելական անոր համար կ'ըսուի որ քրիստոնէական հաւատքը որդւոյն Աստուծոյ Յիսուսի Քրիստոսի վրայ հիմնուած է, և անոր Առաքելոց քարոզութեան վրայ հաստատուած է։

6. Ի՞նչ են խորհուրդք եկեղեցւոյ.

Խորհուրդ կ'ըսուին այն սրբազան արարողութիւնք, որոց միջոցաւ Ս. Հոգւոյն շնորհքները հաւատացելոց կը ներգործեն փրկութեան համար։

7. Քանի՞ են խորհուրդք եկեղեցւոյ.

Եօթն են խորհուրդք եկեղեցւոյ.

Ա. Մկրտութիւն.

Բ. Դրոշմ.

Գ. Ապաշխարութիւն.
Դ. Հաղորդութիւն.
Ե. Պսակ ամուսնութեան.
Զ. Կարգ Քահանայութեան կամ Ձեռնադրութիւն.
Է. Օծումն հիւանդաց։

8. *Այդ եօթն խորհուրդք հարկաւո՞ր են ամէն քրիստոնէի.*

Առաջին չորս խորհուրդներն հարկաւոր են ամենուն. բայց վերջին երեքը՝ միայն մասնաւորաց համար են։

9. *Այդ խորհուրդներ կրնա՞ն կրկնուիլ.*

Մկրտութիւն, դրոշմ և կարգ քահանայութեան չեն կրնար կրկնուիլ, բայց միւսները կը կրկնուին հարկ եղած ատեն։

ԴԱՍ ԽԹ.

ՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆ

1. *Մկրտութիւնն ի՞նչ է.*

Մկրտութիւնը Ս. Խորհուրդ մըն է, որ կը կատարուի Ս. Աւազանին մէջ բնական ջրով և բանիւն Աստուծոյ։

2. *Մկրտութիւնն ինչպէս կ'ըլլայ.*

Քահանան՝ ամենասուրբ Երրորդութեան անուամբ երախայն ջրոյ մէջ երեք՝ անգամ ընկղմելով կը լուանայ զայն։

3. *Ինչո՞ւ համար կ'ընկղմէ.*

Ընկղմելն օրինակ է Քրիստոսի մահուան և երեքօրեայ թաղման։

4. *Մկրտութեան օգուտն ինչ է.*

Երախան մկրտութեամբ կը մաքրուի սկզբնական մեղքէն, որոյ մէջ ծնած է. մանաւանդ վերստին ծնընդեամբ Ս. Աւազանին կ'ըլլայ որդի Աստուծոյ, քրիստոնեայ և անդամ Ս. Եկեղեցւոյ։

5. *Մկրտութեան Ս. Խորհուրդն ընդունելու ինչ պայման կայ.*

Երախան՝ եթէ տղայ է, իւր կնքահօր բերնով, և եթէ չափահաս է, ինքնին պարտի խնդրել Հաւատք, Յոյս, Սէր և Մկրտութիւն։

6. *Հաւատքն ինչ է.*

Հաւատքն այն ներքին հաստատ համոզումն է, որով մենք կը դաւանիմք Աստուծոյ խօսքով յայտնուած ճշմարտութիւնները։

7. *Այդ ճշմարտութիւններ ո՞ւր կը գտնուին.*

Անոնք կը գտնուին Ս. Գրոց մէջ, որ կը կոչուի Հին և Նոր Կտակարան։

8. *Յոյսն ի՞նչ է.*

Յոյսն՝ Աստուածային պարգեւ մ'է, որով կ'սպասենք վայելել Աստուծոյ խոստացած բարիքները թէ՛ հոս և թէ՛ հանդերձեալին մէջ։

9. *Աստուծոյ խոստացած բարիք որո՞նք են.*

Այս բարիքներն են կեանք, հանգստութիւն և անվախճան երանութիւն։

10. *Սէրն ի՞նչ է.*

Սէրը գերագոյն առաքինութիւն մ'է, որով մենք կը սիրենք զԱստուած ամէն բանէ վեր, մեր ընկերն ալ մեր անձին պէս։

11. *Ո՞վ է մեր ընկերը.*

Մեր ընկերքն են մեր եղբարք և մեր հայրենակիցք, ինչպէս նաեւ ամէն մարդիկ, և նոյն իսկ մեր թշնամիք։

12. *Դրոշմն ի՞նչ է.*

Դրոշմն է սուրբ միւռոնով օծումն այս խորհուրդն առաքելոց ժամանակ

ձեռնադրութեամբ միայն կը կատարուէր, որով Ս. Հոգին կ'ստանային մկրտեալք։

13. *Հիմա ի՞նչպէս կը կատարուի.*

Դրոշմը կը կատարուի երախային նախ ճակատը, ապա աչքերն, ականջները, քիթը, բերանը, ձեռքերը, սիրտը, կռնակը և ոտքերը՝ Ս. Միւռոնով խաչաձեւ օծուելով։

14. *Դրոշմն ի՞նչ օգուտ ունի.*

Դրոշմը՝ Ս. Հոգւով կը զօրացնէ մկրտեալը քրիստոնէական հաւատքն ու պատուէրները պահելու համար։

ԴԱՍ Ե.

ԱՊԱՇԽԱՐՈՒԹԻՒՆ

1. *Ապաշխարութիւնն ի՞նչ է.*

Ապաշխարութիւնը մեր ներգործական մեղաց թողութեան համար հաստատուած խորհուրդ մ'է։

2. *Ապաշխարութիւն ի՞նչ ըսել է.*

Ապաշխարել՝ կը նշանակէ ապա աշխարել, այսինքն զղջալ և ինքզինքը աղօթից նուիրել։

3. *Ապաշխարութեան կարեւոր պայմանները որո՞նք են.*

Ապաշխարութեան պայմանները ասոնք են. պէտք է որ քահանային առջեւ մեր մեղքերը ամբողջ խոստովանինք, ի սրտէ զղջանք գործած մեղքերնուս վրայ, եւ նոյն մեղքերը վերստին չգործելու հաստատ առաջադրութիւն ընենք։

4. *Ինչո՞ւ համար քահանային խոստովանելու է.*

Վասն զի քահանան՝ Աստուծոյ եւ մարդոց մէջտեղ միջնորդ մ'է զղջացողին մեղքերուն համար Աստուծմէ թողութիւն խնդրելու։

5. *Ի՞նչպէս խոստովանելու է.*

Պէտք է որ եկեղեցւոյ մէջ քահանային առջին ծնկան վրայ գալով ընենք զղջման աղօթքը։

«Մեղայ ամենասուրբ Երրորդութեան Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ, մեղուցեալ եմ Աստուծոյ, խոստովանիմ առաջի Աստուծոյ, եւ սրբուհւոյ Աստուածածնին եւ առաջի քո՝ հա՛յր սուրբ, զամենայն մեղս զոր գործեալ

եմ, քանզի մեղայ խորհրդով, բանիւ և գործով, կամայ և ակամայ, գիտութեամբ և անգիտութեամբ, ՙմեղայ Աստուծոյ„ ևայլն:

6. Ասկէ ետքն ի՞նչ ընելու է.

Պէտք է նաև որ մեղքերնիս առանց պահելու ըսենք քահանային մի ըստ միոջէ. մանաւանդ եթէ մէկուն հետ ոխ կամ քէն ունինք, իսկոյն անոր հետ հաշտուելու ենք որ արձակումն առնունք օրինաւորապէս:

7. Արձակումն ի՞նչպէս խնդրելու է.

Քահանային պատուէրներն ու խըրատները սիրով կատարելու խօսք տալէ յետոյ պէտք է ըսել. “Հայր սուրբ, զքեզ ունիմ միջնորդ հաշտութեան և բարեխօս առ միածին Որդին Աստուծոյ, զի իշխանութեամբդ՝ որ տուեալ է քեզ, արձակեսցես զիս ի կապից մեղաց իմոց, աղաչեմ զքեզ„:

8. Ապաշխարողի մը պարտաւորութիւնները որո՞նք են.

Ապաշխարողի մը պարտաւորութիւններն են՝ աղօթք, պահք և ողորմութիւն:

թոռն հաստատեց Ս. Էջմիածնայ կաթողիկէ մայր տաճարին մէջ, զոր շինել տուաւ՝ Քրիստոսի կողմանէ իւր տեսիլքին մէջ ցոյց տրուած ձեւին համեմատ ։

ԴԱՍ ԽԸ.

ՆՇԱՆ ԵՒ ԽՈՐՀՈՒՐԴՔ Ս. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

1. Քրիստոսի Ս. եկեղեցին քանի՞ նշան կամ յատկութիւն ունի.

Քրիստոսի եկեղեցին ունի չորս յատկութիւն՝ միութիւն, սրբութիւն, ընդհանրականութիւն և առաքելականութիւն ։

2. Եկեղեցին ինչո՞ւ համար մի կ՚ըսուի.

Եկեղեցին մի կ՚ըսուի, որովհետեւ մի է գլուխն եկեղեցւոյ Քրիստոս. և անոր հաւատացողք մի և միաբան են հաւատով, յուսով և սիրով ։

3. Ինչո՞ւ համար սուրբ կ՚ըսուի.

Եկեղեցին սուրբ կ՚ըսուի, որովհետեւ քրիստոնեայք սրբուած ու մաքրուած են Ս. Աւազանին մկրտու-

թեւամբ, և քրիստոնէական եկեղեցին սրբութիւն կը քարոզէ ։

4. Ինչո՞ւ համար ընդհանրական կամ կաթողիկէ կ'ըսուի .

Ընդհանրական անոր համար կ'ըսուի որ քրիստոնէութիւնը բոլոր աշխարհ տարածուած է և պիտի տարածուի Քրիստոսի խոստմանն համեմատ, և պիտի տեւէ մինչեւ ցվերջ աշխարհի։

5. Ինչո՞ւ համար առաքելական կ'ըսուի .

Առաքելական անոր համար կ'ըսուի որ քրիստոնէական հաւատքը որդւոյն Աստուծոյ Յիսուսի Քրիստոսի վրայ հիմնուած է, և անոր Առաքելոց քարոզութեան վրայ հաստատուած է ։

6. Ի՞նչ են խորհուրդք եկեղեցւոյ .

Խորհուրդ կ'ըսուին այն սրբազան արարողութիւնք, որոց միջոցաւ Ս. Հոգւոյն շնորհքները հաւատացելոց կը ներգործեն փրկութեան համար ։

7. Քանի՞ են խորհուրդք եկեղեցւոյ .

Եօթն են խորհուրդք եկեղեցւոյ.

Ա. Մկրտութիւն .

Բ. Դրոշմ.

Գ. Ապաշխարութիւն.
Դ. Հաղորդութիւն.
Ե. Պսակ ամուսնութեան.
Զ. Կարգ Քահանայութեան կամ Ձեռնադրութիւն.
Է. Օծումն հիւանդաց։

8. Այդ եօթն խորհուրդք հարկաւո՞ր են ամէն քրիստոնէի.

Առաջին չորս խորհուրդներն հարկաւոր են ամենուն. բայց վերջին երեքը՝ միայն մասնաւորաց համար են։

9. Այդ խորհուրդներ կրնա՞ն կրկնուիլ.

Մկրտութիւն, դրոշմ և կարգ քահանայութեան չեն կրնար կրկնուիլ, բայց միւսները կը կրկնուին հարկ եղած ատեն։

ԴԱՍ ԽԲ.

ՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆ

1. Մկրտութիւնն ի՞նչ է.

Մկրտութիւնը Ս. Խորհուրդ մըն է, որ կը կատարուի Ս. Աւազանին մէջ բնական ջրով և բանիւն Աստուծոյ։

2. *Մկրտութիւնն ի՞նչպէս կ'ըլլայ.*

Քահանան՝ ամենասուրբ Երրորդութեան անուամբ երախայն ջրոյ մէջ երեք անգամ ընկղմելով կը լուանայ զայն։

3. *Ինչո՞ւ համար կ'ընկղմէ.*

Ընկղմելն օրինակ է Քրիստոսի մահուան և երեքօրեայ թաղման։

4. *Մկրտութեան օգուտն ի՞նչ է.*

Երախան մկրտութեամբ կը մաքրուի սկզբնական մեղքէն, որոյ մէջ ծնած է. մանաւանդ վերստին ծնընդեամբ Ս. Աւազանին կ'ըլլայ որդի Աստուծոյ, քրիստոնեայ և անդամ Ս. Եկեղեցւոյ։

5. *Մկրտութեան Ս. Խորհուրդն ընդունելու ի՞նչ պայման կայ.*

Երախան՝ եթէ տղայ է, իւր կնքահօր բերնով, և եթէ չափահաս է, ինքնին պարտի խնդրել Հաւատք, Յոյս, Սէր և Մկրտութիւն։

6. *Հաւատքն ի՞նչ է.*

Հաւատքն այն ներքին հաստատ համոզումն է, որով մենք կը դաւանիմք Աստուծոյ խօսքով յայտնուած ճշմարտութիւնները։

7. Այդ ճշմարտութիւններ ո՞ւր կը գտնուին.

Անոնք կը գտնուին Ս. Գրոց մէջ, որ կը կոչուի Հին և Նոր Կտակարան։

8. Յոյսն ի՞նչ է.

Յոյսն՝ Աստուածային պարգեւ մ'է, որով կ'սպասենք վայելել Աստուծոյ խոստացած բարիքները թէ՛ հոս և թէ՛ հանդերձեալին մէջ։

9. Աստուծոյ խոստացած բարիք որո՞նք են.

Այս բարիքներն են կեանք, հանգստութիւն և անվախճան երանութիւն։

10. Սէրն ի՞նչ է.

Սէրը գերաղանց առաքինութիւն մ'է, որով մենք կը սիրենք զԱստուած ամէն բանէ վեր, մեր ընկերն ալ մեր անձին պէս։

11. Ո՞վ է մեր ընկերը.

Մեր ընկերքն են մեր եղբարք և մեր հայրենակիցք, ինչպէս նաեւ ամէն մարդիկ, և նոյն իսկ մեր թշնամիք։

12. Դրոշմն ի՞նչ է.

Դրոշմն է սուրբ միւռոնով օծումն. այս խորհուրդն առաքելոց ժամանակ

ձեռնադրութեամբ միայն կը կատարուէր, որով Ս. Հոգին կ'առանային մկրտեալք։

13. *Հիմա ի՞նչպէս կը կատարուի.*

Դրոշմը կը կատարուի երախային նախ ճակատը, ապա աչքերն, ականջները, քիթը, բերանը, ձեռքերը, սիրտը, կռնակը և ոտքերը՝ Ս. Միւռոնով խաչաձեւ օծուելով։

14. *Դրոշմն ի՞նչ օգուտ ունի.*

Դրոշմը՝ Ս. Հոգւով կը զօրացնէ մկրտեալը քրիստոնէական հաւատքն ու պատուէրները պահելու համար։

ԴԱՍ Ծ.

ԱՊԱՇԽԱՐՈՒԹԻՒՆ

1. *Ապաշխարութիւնն ի՞նչ է.*

Ապաշխարութիւնը մեր ներգործական մեղաց թողութեան համար հաստատուած խորհուրդ մ'է։

2. *Ապաշխարութիւն ի՞նչ ըսել է.*

Ապաշխարել՝ կը նշանակէ ապա աշխարել, այսինքն զղջալ և ինքզինքը ազօթից նուիրել։

3. *Ապաշխարութեան կարեւոր պայմանները ո՞-րո՞նք են.*

Ապաշխարութեան պայմանները սա՛նք են. պէտք է որ քահանային առջեւ մեր մեղքերը ամբողջ խոստովանինք, ի սրտէ զղջանք գործած մեղքերնուս վրայ, և նոյն մեղքերը վերստին չգործելու հաստատ առաջադրութիւն ընենք։

4. *Ինչո՞ւ համար քահանային խոստովանելու է.*

Վասն զի քահանան՝ Աստուծոյ և մարդոց մէջտեղ միջնորդ մ'է զղջացողին մեղքերուն համար Աստուծմէ թողութիւն խնդրելու։

5. *Ի՞նչպէս խոստովանելու է.*

Պէտք է որ եկեղեցւոյ մէջ քահանային առջին ծնկան վրայ գալով ըսենք զղջման աղօթքը։

«Մեղայ ամենասուրբ Երրորդութեան Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն սրբոյ, մեղուցեալ եմ Աստուծոյ, խոստովանիմ առաջի Աստուծոյ, և սրբուհւոյ Աստուածածնին և առաջի քո՝ հա՛յր սուրբ, զամենայն մեղս զոր գործեալ

եմ, քանզի մեղայ խորհրդով, բանիւ և գործով, կամայ և ակամայ, գիտութեամբ և անգիտութեամբ, «մեղայ Աստուծոյ» եւայլն։

6. Ասկէ ետքն ի՞նչ ընելու է։

Պէտք է նաեւ որ մեղքերնիս առանց պահելու ըսենք քահանային մի ըստ միոջէ. մանաւանդ եթէ մէկուն հետ ոխ կամ քէն ունինք, նախ անոր հետ հաշտուելու ենք որ արձակումն առնունք օրինաւորապէս։

7. Արձակումն ի՞նչպէս խնդրելու է։

Քահանային պատուէրներն ու խրրատները սիրով կատարելու խօսք տալէ յետոյ պէտք է ըսել. «Հայր սուրբ, զքեզ ունիմ միջնորդ հաշտութեան և բարեխօս առ միածին Որդին Աստուծոյ, զի իշխանութեամբդ՝ որ տուեալ է քեզ, արձակեսցես զիս ի կապից մեղաց իմոց, աղաչեմ զքեզ»։

8. Ապաշխարողի մը պարտաւորութիւնները ո՞նք են։

Ապաշխարողի մը պարտաւորութիւններն են՝ աղօթք, պահք և ողորմութիւն։

9. Ներգործական մեղք ըսուածն ո՞րն է.

Ներգործական կ՚ըսուին այն մեղքերը՝ զոր կամաւ և գիտութեամբ կը գործենք։

10. Քանի՞ կը բաժնուի.

Ներգործական մեղքն երկու տեսակ է. մահու չափ և ներելի։

11. Որո՞նք են մահու չափ կամ մահացու ըսուածները.

Մահացու են այն ծանր մեղքերն, որոնք մեր հոգին կ՚սպաննեն և կը մատնեն դատապարտութեան։

12. Կրնա՞ս ըսել ինձ որո՞նք են ասոնց գլխաւորները.

Ասոնց գլխաւորներն եօթն են. 1. Հպարտութիւն, 2. Նախանձ, 3. Բարկութիւն, 4. Ծուլութիւն, 5. Ագահութիւն, 6. Որկրամոլութիւն, 7. Բղջախոհութիւն։

13. Այս մոլութեանց ներհակ ի՞նչ առաքինութիւններ կան.

Այս մոլութեանց դէմ եօթն առաքինութիւններ կան 1. Խոնարհութիւն, 2. Եղբայրսիրութիւն, 3. Հեզութիւն, 4. Աշխատասիրութիւն

5. Ողորմասիրութիւն, 6. Բարեխառնութիւն, 7. Ողջախոհութիւն։

14. Ներքին համարուած մեղքերն որո՞նք են.

Ներքին կ'ըսուին այն փոքր ու թեթեւ մեղքերն, որ անգիտութեամբ կամ ակամայ կը գործուին։

ԴԱՍ ԾԱ.

Ա. ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

1. Հաղորդութիւնն ի՞նչ է.

Հաղորդութիւնը Ս. Խորհուրդ մ'է, որ կը կատարուի Եկեղեցւոյ մէջ Ս. Պատարագի արարողութեամբ։

2. Ե՞րբ և ո՞վ հաստատած է այդ խորհուրդը.

Քրիստոս տէրն մեր հաստատեց հաղորդութեան խորհուրդը իր չարչարանաց և մահուան առջի օրը, որ էր Աւագ Հինգշաբթի։

3. Քրիստոս ի՞նչ պատուիրելով հաստատեց այդ խորհուրդը.

Քրիստոս պատուիրեց իր աշակերտաց որ այս խորհուրդը միշտ կատարեն իւր յիշատակին համար։

4. Հաղորդութեան նիւթն ի՞նչ է.

Հաղորդութեան նիւթն է ցորենէ հաց և խաղողէ գինի։

5. Այդ խորհուրդն ի՞նչպէս կը կատարուի.

Պատարագիչ Քահանայն երբ «Առէք կերէք»ի և «Որդի Աստուծոյ»ի ժամանակ՝ աղօթիւք և խնդրուածովք կոչումն կ՚ընէ Հոգւոյն սրբոյ, կը գաւանինք թէ այնուհետեւ հացն և գինին՝ ո՛չ թէ լոկ հաց և գինի է, այլ ընդ տեսակաւ հացի և գինւոյ Ճշմարիտ Մարմին և Արիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի կը փոխարկի։

6. Հաղորդութիւն բառը ի՞նչ կը նշանակէ.

Հաղորդութիւնը կը նշանակէ կցորդութիւն կամ մասնակցութիւն։

7. Ինչո՞ւ համար այդպէս կոչուած է.

Վասն զի Հաղորդութեամբ Քրիստոսի հետ կը միանանք, և նորա շնորհաց մասնակից կ՚ըլլանք։

8. Պէ՞տք է որ ամէն ատեն հաղորդուինք.

Պէտք է գոնէ տարւոյն հինգ տաղաւարին ամէն քրիստոնեայ հոգեւ և մարմնաւոր մաքրութեամբ Հաղորդուի Քրիստոսի մարմնոյ և արեան։

ԴԱՍ ԾԹ.

ՊՍԱԿ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ, ՕԾՈՒՄՆ ՀԻՒԱՆԴԱՑ ԵՒ ԿԱՐԳ ՔԱՀԱՆԱՅՈՒԹԵԱՆ

1. Ի՞նչ է պսակը.

Պսակը՝ եկեղեցւոյ խորհուրդ մ'է, որով այր և կին Աստուծոյ հրամանաւ իրարու հետ կը միանան իբրև ամուսին։

2. Ինչո՞վ կը կատարուի այդ խորհուրդը.

Պսակը կը կատարուի քահանային աղօթքովն և օրհնութեամբ։

3. Կրնա՞յ քակուիլ այդ միութիւնը.

Պսակաւ կապուած միութիւնը չկրնար քակուիլ, վասն զի ինչպէս որ Քրիստոս իւր եկեղեցիէն անբաժան է, այնպէս ալ փեսան անբաժանելի է իւր հարսնէն։

4. Պսակի առաջին պայմանն ի՞նչ է.

Պսակին գլխաւոր պայմանն է փեսային և հարսին իրարու հետ ունեցած ազատ համաձայնութիւնն ու հաւանութիւնը։

5. Հիւանդաց օծումն ի՞նչ է.

Հիւանդաց օծումն կ'ըսուի այն

խորհուրդն՝ որով քահանայն աղօթքով և խնդրուածքով ձեռք կը դնէ հիւանդաց վրայ ի բժշկութիւն հոգւոց և մարմնոց։

6. Ինչո՞ւ համար օծումն հիւանդաց կ'ըսուի.

Օծումն հիւանդաց ըսուած է անոր համար որ առաքելոց ժամանակ այս խորհուրդը կը կատարուէր նաև հիւանդը օրհնած իւղով օծելով։

7. Կարգն ի՞նչ է.

Եկեղեցական խորհուրդ մ'է կարգը, որ Ձեռնադրութիւն ալ կ'ըսուի։

8. Ամէն մարդ կ'ընդունի՞ այդ խորհուրդը.

Այս խորհուրդն ամէն մարդ ընդունելու պարտաւոր չէ, այլ միայն ժողովրդէն ընտրուած, եկեղեցիէն ընծայուած, և եպիսկոպոսէն իբր արժանաւոր ճանչցուած մարդիկ կ'ընդունին զայն սպասաւորելու համար Ս. Եկեղեցւոյ։

9. Եկեղեցւոյ սպասաւորութիւններն որո՞նք են.

Եկեղեցւոյ սպասաւորութիւն են. ժողովուրդն հովուել, Աստուծոյ խօսքն անոնց քարոզել, եկեղեցւոյ խորհուրդները մատակարարել։

10. *Եկեղեցական կարգ ընդունող կամ ձեռնադրուող մը ի՞նչպէս ըլլալ պէտք է.*

Եկեղեցական մը պէտք է որ ըլլայ վարքով բարքով մաքուր և անբիծ մարդ, սուրբ ամուսնութենէ ծնեալ և ուսեալ.

11. *Կարգը քանի՞ աստիճաններ ունի.*

Կարգը՝ եօթը աստիճաններ ունի,

Ա. Դռնապանութիւն.
Բ. Դպրութիւն.
Գ. Երդմնեցուցչութիւն.
Ե. Ջահընկալութիւն.
Ե. Կիսասարկաւագութիւն.
Զ. Սարկաւագութիւն.
Է. Քահանայութիւն։

12. *Ուրեմն վարդապետութիւնն ի՞նչ է.*

Վարդապետութիւնը՝ ինչպէս նաև վարդապետական մասնաւոր և ծայրագոյն իշխանութիւնները զատ կարգեր չեն. այլ զանոնք ընդունողները կուսակրօն քահանաներ են, որք կենաց բանը կը քարոզեն և կ'առաջնորդեն ժողովրդեան։

13. *Եպիսկոպոսութիւնն ի՞նչ է.*

Եպիսկոպոսութիւնը առաքելական

կարգ է․ որ ունի իշխանութիւն ձեռնադրութեան եւ տեսչութիւն եկեղեցւոյ։

14․ Կաթողիկոսութիւնն ի՞նչ է․

Կաթողիկոսութիւնը եպիսկոպոսապետութիւն կամ ծայրագոյն պատրիարքութիւն է, որոյ պաշտօնն է եկեղեցւոյ ընդհանուր կառավարութիւնը, եպիսկոպոսաց ձեռնադրութիւնը, Ս․ Միւռոնի օրհնութիւնը, եւայլն․

15․ Մեր Հայ․ եկեղեցւոյ կաթողիկոսը որո՞ւ յաջորդն է․

Մեր ընդհանուր կաթողիկոսը յաջորդն է Թադէոս եւ Բարթուղիմէոս առաքելոց եւ երկրորդ Լուսաւորիչ սրբոյն Գրիգորի։

ԴԱՍ ԺԳ․

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԵՌԵԼՈՑ ԵՒ ՎԵՐՋԻՆ ԴԱՏԱՍՏԱՆ

1․ Հանգանակին մէջ յիշուած «Յարութիւն մեռելոց»ն ի՞նչ ըսել է․

“Յարութիւն մեռելոց” ըսելով կ'իմանանք թէ մեռած մարդոց մարմինք օր մը Աստուծոյ հրամանաւ պիտի ող-

ջըննան և իրենց հոգիներուն հետ պիտի միաւորին։

2. Աստր ապացոյցն ի՞նչ է.

Աստր ապացոյցն է Քրիստոսի տեառն մերոյ բացարձակ խոստումն և մանաւանդ նորա փառաւոր յարութիւնը։

3. Ինչո՞ւ համար մարմինք նորէն պիտի կենդանանան.

Մարդոց մարմինք անոր համար պիտի կենդանանան որ աշխարհի վրայ իրենց կատարած բարի կամ չար գործոց վերջնական արդար հատուցումն ընդունին ի Քրիստոսէ։

4. Ե՞րբ պիտի ըլլայ մեռելոց յարութիւնը.

Գիտենք որ մեռելոց յարութիւնը աշխարհիս վերջը պիտի ըլլայ, բայց ո՛ր օրուան կամ ո՛ր ատենին որոշուած ըլլալը մարդ չգիտեր։

5. Ի՞նչ է վերջին դատաստանը.

Վերջին դատաստան ըսելով կ'իմանանք թէ Յիսուս Քրիստոս աշխարհի վերջը նորէն պիտի գայ իր Աստուածային փառօք, և պիտի դատէ մարդկային ազգը, արդարները մեղաւորներէն զատելով։

6. Ի՞նչ հատուցումն պիտի ընէ Քրիստոս մարդկային ազգին.

Արդարներուն երկնից արքայութեան փառքը պիտի տայ, իսկ մեղաւորաց՝ դժոխոց դատապարտութիւնը։

7. Արքայութիւնն ի՞նչ է.

Արքայութիւնն անանկ երանաւէտ և յաւիտենական վիճակ մ'է, որ չը կրնար պատմուիլ. վասն զի ո՛չ աչքով տեսնուած, ո՛չ ականջով լսուած և ո՛չ իսկ մտքով գաղափարուած է։

8. Դժոխքն ի՞նչ է.

Դժոխքն յաւիտենական թշուառ վիճակ մ'է, որ լի է հոգեւոր և մարմնաւոր տանջանքներով։

9. Ուրեմն ի՞նչ ընելու ենք որ դժոխքէն ազատ և արքայութեան արժանի ըլլանք.

Պէտք է Քրիստոսի աւետարանական պատուէրները պահենք, առաքինական գործեր կատարելու ջանանք, և այսպէս միշտ հոգւոյ արթնութեամբ պատրաստ գտնուինք մահուան և ահեղ դատաստանին։

ԴԱՍ ԾԴ.

ՊԱՏՈՒԻՐԱՆՔ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ
ԿԱՄ
ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԻՒՆՔ

1. *Որո՞նք են աւետարանական պատուիրանաց գլխաւորք.*

Աւետարանական պատուէրներն են սէր, խոնարհութիւն, համբերութիւն և ներողութիւն։

2. *Որո՞նք են առաքինական գործեր.*

Առաքինական գործեր երկու կարգի բաժնուին, որք են հոգեւոր և մարմնաւոր գործք ողորմութեան։

3. *Ի՞նչ են հոգեւոր գործք ողորմութեան.*

Այս եօթն են հոգեւոր գործք ողորմութեան.

Ա. Տգէտներուն սորվեցնել.

Բ. Գէշ ընթացքի մէջ եղողները խրատել.

Գ. Խորհուրդի կարօտեալներուն խորհուրդ տալ.

Դ. Ուրիշներուն պակասութեանց համբերել.

Ե. Ուրիշի նախատանաց ներել.

Զ. Վշտացեալները մխիթարել.

Է. Կենդանեաց և մեռելոց, և նոյն իսկ մեզ հալածողաց համար աղօթել։

4. Որո՞նք են մարմնաւոր գործք ողորմութեան.

Այս եօթն են մարմնաւոր գործք ողորմութեան.

Ա. Անօթիին հաց և ծարաւին ջուր տալ.

Բ. Պանդուխտները հիւրասիրել.

Գ. Մերկերը պատսպարել.

Դ. Հիւանդաց այցելու ըլլալ.

Ե. Բանտարկելոց տես երթալ.

Զ. Գերիները ազատել.

Է. Անտէր մեռեալները թաղել.

5. Բարոյական առաքինութիւնք քանի՞ են.

Բարոյական առաքինութիւնք այս չորսն են. Խոհեմութիւն, Արիութիւն, Արդարութիւն և Ժուժկալութիւն։

6։ Ի՞նչ վարձք և փոխարէն խոստացած է Քրիստոս իւր պատուէրներն ու խրատները պահողին.

Քրիստոս տէրն մեր խոստացաւ թէ այս աշխարհի և թէ՛ հանդերձեալին մէջ յաւիտենական երանութիւն պարգևել ամէն անոնց, որ իր պատուէրները պահեցին ու առաքինացան։

7. Ի՞նչպէս խոստացաւ զանոնք.

Հետեւեալ ինն երանութիւնով, զոր խօսած է Ինք իւր Ս. Աւետարանին մէջ:

1. Երանի՜ հոգւով աղքատներուն, որ արքայութիւնը պիտի ստանան:

2. Երանի՜ սգաւորներուն, որ պիտի մխիթարուին:

3. Երանի՜ հեզերուն, որ երկիրը պիտի ժառանգեն:

4. Երանի՜ արդարութեան քաղց ու ծարաւ ունեցողներուն, որ պիտի յագենան:

5. Երանի՜ ողորմածներուն, որ ողորմութիւն պիտի գտնեն:

6. Երանի՜ սրտով սուրբերուն, որ զԱստուած պիտի տեսնեն:

7. Երանի խաղաղասէրներուն որ Աստուծոյ որդի պիտի կոչուին:

8. Երանի՜ արդարութեան համար հալածուողներուն, որոնց համար է երկնից արքայութիւնը:

9. Երանի՜ իմ անուանս համար աիրաւ տեղը նախատուող, հալածուող բամբասուողներուն, որոնց վարձքը ատ է Երկնից մէջ:

ԴԱՍ ԾԸ.

ԱՌԱԿՔ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

1. *Քրիստոս ի՞նչ առակ խօսած է Աստուածսիրութեան վրայ.*

— *Երկու հոգի, ըսաւ, պարտք ունէին մէկ մարդու, մէկուն պարտքն էր 500 դահեկան, միւսինը 50. առնելիքի տէրը երկուքին ալ պարտքը բաշխեց. հիմա այս երկուքէն ո՞րը աւելի սէր ունենալու է առնելիքին տիրոջ վրայ. հարկաւ աւելի պարտք ունեցողը։ Այս ըսելով արդարացուց այն մեղաւոր կինը՝ որ իւր արտասուօք Յիսուսի ոտքերը կը թրջէր, մազերովը կը չորցնէր և կը համբուրէր, և յետոյ անուշ իւղով կ'օծէր։*

2. *Այս առակէն ի՞նչ պիտի հասկնանք.*

— *Այս առակէն սա հասկնալու ենք որ ո՛րչափ շատ մեղքերու մէջ ալ ինկած լինիմք. կրնանք թողութիւն ընդունիլ Աստուծմէ, եթէ սրտանց և ջերմեռանդութեամբ ապաւինիմք Աստուծոյ սիրոյն և գթութեանը։*

3. *Աստուծոյ շնորհքն արդիւնաւորելու համար խօսած առակը ի՞նչպէս է.*

— *Սերմնացան մը սերմ ցանելու ել սերմերէն մաս մը ճամբուն վրայ իյնալով թռչունները կերան. մաս մը քարուտ տեղուանք իյնալ արմատ չռնեյին ու չորցան, մաս մ'ալ փուշե*

մէջ իյնալով խղդուեցան. սակայն պարարտ հողի վրայ ինկած սերմերն աճելով մէկ հատի տեղ բազմապատիկ պտուղ տուին։

4. Կրնա՞ս այս առակը բացատրել.

— Այս առակին մէջ յիշուած սերմերն են Աստուծոյ խօսքերն ու պատուէրները. իսկ գետիններն են մարդոց սիրտերը. ուստի քարոտ, փշոտ երկիրներու նման սիրտ ունեցող անհաւատ և աշխարհասէր մարդիկ հարկաւ առաքինական արդիւնքէ զուրկ են միշտ. իսկ պարարտ և բեղմնաւոր երկրի նմանող բարեսիրտ մարդիկ՝ շատ առաքինական պտուղներ կուտան։

5. Իրարու յանցանք ներելու մասին ի՞նչ առակ խօսած է.

— Թագաւոր մը՝ ըսաւ Յիսուս, իր ծառաներէն մէկուն աղաչանքին չդիմանալով անոր տասն հազար քանքար պարտքը ներեց. բայց այս ծառան իւր ծառայակիցներէն մին՝ հարիւր դահեկան առնելիք մը ունենալուն համար բանտը նետել տուաւ. այս բանը յետոյ թագաւորն իմանալով բարկացաւ և կապել տալով այն անիրաւ ծառան, բոլոր պարտքը հատուցանել տուաւ։

6. Այս առակէն ի՞նչ կ՚իմացուի.

— Այս առակէն սա կ՚իմացուի որ եթէ մենք իրարու յանցանք չներենք անյիշաչարութեամբ, Աստուած ալ մեր մեղաց թողութիւն չտար երբեք։

7. Ընկերին կարեկցելն ի՞նչ առակով սորվեցուց Յիսուս։

— Մարդ մը, ըսաւ Յիսուս, Երուսաղէմէն Երիքով եկած ատեն ճամբան աւազակներու ձեռքն ինկաւ, որք զանի վիրաւորելով կիսամեռ թողուցին. Նոյն ճամբէն հետզհետէ Քահանայ մը և Ղեւտացի մը անցնելով վիրաւորեալը տեսան և զանց ըրին, ամենէն ետքը Սամարացի մը անկէ անցնելով երբ վիրաւորեալը տեսաւ, գութը շարժելով

անոր վէրքը կապեց, և պանդոկ մը տանելով զանի իր ստակով դարմանել տուաւ։

8. Ի՞նչ հասկնալու ենք ասկէ։

— Այս առակէն հասկնալու ենք որ ամենքս ալ պարտաւոր ենք Սամարացւոյն նմանելով մեր ընկերին օգնել, և մեր ձեռքէն եկած բարիքը անոր ընելու փոյթ ունենալ. և ո՛չ թէ Ղեւտացւոյն ու Քահանային նման անտարբեր մնանք, որով և զրկուինք Աստուծոյ օգնութենէն։

9. Ի՞նչ առակով հասկցուց Յիսուս թէ մարդ մը Աստուծոյ դիմելու է որչափ և մեղաւոր ըլլայ.

— Մարդ մը, ըսաւ Յիսուս, երկու զաւակ ունէր, պզտիկը՝ հօրմէն իր ժառանգութեան բաժինն առնելով հեռի երկիր մը գնաց, և հոն անառակութեամբ բոլոր ունեցածը փճացուց. երբ անտանելի խեղճութեան մէջ ինկաւ, զղջալով իր ըրածին վրայ հօրը տունը դարձաւ, մեղայ գոչեց և

աղաչեց հօրը՝ որ զինքը գոնէ ծառայի մը պէս ընդունի. հայրը գթալով ո՛չ միայն համբուրիւ ընդունեց իր անառակ որդին, այլ և մեծ խնճոյք մ'ըրաւ անոր դարձի գալուն համար։

10. Այս առակին միտքն ի՞նչ է.

— Այս առակին մէջ յիշուած անառակն՝ օրինակ է մեղաւոր մարդոց. երէց որդին՝ հրեշ-

տակաց. իսկ Հայրն՝ Աստուած ամենակալ է, որ չուզեր երբէք մեղաւորին կորուստը, այլ կ՚սպասէ գթութեամբ անոր դարձի գալուն. և եթէ զղջայ, անշուշտ կը ներէ անոր յանցանքներուն։

11. Աղքատասիրութեան վրայ Յիսուս ի՞նչ առակ խօսեցաւ.

— Հարուստ մարդ մը, ըսաւ Յիսուս, լսելով որ իր տնտեսը աւելորդ ծախքեր ըրեր և ստակը պարապ տեղը վատներ է, զանի իւր պաշտօնէն հանել ուզեց։ Տնտեսը զայս լսելով հասկցաւ որ ետքը ապրուստի կարօտ ու խեղճ պիտի ըլլայ, ուստի տիրոջը պարտականները կանչելով, անոնց պարտքերուն մէյմէկ մասը պակսեցուց. տէրը երբ իմացաւ իւր տնտեսին այս խելացի վարմունքը, գովեց զանիկա։

12. Այս առակով ի՞նչ հասկցուց Յիսուս.

— Հասկցուց Յիսուս այս առակով որ մեր ձեռքը գտնուած դրամով և կարողութեամբ՝ որ Աստուածային պարգեւներ են, պէտք է որ աղքատները շահինք Տնտեսին նման. որով միայն կըրնանք հաճելի ըլլալ Աստուծոյ։

13. Աշխատասիրութեան համար Յիսուսի խօսած առակն ի՞նչ է.

— Տէր մը, որ հեռի երկիր կ'երթար, կանչելով իր ծառաները, մէկուն հինգ, մէկուն երկու և միւսին մէկ քանքար տուաւ, և պատուիրեց որ աշխատին առածնին աւելցնելու. վասն զի ետքը տոկոսովը պիտի պահանջէր. հինգ քանքար առնողն աշխատելով հինգ ալ վրան շահեցաւ, ինչպէս նաեւ երկու առնողն ալ երկու աւելի վաստըկեցաւ. սակայն մէկ քանքար առնողը՝ անհոգութեամբ առածը ծածկեց և բան մը չշահեցաւ, երբ տէրը դարձաւ եկաւ, առածնին շահեցնող ծառաները գովեց, և մեծ պաշտօններու հասուց զանոնք. բայց քանքարը պահող անհոգ ծառան պատժեց և ունեցածն ալ ձեռքէն առնելով, տասն քանքար ունեցողին տուաւ։

14. Այս առակով ի՞նչ իմացնել ուզեց Յիսուս.

Յիսուս այս առակով իմացնել ուզեց որ իւրաքանչիւր ոք իւր կարողութեան համեմատ Աստուծմէ շնորհք ընդունած ըլլալով արդէն, աշխատելու է զանի արդիւնաւորելու. ապա թէ ո՛չ՝

քանքարաթադոյց ծառային պէս պիտի զրկուի վարձատրութենէ։

15. Աղօթասիրութեան առակն ի՞նչպէս է.

— Քաղաքի մը մէջ դատաւոր մը կար, ըսաւ Յիսուս, որ Աստուծմէ չէր վախնար ու մարդոցմէ չէր ամչնար. այրի կին մ'ալ ամէն օր կուգար կ'աղաչէր անոր, որ իր դատաստանը կտրէ. դատաւորն երկար ատեն հոգ չտարաւ. բայց կինը ա՛յնչափ գնաց եկաւ ու թախանձեց, որ դատաւորն ա՛լ չդիմանալով անոր դատը տեսաւ։

16. Բացատրէ ինձ այս առակը.

— Այս առակին մէջ յիշուած դատաւորն է Աստուած. այրի կինն ալ օրինակ է մեղաւոր մարդոց, որք եթէ սրտի մտօք միշտ աղաչեն զԱստուած իրենց ողորմելու, անշուշտ ուշ կամ կանուխ պիտի լսէ անոնց աղաչանաց և խնդրուածքնին պիտի կատարէ։

17. Հեզ և խոնարհ լինելու մասին ի՞նչ առակ խօսեցաւ Յիսուս.

— Փարիսեցի մ'ու մաքսաւոր մը տաճարը ելան աղօթելու. Փարիսեցին իր բարեգործութիւնները յիշելով կը պարծենար, և «Փառք քեզ Աստուած, սա մաքսաւորին պէս չարագործ չեմ» կ'ըսէր. բայց մաքսաւորը հեռուն կայնած, մինչեւ անգամ չէր համարձակեր աչքերն երկինք վերցնել, այլ ձեռքը կուրծքին զարնելով կ'ըսէր. «Ա՛ստուած, մեղաւորիս թողութիւն տուր». ու-

տի մաքսաւորը իւր խոնարհութեամբ Փարիսեցիէն աւելի արդար և հաճելի եղաւ Աստուծոյ։

18. Ի՞նչ պիտի հասկնանք այս առակէն.

— Այս առակէն սա պիտի հասկնանք որ խոնարհամիտ մարդիկ ո՛րչափ ալ մեղաւոր ըլլան, պիտի բարձրանան առաջի Աստուծոյ, մինչդեռ ամբարտաւանից առաքինութիւնը՝ զոր մարդոցմէ պատիւ և փառք վայելելու համար միայն կը գործեն, ապարդիւն պիտի մնայ և ոչ երբէք պիտի համարուի արդարութիւն։

19. Ի՞նչ առակով հասկցուց Յիսուս թէ պէտք չէ յոյս դնել աշխարհի վրայ.

— Հարուստ մարդ մը, ըսաւ., ամէն օր փառաւոր հագուած սգուած կերուխումի և ուրախութեան մէջ էր, անոր դրան տակն ալ Ղազարոս անուն աղքատ մի կար՝ ա՛յնքան ողորմելի, որ շուները կը լիզէին անոր վէրքերը, հարուստը

բնաւ չէր ողորմեր այս աղքատին, որ իր սեղանին փշրանքներովը կ'ապրէր. երբ ասոնք երկուքն ալ մեռան, հարուստը՝ որ դժոխք գացած էր, աչքը վերցնելով տեսաւ Ղազարոսը Աբրահամու գիրկը նստած, սկսաւ այսպէս աղաղակել. «Հա՛յր Աբրահամ, ողորմէ՛ ինծի, ղրկէ Ղազարոսը որ մատին ծայրովը քիչ մը ջուր կաթեցնէ լեզուիս, քանզի կը պապակիմ». «Ո՛չ, ըսաւ Աբրահամ, Ղազարոս չկրնար գալ. միտքդ բեր անգամ մը աշխարհի վրայ վայելած բարիքներդ և Ղազարոսին կրած տանջանքները. ուստի հիմա դու պէտք է որ տանջուիս և սա մխիթարուի»։

20. Ի՞նչ է այս առակին միտքը.

— Յիսուս այս առակով հանդերձեալ աշխարհի վիճակը նկարագրեց պարզապէս. և հասկցնել ուզեց որ մարդիկ՝ եթէ աշխարհի հարստութեան և վայելքներուն կապուած լինելով, զայն ի վայելս իրենց անձին գործածեն միայն և ո՛չ ընկերին, մեծատան պէս պիտի զրկուին յաւիտենական կեանքէն և պիտի դատապարտուին տանջանաց։

21. Ի՞նչ առակ խօսեցաւ Յիսուս իրեն ներկայանալու համար պատրաստ գտնուելնուս մասին.

— Սա առակը խօսեցաւ։ Տասն կուսանք կային, որոց հինգն իմաստուն էին և հինգը յիմար. ասոնք լապտերնին առած փեսան դիմաւորել գացին. իմաստունները հետերնին ձէթ ալ առին բայց յիմարները չառին. կէս գիշերուն ձայն ել

թէ «ահա փեսան կուգայ» . ուստի բոլորը մէ-կանց լապտերնին պատրաստեցին. երբ յիմարները ձէթ չունենալնուն համար իմաստուններէն փոխ ուզեցին, անոնք չտուին ըսելով, թէ իրենց ձէթն հազիւ կը բաւէր. ուստի յիմարք ծախողներէն գնելու գացին, և ահա փեսայն եկաւ և իմաստուն կուսանք անոր հետ միասին հարսանեաց տունը, դուռները գոցուեցա՛ն և յիմար կուսանք դուրսը մնացին ու փեսայէն չճանչցուեցան:

22. Կրնա՞ս մեկնել ինձ այս առակը.

— Այս առակին մէջ յիշուած փեսան՝ է փրկիչն մեր Քրիստոս. հարսնիքն* է երկնից արքայութիւնը, իմաստուն կուսանք են արդար հոգիք, որ իրենց առաքինութեան լապտերն ու ողորմածութեան ձէթը պատրաստ ունենալով պիտի ընդունուին յարքայութիւնն երկնից. իսկ յիմար կուսանք՝ են մեղաւորք, որք թափուր լինելով այս

ամէն բարեմասնութիւններէ, պիտի զրկուին յաւիտենից երանութենէն ։

23. Յիսուս իւր չարչարանաց և մահուան վրայօք ալ առակ խօսա՞ծ է ժողովրդեան.

— Մարդ մը՝ ըսաւ Յիսուս, այգի տնկելով մշակներու յանձնեց. յետոյ ժամանակին ծառաները ղրկեց որ պտուղէն բերեն. բայց մշակներն՝ անոր ծառաներէն ո՛ր մէկը տանջեցին, ո՛ր մէկը քարկոծեցին, ո՛ր մէկն ալ սպաննեցին ։ Այգիին տէրը ուրիշ ծառաներ ղրկեց, մշակներն անոնց ալ անանկ ըրին. յետոյ տէրը իր որդին ղրկեց յուսալով որ անկէ կ'ամչնան. բայց մշակները անօրէնութեամբ որդին ալ սպաննեցին որ այգին բոլորովին իրենց մնայ ։

Ահաւասիկ այս առակին մէջ այգետէրն է Աստուած. այգին՝ Հրէից ազգն է. ծառաներն՝ են Մարգարէները. իսկ Որդին՝ Փրկիչն մեր Յիսուս Քրիստոս ։

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ

ՏԷՐՈՒՆԱԿԱՆ ՏՕՆՔ ՀԱՅ. Ս. ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ[1]

1. Հայ. Ս. Եկեղեցւոյ տէրունական աւուրք որո՞նք են.

— Հայ. Ս. Եկեղեցւոյ տէրունական տօնի աւուրք երկու կարգի կը բաժնուին. Գլխաւոր և երկրորդական։

2. Գլխաւորներն որո՞նք են.

— Գլխաւորներն՝ որ հինգ տաղաւար ալ կը կոչուին, ասոնք են. Ծնունդ, Զատիկ, Վարդավառ, Աստուածածին, Խաչվերաց։

3. Այդ գլխաւոր տօներ ունի՞ն իրենց որոշ օրերն ու ժամանակներ.

— Քրիստոսի ծննդեան և մկրտութեան տօնը կը կատարուի միշտ Յունվար 6 ին։

Զատիկն՝ որ է Յիսուի Քրիստոսի Յարութեան տօնը, Մարտ կամ Ապրիլ ամսոյ մէջ։

Վարդավառ՝ որ է տօն այլակերպութեան, Յուլիս ամսոյ մէջ։

---

(1) Սոյն յաւելուածը թէեւ կրօնագիտական ընդար-կ ուսանելեաց կը պատկանի, սակայն հետաքրքիր ման-ւոյն նախնական տեղեկութիւն մի տալու համար ար-ն համարուեցաւ դնել աստ համառօտիւ։

Ս. Աստուածածնայ Վերափոխման տօնը՝ Օգոստոս ամսոյ մէջ .

Խաչվերացի տօնը՝ Սեպտեմբեր ամսոյ մէջ ։

4. Երկրորդական տօներ որո՞նք են .

—Երկրորդական տօներ կը համարուին Տեառնընդառաջ, Աւագ Հինգշաբթի, Տօն համբարձման, Տօն Հոգեգալստեան, Տօն Կաթողիկէ եկեղեցւոյ, Երեւման Խաչ, Վարագայ Խաչ, Գիւտ Խաչ ։

5. Ի՞նչ է Երեւման Խաչի տօնը .

—Երեւման Խաչի տօնը Յիշատակութիւնն է Քրիստոսի Ս. Խաչին ա՛յն պայծառ երեւման, որ տեղի ունեցած է Ս. Երուսաղիմայ մէջ Կիւրեղ Ս. Հայրապետի օրով ։

6. Ի՞նչպէս եղած է այդ երեւումը.

— Քրիստոսի 351 թուականին Հոգեգալըստեան տօնին օրը ցերեկ ատեն՝ Ս. Խաչին նշանը Գողգոթայի և Ձիթենեաց լեռներուն վրայ արեգակէն աւելի լուսաւորութեամբ ցոլանալով, բազմաթիւ ժողովուրդք զայն տեսած և շատ մարդիկ դարձած են Քրիստոնէութեան ։

7. Վարագայ Խաչի տօնն ի՞նչ է.

— Քրիստոսի 653 թուականին Թոդիկ անուն սրբակեաց Հայ ճգնաւորի մը միջոցաւ Վարագ լերան վրայ յայտնուած Ս. Խաչին յիշատակն է ։

8. Այդ Խաչին վրայօք ի՞նչ կ՚աւանդուի պատմութեան մէջ.

— Կ'աւանդուի թէ այս Խաչը Քրիստոսի արիւնամած Խաչին այն մասն էր, զոր Տեառնեղբայր Յակոբոս առաքեալ՝ նուիրած էր Պարոնիկէ անուն բարեպաշտ թագուհւոյ մը, որմէ ժառանգաբար իւր թոռան՝ Ս. Հռիփսիմէ կուսին մնացած էր։

9. Ի՞նչպէս եղաւ որ այդ Խաչ յայտնուեցաւ Վարագ լերին վրայ.

— Քրիստոսի 301 թուականին Ս. Հռիփսիմէ կոյս իւր ընկերուհիներով Հռովմայեցւոց կայսեր ձեռքէն փախչելով եկեր հասեր է ի Վարագ, և իւր վիզը կրած սոյն խաչը թողեր է անդ մի քանի կուսանաց քով, ուր կը մնար, մինչեւ որ չորս դար ետքը յայտնուեցաւ հրաշքով։

10. Գիւտ Խաչի տօնն ի՞նչ է.

Քրիստոսի Ս. Խաչը Յուդայ անուն Հրէի մը ձեռքով 327 թուականին Երուսաղէմայ մէջ գըտնուած լինելով, այդ յայտնութեան մասնաւոր յիշատակութիւնը կը կոչուի Գիւտ Խաչի տօն։

11. Այդ գիւտն ի՞նչպէս տեղի ունեցած է.

— Հռովմայեցւոց մեծն Կոստանդիանոս կայսեր Հեղինէ անուն թագուհին՝ փափաքելով գըտնել Քրիստոսի Ս. Խաչը, յիշեալ Յուդայի առաջնորդութեամբ փորել տուած է Գողգոթա ըսուած տեղը. ուսկից իրոք երեք խաչեր գտնուելով, անոնցմէ միոյն Քրիստոսի Խաչն ըլլալն յայտնուած հրաշքով։

12. Ի՞նչպէս տեղի ունեցած է այդ հրաշքը.

— Երբ նոյն իսկ Քրիստոսի աստուածընկալ խաչը՝ թաղելու տարուող մեռեալ պատանւոյ մը վրայ դրուած է, իսկոյն պատանին կենդանացած է աստուածահրաշ զօրութեամբ։

13. Ասոնցմէ զատ ուրիշ տօներ ալ կա՞ն.

— Կան նաեւ Աստուածածնայ յատուկ մի քանի տօներ, որոնք որոշ օրեր ունին. ինչպէս են.

1. Տօն յղացման Ս. Աստուածածնի ի յԱննայէ. Դեկտ. 9ին.

2. Տօն ծննդեան Ս. Աստուածածնի ի յԱննայէ Սեպտ. 8ին.

3. Տօն Ընծայման Ս. Աստուածածնի ի տաճարն Նոյ. 21ին.

4. Տօն Աւետեաց Ս. Աստուածածնի. Ապրիլ 7ին։

ԱՂՕԹՔ

ԻՒՐԱՔԱՆՉԻՒՐ ԱՆՁԱՆՑ Ի ՔՐԻՍՏՈՍ ՀԱՒԱՏԱՑԵԼՈՑ

ԱՐԱՐԵԱԼ ՍՐԲՈՅՆ ՆԵՐՍԻՍԻ ՇՆՈՐՀԱԼԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

Հաւատքով քեզ կ'երկրպագեմ, կը դաւանիմ,
Ո՛վ Հայր, Որդի և սուրբ Հոգի տէր Աստուած իմ,
Դու ես անեղ բնութիւն, անմահ և արարիչ.
Որ ստեղծեցիր մարդ և հրեշտակ և ամէն ինչ.
Ողորմէ՛, Տէր, քու այդ բոլոր ստեղծուածներուն,
Ինչպէս և ինձ բազմամեղիս՝ սիրովդ անհուն։

Կ'երկրպագեմ քեզ հաւատքով ճշմարտութեան,
Լո՛յս անբաժան, Երրորդութիւն միասնական.
Դու կ'ստեղծես լոյսն, և խաւար կը հալածես,
Արդ հալածէ՛ մեղքի խաւարն իմ հոգիէս.
Լուսաւորէ՛ միտքս այս ժամուս, որ սիրով քեզ
Աղօթք, մաղթանք մատուցանեմ, և լիապէս
Ընդունիմ ես փոխարէնը խնդրուածքիս.
Զի միշտ խեղճին աղերսներուն դուն կը հաճիս։

Հա՛յր երկնաւոր, Աստուած գթած և ճշմարիտ,
ի խնդիր քու մոլորեալ հէք ոչխարիդ
ւաքեցիր քու սիրելի Որդիդ յաշխարհ,
՚ղայ յերկինս և քու առջիդ. գթա՛ ինձ, Հա՛յր,

Իբր անառակ որդին՝ խնդրեմ՝ ընդունէ զիս
Եւ առէր ըրէ իմ առաջին պատմուճանիս ,
Զոր մերկացայ անմըտաբար իմ մեղքերով
Եւ խորամանկ չար սատանին հետեւելով ։

Ո՛վ Աստուծոյ Որդի և բանդ Աստուած հըզօր,
Որ գըթութեամբ խոնարհեցար ծոցէն քու Հօր,
Մեր փրկութեան համար մարմին առիր կուսէն ,
Խաչ հանուեցար, ու թաղուեցար , երեք օրէն
Յարեար փառքով և համբարձար յերկինս առ Հայր,
Մեղայ յերկինս և քու առջիդ , և չունիմ ճար .
Յիշէ՛ զիս , Տէր , իբր աւազակն աջակողմեան ,
Երբոր դու գաս արքայութեամբ երանական ։

Հոգիդ սուրբ՝ Տէր , Աստուած անեղ, բղխումն անճառ ,
Որ Յորդանան և Վերնատուն յանկարծ իջար .
Ի՚ աւազանին կենսատու սուրբ մըկըրտութեամբ
Զիս լուսաւոր ըրիր շնորհքով և սրբութեամբ ,
Մեղայ յերկինս և քու առջիդ . խնդրեմ Տէ՛ր իմ ,
Զիս վերստին մաքրէ հըրովդ աստուածային ,
Ինչպէս հրեղէն լեզուօք քո սուրբ առաքեալներ
Մաքրեցիր դու վերնատան մէջ սրբանըւէր ։

Անե՛ղ բնութիւն , ես մեղայ քեզ մտքովս խաւս
Ինչպէս հոգւովս , նաեւ մարմնովս հէք և տըկար
Մի՛ յիշեր Տէ՛ր , իմ առաջին մեղքերս դժխեմ
Քու սուրբ անուանդ համար՝ զոր ես միշտ կը պաշտեմ

Ո՛վ ամէն բան դիտող Աստուած ամենատես,
Բանիւ, գործով և խորհրդով ես մեղայ քեզ.
Խնդրեմ, ջնջէ՛ յանցանքներուս ձեռագրին էջ,
Եւ իմ անունս գրէ՛ կենաց դպրութեան մէջ։

Քրննող գաղտնեաց, ո՜հ, ակամայ և կամակար
Մեղանչեցի գիտակցութեամբ ւ՛անգիտաբար.
Ներում շնորհէ՛ մեղաւորիս աղօթաւոր,
Վասըն զի սուրբ Աւազանէն մինչեւ ցայսօր
Մեղանչեր եմ Աստուածութեանդ առջեւ անձամբ
Բոլոր մարմնոյս անդամներով և զգայութեամբ։

Ամենախնամ Տէր, քու երկիւղդ դիր պահապան
Իմ աչքերուս, որ չը դիտեն դէշն ու խոտան.
Ականջներուս, որ չար խօսքեր չը լըսեն բնաւ,
Եւ բերանիս, որ չը խօսի սուտն իբր իրաւ.
Նոյնպէս սրտիս, որ չը խորհի չարն ապօրէն,
Եւ ձեռքերուս, որ անիրաւ գործեր չ՚ընեն.
Եւ ոտքերուս որ անօրէն ճամբայ չ՚երթան,
Հապա ուղղէ՛ ասոնց շարժում որ ընթանան
Այն կենսունակ պատուէրներու քու համեմատ,
Զոր մեր օգտին համար կուտաս միշտ անընդհատ։

Հուր կենդանի Քրիստոս, վառէ՛ դու անձիս մէջ
Քու կենսաձիր և սուրբ սիրոյդ կըրակն անշէջ.
Որ իմ հոգւոյս ախտերն այրէ իբրեւ խըռիւ
Եւ խղճմտանքս ալ զերթ ոսկի մաքրէ լըրիւ.

Նաեւ սրբէ մարմնոյս մեղքեր, և գիտութեան
Լոյսդ արծարծէ իմ սրտիս մէջ միշտ յաւիտեան։

Իմաստութիւն Հօր Տէր Յիսուս խնդրեմ տուր ինձ
Քու շնորհներդ իմաստութեան անգին, անքիծ.
Որ բարիքներ խորհիմ, գործեմ ամէն ատեն,
Չար խորհուրդներ, վատ խօսք և գործք ես միշտ ատեմ։

Ո՛վ կամեցող բարեաց Տէ՛ր իմ և կամարար,
Մի՛ թողուր որ երթամ կամքիս վատ ճանապարհ.
Այլ առաջնորդ եղի՛ր ինձ որ քու բարեսէր
Կամքիդ ըլլամ միշտ հետեւող անձնանուէր։

Արքա՛յ հզօր և երկնաւոր, տուր ինձ անանց
Արքայութիւնդ՝ զոր խոստացար քու սիրելեաց.
Եւ զօրացո՛ւր սիրտս որ ատէ մեղքերն յոյժ,
Սիրէ՛ միայն Քեզ, կատարէ կամքդ բարի։

Նախախնամող արարածոց Տէր բարերար,
Քու Նշանաւ խաչիդ պահէ միշտ անվրդովար
Հոգիս, մարմինս պատրանքներէ մեղաց անբաւ
Եւ չար դիւաց փորձանքներէն ամենադաւ.
Թո՛ղ անիրաւ մարդիկ չ՚ազդեն անձիս վընաս
Եւ ո՛չ հոգւոյ մարմնոյ վըտանգք արագահաս։

Քրիստո՛ս փրկիչ, որ պահապանն ես ամենուն
Դիր հովանի անձիս վըրայ սուրբ աջըդ դուն,
Տիւ և գիշեր թէ՛ տունն ըլլամ և թէ՛ ճամբան,

Թէ՛ մահճիս մէջ ննջեմ և թէ՛ նոր արթըննամ.
Որպէս զի ընաւ չը սասանիմ արկածներէ,
Ծառայեմ քեզ խոնարհաբար բոլոր սրտէ։

Աստուա՛ծ իմ, որ կը բանաս ձեռքդ առատաբար
Արարածներդ ողորմութեամբ լնուս իսպառ,
Քեզ կը յանձնեմ անձս, յաւիտեան դու հոգա՛ Տէ՛ր,
Եւ պատրաստէ՛ հոգւոյս մարմնոյս ամէն պէտքեր։

Ո՛վ դարձուցիչ մոլորելոց, դու զիս դարձո՛ւր
Զար ընութենէս բարի ընութեան սուրբ և մաքուր.
Տըպաւորէ՛ հոգւոյս մէջ օրն ահեղ մահուան,
Դըժոխքին վախն ու միակ սէրն արքայութեան.
Որպէս զի զերծ ըլլամ մեղքէ դարշ ու զազիր,
Արդարութիւն գործեմ հաճոյ քեզ և ընտիր։

Դու որ աղբիւր անմահութեան ես, ո՛վ Քրիստոս,
Բըղխէ սրտէս զղջման արցունք աղբերահոս,
Որպէս զի դեռ այս աշխարհէս չը բաժնըւած
Լուամ, ջնջեմ տըկար անձէս աղտն իմ մեղաց։

Ո՛վ պարգեւիչ ողորմութեան թոյլ տուր արդ ինձ,
Որ ուղղափառ սուրբ հաւատքով գործով ամբիծ
Եւ պատուական մարմնոյդ արեանդ հաղորդութեամբ
Յաջողիմ գալ միանալու քեզ իրաւամբ։

Բարերա՛ր Տէր, յանձնէ բարի հրեշտակի զիս,
Որ ես յօժար տամ աւանդեմ անոր հոգիս.

Եւ անխըռով անցնիմ պիղծ չար դիւաց մէջէն,
Որք երկնից տակ մարդ որսալու հետամուտ են ։

Լոյս ճշմարիտ Քրիստոս, հոգիս ըրէ արժան
Փառքիդ լոյսը տեսնելու անդ յաւուր կոչման,
Եւ արդարոց օթեւանին մէջ հանգչելու,
Մինչեւ հաճիս փառքովդ կրկին գալ այցելու ։

Ո՛վ դատաւոր արդարադատ, երբ Հօրդ փառքով
Գաս դատելու ողջն ու մեռածն համաժողով,
Մի՛, մի դատիր քու այս ծառադ հէք ապիկար,
Այլ փրկէ՛ զիս յաւիտենից կրակէն խաւար.
Լսել տո՛ւր ինձ կոչն արդարոց երանաւէտ
Վայելելու արքայութիւնն միշտ և յաւէտ ։

Ամենողորմ Տէր, ողորմէ՛ այն ամէնուն,
Որ քու վըրայ ունին հաւատք ջերմ եռանդուն,
Իմիններուս, օտարներուն, ծանօթներուն,
Անծանօթից և կենդանեաց, մեռելներուն,
Եւ մինչեւ իսկ իմ թշնամեաց և ատելեաց
Շնորհէ՛ ներում և թողութիւն ամէն մեղաց.
Եւ ինձ համար թէ կը խորհին չարիք, վընաս,
Շրջէ՛ անոնց չար մտքերը դու հանապազ,
Որ արժանի ըլլան քու մեծ և անսահման
Ողորմութեան, որ չունի չափ և ո՛չ վախճան ։

Փառաւորեա՛լ Տէր, ընդունէ քու ծառային

Աղաչանքներն և կատարէ զայնս ի բարին,
Միջնորդութեամբ Տիրամայր սուրբ Աստուածածնին,
Եւ Յովհաննու յառաջընթաց Կարապետին.
Ստեփաննոսի նախավըկայ մարտիրոսին
Եւ մեր սուրբ Հօր Գրիգորի Լուսաւորչին
Եւ սրբազան Առաքելոց, Մարգարէից,
Հայրապետաց, Մարտիրոսաց, սուրբ վըկայից,
Ճգնաւորաց և Կուսանաց և Միանձանց,
Եւ երկնաւոր և երկրաւոր ամէն սուրբ Հարց.
Եւ քեզ սրբոյ Երրորդութեանդ միասնական
Կ'երկրպագենք տալով պատիւ փա՜ռք յաւիտեան։

ՓՈԽԵՑ ՅԱՇԽԱՐՀԻԿ ԲԱՐԲԱՌ ԸՍՏ ԲՆԱԳՐԻՆ

ՍԱՀԱԿ Ա. ԽԱՆՃԵԱՆ

→ ՎԵՐՋ ←

ԹՂԹԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՏՊԱՐԱՆ ԵՒ ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ

Վ. Եւ Հ. ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

Սուլթան-Համամ

Կ. ՊՈԼԻՍ